O ISTORIE SECRETĂ A ROMÂNILOR

TEXTE SELECTATE DE ACAD. A. OȚETEA ŞI S. SCHWANN

- **Ultimii 50 de ani - apogeul umilirii, jefuirii și badjocoririi populației românești, proces început cu peste 300 de ani în urmă.**
- **Transilvania nu a fost niciodată parte integrantă a Ungariei.**
- **Basarabia și Bucovina pământuri românești dintotdeauna.**

CUPRINS

CUPRINS 2
Din partea editurii 3
Stimate cititor 3
Manuscrisul B 85 3
Manuscrisul B 86 a 64
Manuscrisul B 91 (20) 68
Manuscrisul B 63 72
NOTE 79

Stimate cititor,

Cartea pe care o vei citi, are o mică poveste. Astfel, imediat după apariție, a fost retrasă din librării și din chioșcuri, grupuri de cîte doi trei indivizi cărîndu-le cu sacoșele.

Această carte cuprinde manuscrise inedite ale lui K. Marx, care la rîndul său s-a bazat pe documentele vremii din diferite țări.

Și atunci prin anii 1850 ca și astăzi străinătatea cunoștea mai bine întâmplările din teritoriile locuite de români decît românii însăși.

Aceste însemnări sînt de fapt o istorie secretă a românilor pe o perioadă istorică nu prea lungă, care a deranjat elita din România anilor 1960, cînd a apărut cartea ce arăta realitățile net antiromânești petrecute pe această vatră strămoșească.

Se pun astfel mai multe întrebări:

- *ce secrete ascunde subsolul, solul cu flora și fauna sa, cu frumosul relief și această populație cu o istorie de milenii care a trăit și trăiește de mii de ani pe teritoriul României Mari ca să determine ca un magnet atracția din toate timpurile a unor populații minoritare care ne doresc sclavia?*
- *ce defecte de caracter ale românilor sînt speculate de cei care ne împiedică de secole să fim stăpîni în casa noastră ?*
- *ce calități au aceștia ca să-și permită să ne umilească în propria vatră strămoșească? Organizarea lor în asociații secrete, împrumutarea de nume românești să fie explicația dominației lor asupra românilor?*

Cititorule, citește această carte cu atenție, fii atent la fiecare cuvînt, la fiecare propoziție, și vei găsi răspunsul la multe întrebări, cît și la ce ni se întîmplă azi.

Astfel autorul însemnărilor vorbește despre :

– „Eteria" – mișcare de eliberare a grecilor care a trecut și pe teritoriul țării noastre jefuindu-ne și înăbușind idealurile de dreptate și libertate ale lui Tudor Vladimirescu – era „jongleria societăților masonice".

– Moldo-Valahia era plină de greci și fanarioți.

– George Bibescu și Știrbei erau nepoții unui geambaș țigan din Craiova.

– cei mai mulți boieri nu erau de origine românească,

– în 1768 ŢARA ROMÂNEASCĂ s-a depopulat atît de repede încît „poarta" amenințînd pe Scarlat Ghica a poruncit să pună frîu stoarcerilor.

– puterea, comerțul și administrația erau date în mîinile evreilor și grecilor, – „Evreul comod boierilor pentru toate viciile lor".

– ungurii consideră pe nedrept Transilvania ca parte integrantă a Ungariei. Românii din Transilvania erau considerați pe propriul lor pământ „națiune tolerată" – ei formau două treimi din populație.

– Kossuth propune deschis ca limba maghiară să fie introdusă în școlile slavilor și românilor, să se înlăture orice altă limbă, și chiar preoții să fie siliți să slujească în ungurește.

– Kossuth nu era ungur, era slovac, se căsătorise cu fiica unui magnat maghiar.

– la 29 Mai 1848 Dieta magnaților maghiari a votat încorporarea Transilvaniei la Ungaria.

– Cînd şi în ce împrejurări Basarabia și Bucovina au fost smulse din trupul Moldovei?

Cititorule, extrasele de mai sus au menirea să-ți arate o parte ascunsă a istoriei adevărate a populației românești supusă la umilințe, batjocură și jaf.

– Națiunea noastră nu a umilit, nu a jefuit și nu a batjocorit nici o națiune, dorim doar să fim stăpîni pe această vatră străbună.

Români găsiți-vă între voi aici și oriunde, uniți-vă, prezentul pentru voi este o șansă care apare la cîteva secole.

Din partea editurii.

Manuscrisul B 85

[Capugi-Başa[1]] surprinde pe Ghica[1], îl ucide înjunghiindu-l, şi-i trimite capul îmbălsămat la Constantinopol; acolo, e înfipt într-un cui pe zidurile Seraiului (1777). În afară de dînsul alţi 14 fanarioţi fură spînzuraţi în curs de un secol, aceasta însă din cauza necredinţei sau a bogăţiilor lor. Turcia ezita încă să respecte dreptul [Rusiei] de a înfiinţa consulate, stipulat în tratatul de la Kuciuc-Kainargi [2; 2]. Dar a trebuit să cedeze în faţa cererilor Vienei, unite cu acelea ale Petersburgului. În *1782*, consuli ai Austriei şi ai Rusiei se stabilesc la Bucureşti şi la Iaşi. Ei obţin din partea turcilor un tain (o subvenţie) proporţională cu rangul fiecăruia. Tainul constă din scutelnici, oameni de diverse stări: măcelari, brutari, sacagii, tapiţeri, caretaşi, potcovari etc., care trebuie să procure carne etc. Se mai adaugă *posluşnici* (ţărani străini, bulgari, sîrbi şi transilvani aşezaţi în ţară; – scutelnicii erau pămînteni) însărcinaţi să aprovizioneze casa consulilor cu cereale, furaje, păsări, unt, brînză etc. Un alt rezultat al acestor consuli: Ţara Românească şi Moldova au să plătească în viitor Porţii un tribut anual fix: prima 349 500 lei, a doua 252 944 lei. Cu cît primea mai puţin Poarta, cu atît lua mai mult domnul fanariot.

---

[1] **capugí-bașá** m. (turc. *kapuğu-baše,* d. *kapu,* Poarta, și *baš,* cap, șef). *Vechĭ.* Șefu ușierilor seraĭuluĭ (care eraŭ vre [!] 150), marele șambelan turcesc, care era trimes cu firman să taĭe capu domnilor maziliță.

[2] (**Tratatul de la Kuciuk-Kainargi** (var. Kuciuk-Kainardji, în limba turcă *Küçük Kaynarca*)) Numit astăzi Kainargea,

, și situată în provincia bulgărească Silistra, orășelul Kuciuk-Kainargi a fost locul unde s-a semnat, în vara anului 1774 (21 iulie 1774), pacea dintre Imperiul Otoman şi Rusia. Cei care au condus negocierile, mareşalul Romianţev, din partea ţarinei Ecaterina, şi Musul Zade Mehmed Paşa, din partea sultanului turc, au pus astfel capăt unui razboi pustiitor, care a afectat cu precădere Principatele Române, Valahia şi Moldova.

Mizeria ţăranului era intolerabilă. Fuga ţăranilor continua, mii de ţărani din Ţara Românească s-au refugiat în munţi şi stăteau acolo ascunşi.

În *1787*, Ecaterina[3] ocupă Crimeea. Poporul din Constantinopol împinge Poarta la război. *Domnii* de atunci erau *Ipsilanti* în Moldova, *Mavrogheni* în Ţara Românească. Primul deschide ruşilor porţile Moldovei. *Mavrogheni* dimpotrivă, aflînd că austriecii vor să treacă Siretul, porneşte împotriva lor şi îi bate; (cu domnul sînt numai 7 boieri; capii celor mai mari familii fanariote sau fanariotizate, ca partizani ai ruşilor, sînt surghiuniţi în insulele din Arhipelag, în mănăstirile din Bulgaria, Albania sau de la Muntele Athos). Capudan-paşa bătut de ruşi la Focşani şi de austrieci la Mărtineşti, trece înapoi Dunărea. Mavrogheni luptă timp de 6 luni, pînă cînd se văzu constrîns, să se retragă la Pelinu, în Bulgaria. Ce răsplată primeşte acolo el de la Constantinopol? Un Capugi-başa îi aduse un firman de condamnare la moarte.

Poarta negocie cu Austria; pacea de la Şistov[3] din *august 1791* restabili lucrurile în starea de înainte de război. Abia au plecat austriecii din Ţara Românească şi ruşii sub Suvoroff[4] au intrat. Ţara este dată pradă focului şi jafului de către acesta; Brăila este în flăcări.

Prin *pacea de la Iaşi* încheiată la *29 decembrie 1791,* divanul recunoaşte luarea Crimeii de către Rusia. Puţin timp înainte de război, Rusia obţinuse de la Poartă dreptul de a controla întrebuinţarea banilor publici în Moldo-Valahia.

VI. Creşterea puterii ruseşti a început în ajunul morţii lui Ludovic al XIV-lea. În 1792, Emile Gaudin[5], consul al Republicii franceze, se prezintă la Bucureşti. Sub consulatul lui Napoleon, Ghica, ban al Craiovei, Preda Brîncoveanu şi Scarlat Cîmpineanu, mari boieri din Ţara Românească, Catargi, Sturdza şi Beldiman, din Moldova, trimit primului consul un memoriu comun, prin care cer sprijin din partea Franţei şi autorizaţia de a se constitui în două republici[6].

[3] **Șiștov** n. oraș comercial în Bulgaria pe malul drept al Dunării, față în față cu Zimnicea: 18.000 loc. Aci se încheiă pacea în 1791 între Rusia și Turcia. Sursa: Șăineanu, ed. VI (1929)

Bonaparte nu a dat nici o atenţie acestei cereri. Dar Rusia a profitat de lecţie. Ea înţelese că avea nevoie de un alt sprijin decît al fanarioţilor venali. Presiunea sa asupra Divanului era irezistibilă.

Rusia obţinu în *1802* un hatişerif, care trebuia să dovedească românilor că era tot atît de puternică pentru a face bine cît şi pentru a face rău. Acest hatişerif[7] fixa durata domniei la *şapte ani.* În acelaşi timp Rusia a făcut să fie numiţi doi domni, propuşi de ea, Moruzi şi Ipsilante. Acelaşi act instituia darea proporţională, în locul odioasei capitaţii, dădea în seama boierilor pămînteni sarcina de a se îngriji de şcoli, drumuri, spitale, dreptul ca împreună cu domnul să hotărască asupra organizării şi întreţinerii unui corp de trupă şi-i împuternicea să hotărască numărul negustorilor turci cărora le era conferit dreptul de a pătrunde în ţară. Dar în acelaşi timp a avut destulă grijă ca să nu fie uitată; unul dintre articole îi recunoaşte *dreptul de supraveghere* (în ceea ce priveşte respectarea riguroasă a privilegiilor garantate Principatelor). *Supravegherea* înlocuia *avertismentul*; a fost un mare pas înainte. Scaunul mitropolitan al Moldovei fiind vacant, doi candidaţi s-au prezentat: unul era grec, celălalt român. Acesta din urmă obţinu sprijinul Rusiei şi fu ales. În sfîrşit, atentă la plîngerile ridicate împotriva fanarioţilor, Rusia folosi *minunat* dreptul său de cenzură şi obligă pe domni să alcătuiască un *Regulament* al finanţelor (buget). La cererea lui Sebastiani[8], ambasadorul lui Napoleon la Constantinopol, Moruzi şi Ipsilanti sînt depuşi şi înlocuiţi prin Alexandru Suţu[9, 4] şi Scarlat Callimachi[10], amîndoi devotaţi cauzei Franţei... Război cu Poarta... Armată rusă de la Dunăre cîştigă avantaje considerabile asupra lui Hafiz Ismail-paşa, marele vizir, Moruzi şi Ipsilanti sînt readuşi. Generalul Michelson[11] ocupă Iaşii şi îndreaptă în grabă spre Bucureşti, apărat de 10.000 de turci pe generalul Miloradovici[12], în fruntea unei armate de

[4] **Alexandru „Draco“ Suțu** (n. 1758, Constantinopol – d. 18 ianuarie (sau 19 ianuarie) 1821, București), a fost un domn al Moldovei, caimacam și domn al Țării Românești.

A fost domn al Moldovei între (28 iunie / 10 iulie 1801 – 19 septembrie / 1 octombrie 1802) și domn al Țării Românești de patru ori: (20 iunie / 2 iulie 1802) – (13/30 august 1802, caimacam); (12/24 august 1806 – 3/15 octombrie 1806); decembrie 1806; (5/17 noiembrie 1818 – 19/31 ianuarie 1821).

6.000 oameni. La sosirea sa, acesta găsi treaba făcută de români: ei puseseră mîna spontan pe arme, goniseră pe turci şi ieşiră apoi în întîmpinarea ruşilor, voioşi şi plini de entuziasm. Soţiile boierilor din Bucureşti dădeau exemplu de multă bună dispoziţie şi-şi sărbătoriră vitejii lor în petreceri, la care domnea mai multă veselie decît reţinere.

În aceeaşi vreme, în timp ce românii manifestau atîta recunoştinţă oarbă, ţarul la Tilsit reclama teritoriul lor. Dar acest teritoriu era prea aproape de Constantinopol şi Napoleon nu voia să predea cheia a două continente. Tratatul de la Tilsit[5] stipula evacuarea Ţării Româneşti şi a Moldovei; dar turcii nu le puteau ocupa decît după schimbul de ratificări ale viitorului tratat de pace definitivă între cele două puteri. Această ultimă clauză făcea pe cea anterioară iluzorie; căci Alexandru, preocupat de a preveni ocupaţia turcească, ştia cum să-şi ţie trupele în Principate, fără ca Napoleon să bage de seamă.

Conferinţa de la Erfurt[6]: Napoleon îşi dă consimţămîntul la anexarea celor două principate. Nu mult după aceea războiul zbucni între Franţa şi Rusia. Alexandru avea nevoie de trupele sale staţionate la Dunăre. Propune pace turcilor, care, înlăturaţi de 10 ani din Principate, se simţiră fericiţi să recîştige cele două provincii, chiar pierzînd jumătate din Moldova.

Tratatul din 28 mai 1812. Poarta renunţă la Basarabia. Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparţinea, pentru că Poarta otomană n-a fost niciodată suverană asupra ţărilor române. Poarta însăşi recunoscuse acest lucru, cînd la Carlovitz, presată de poloni să le cedeze Moldo-Valachia, ea răspunse că nu are dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulaţiile nu-i confereau decît un drept de *suzeranitate.*

---

[5] Sovetsk (în engleză), (în rusă: Сове́тск), înainte de 1946, cunoscut sub numele Tilsit în Prusia de Est (lituaniană: Tilžė), este un oraș în Regiunea Kaliningrad, Rusia, situat pe malul sudic al râului Neman. Tratatele de la Tilsit, (7 iulie [25 iunie, pe stilul vechi] și 9 iulie [27 iunie], 1807), acorduri pe care Franța le-a semnat cu Rusia și cu Prusia (respectiv), la Tilsit, nordul Prusiei (acum Rusia), după victoriile lui Napoleon asupra prusacilor la Jena și la Auerstadt și peste rușii de la Friedland.

[6] **Erfurt** este un oraș și capitala landului Turingia, Germania cu o populație de 202 590 (30.06.2005), 269,17 km².

O dată cu stăpînirea turcească se reîntorc şi fanarioţii, Scarlat Callimachi în Moldova, Ioan Caragea în Ţara Românească. O dată cu fanarioţii şi vechile lor spolieri. Prin tratatele sale cu Rusia, Poarta renunţase la dreptul său de a fixa preţul la *produsele* destinate să aprovizioneze Constantinopolul. Dar abuzul se reintroduce sub o nouă formă. Contractul este încheiat între domni şi Divan şi totul este livrat la a patra parte din preţul pieţei. Or, după plecarea ruşilor, preţul pieţei a scăzut atît de mult, încît este imposibil ca ţăranii să trăiască din produsul muncii lor. Pîinea se vinde cu 3 centime kilogramul, carnea cu 4, lîna cu 40 etc.

Ţăranul, în 1812, trebuia să livreze Porţii la un sfert din aceste preţuri 250 000 oi, 3 000 cai, 150 000 kile de grîu (kila = 300 kilograme). Pe de altă parte, scutelnicii ajunseseră atît de numeroşi, prin risipa de titluri boiereşti care comportau dreptul la scutelnici, încît contribuabilii liberi, atît de reduşi la număr, nu mai puteau face faţă plăţii impozitului.

Caragea a încercat să remedieze acest rău, promulgînd o lege care aşeza în *lude*[13] ale statului pe scutelnicii[14] care nu aparţineau boierilor de primul rang. Boierii luptă acum ei înşişi pentru menţinerea abuzului. Cei din Craiova se răscoală, cer sprijinul paşei de Vidin şi constrîng pe Caragea să revină asupra singurei măsuri bune a unui fanariot. Victoria ţarului. El are cuvîntul botărîtor la Congresul din Viena. El înlătură pe turci din congres. În timpul ultimei lor ocupaţii în Principate, ruşii s-au arătat aşa cum sînt: jaful şi ocuparea Basarabiei au spulberat toate iluziile. De altfel rusul este complicele fanarioţilor. „Moarte bragagiilor“ murmură ţăranul, în fundul bordeiului său; tot aşa striga poporul în piaţa publică din Bucureşti.

Către sfîrşitul domniei sale, cînd urma să sosească la Bucureşti un capugibaşa, Caragea fuge cu 18 milioane de lei în Italia. Tronul devenind vacant, la *12 oct. 1818*, are loc adunarea boierilor; toţi se plîng în gura mare în contra fanarioţilor. Ei adresează o petiţie sultanului pentru a-i scăpa de acest jug. Rusia care domina în Divan se opune; sub presiunea Rusiei, Poarta dă cele două Principate lui Mihail şi Alexandru Suţu, complici de care Rusia era sigură.

Asociaţia *Eteriei*: eliberarea grecilor prin acţiunea comună a populaţiilor slave şi greceşti. Mînă rusească. Căpeteniile denumeau puterea conducătoare ἀρχὴ (sufletul asociaţiei). Căpeteniile cunoşteau secretul... Adepţii în toate ţările erau, fără să ştie, agenţi ai Curţii de la Petersburg. Rusia – după ce asociaţia s-a dezvoltat – ţinea în mînă toate firele ei, punea în mişcare toate resorturile, aşezată în centrul operaţiilor, în spatele agenţilor discreţi, destul de ascunsă pentru a o dezavua în caz de nereuşită, destul de angajată pentru a profita în caz de succes.

Ea putea să rişte cîteva capete ca baloane de încercare. [Asociaţia folosea] un limbaj mistic. Emisarii ei se intitulau apostoli. Toate jongleriile societăţilor masonice. Curînd, în consfătuiri, ţarul fu pus în locul ἀρχὴ-i. Pentru majoritatea afiliaţilor, aceasta era un plus de speranţe.

1819. Majoritatea primaţilor din Morea[7] se numărau printre eterişti; în acelaşi an primaţii din insule se alipiră acestora, îşi aduseră în porturi corăbiile şi, în aşteptarea unei apropiate zguduiri, suspendară afacerile lor comerciale. Contele *Capo d'Istria*[15]**,** care locuia în Corfu, cunoştea secretul Rusiei; către această putere îşi îndrepta gîndurile şi speranţele. Turcii observară ceva; reparară cetăţile de la Dunăre; făcură mari pregătiri militare. În *1820* apăru la Chişinău, în Basarabia, *Alexandru Ipsilanti*[16]**,** general-maior în armatele ruse (născut în Fanar în 1795, fiul domnitorului care, în 1806 se refugiase în Rusia). Pretextul sosirii sale la Chişinău era o vizită la socrul său *Constantin Catacazi*[17]*,* guvernatorul civil al Basarabiei. Curînd el se prezentă ca şef *al eteriştilor* stabiliţi acolo, trimise ordine şi emisari la cei mai îndepărtaţi. Căpeteniile care imaginaseră ἀρχὴ-a instituiră un simulacru de conducere militară, pe care o încredinţară lui Alexandru Ipsilanti, cu titlul de *comisar al guvernămîntului general*[18]. Intrigile lui Ipsilanti în Moldo-Valachia. Ţara era plină de greci şi de fanarioţi, deja cîştigaţi pentru Rusia. Cîţiva pămînteni chiar se aflau în corespondenţă cu el; Con-

[7] Morea (greacă: Μωρέας sau Μωριάς, franceză: Moree, italiană: Moreea, turcă: Mora) a fost numele peninsulei Peloponez din sudul Greciei în timpul Evului Mediu și perioada modernă timpurie. Numele folosit pentru provincia bizantină cunoscută sub numele de Despotatul Morea, de către Imperiul Otoman pentru Morea Eyalet, și de Republica Veneția pentru Regatul de scurtă durată a Morea.

stantin Negri[19], Alexandru Filipescu[20], episcopul de Rîmnicul Vîlcea. Ţăranul care suferise cel mai mult de pe urma ocupaţiei n-avea pentru *muscal* (moscovit) decît cuvinte de ură.

6 martie 1821. Ipsilanti trecu Prutul, cu o escortă de vreo sută de albanezi.

În aceeaşi zi este în Iaşi, în palatul lui Mihai Suţu[8]. Acesta îl primeşte ca pe un oaspete aşteptat. Fratele său, Nicolae Suţu şi cumnatul său Ioan Schinas, scăpaţi între timp din Constantinopol, erau la Odessa. Hangerlii şi beizadeaua Caragea, fiul fostului domn al Ţării Româneşti, scăpară de asemenea, graţie unei travestiri făcute în casa ambasadorului Rusiei. Mihai Suţu şi Ipsilanti adresară o proclamaţie către locuitorii ţării pentru a-i linişti, către greci pentru a-i chema la arme. (Eliberarea Greciei rămîne scopul făţiş declarat). Boierii moldoveni şi poporul stau în rezervă, contrastînd cu entuziasmul grecilor, care alergau sub stindardul eteriei; de asemenea, bulgari, sîrbi, albanezi. Fiecare se îngrămădea împrejurul liberatorului Greciei, şi *consulul rus se ducea la Ipsilanti pentru a cere ordine sau pentru a primi instrucţiuni*. *Proclamaţiile sale erau citite în public la Odessa*, *în aplauzele întregului popor*. Dar momentul era rău ales. *Congresul de la Laybach*[9]*,* împotriva mişcărilor revoluţionare *tocmai se reunise*. Grecul Cantacuzino[21], trimis în grabă de Ipsilanti, soseşte la Laybach pentru a cere lui Alexandru ordinele sale. Furios de această vizită inoportună, ţarul îi ordonă să părăsească oraşul în 24 ore. Spuse glumind congresului: „E o bombă pe care ne-o aruncă revoluţionarii, dar nu va exploda“. Sosind la Focşani în fruntea a patru mii de albanezi şi a cîtorva sute de soldaţi în uniformă, Ipsilanti află că consulul rus de la Iaşi, din ordinul suveranului său, proclamase înalta dezaprobare de care insurecţia era lovită; lui Ipsilanti i se luă gradul de general-maior şi fu radiat

[8] **Mihail „Draco“ Suțu** (*1730 - †1803, Constantinopol), a fost domn în Țara Românească de trei ori: 5/17 iulie 1783 (sosirea firmanului de numire la București) - 26 martie/6 aprilie 1786, martie 1791 - 30 decembrie 1792/10 ianuarie 1793, 7/9 octombrie 1801 - 10/22 mai 1802 și în Moldova: 30 decembrie 1792/10 ianuarie 1793, - 25 aprilie/6 mai 1795.

A fost înrudit prin mama sa cu Mavrocordații. A fost Dragoman al Porții între 17 ianuarie 1782 și 5 iulie 1783, dar a fost destituit, exilat în insula Tenedos, mai apoi iertat și numit domn în Țara Românească .

[9] Congresul de la Laybach (acum Ljubljana, Slovenia), a avut loc între 26 ianuarie şi 12 mai 1821.

din armată. Ipocrizie rusă! Curtea din Petersburg face cunoscut la Constantinopol hotărîrea sa de a menţine în cantonamentele lor trupele care se aflau pe Prut, de a observa cea mai strictă neutralitate în Principate, în sfîrşit de a respecta tratatele existente.

Eteriştii din Basarabia fură izgoniţi de către aceleaşi autorităţi care îi încurajaseră să se înarmeze. Această dare înapoi mincinoasă nu putea amăgi pe nimeni. Cea dintîi victimă a dezavuării de către Rusia a fost complicele său fanariot, Mihai Suţu. Boierii moldoveni, în frunte cu mitropolitul Veniamin[22], se înfăţişară înaintea lui şi îl poftiră să plece. La 11 april, el se retrase în Basarabia. (E acelaşi Mihai Suţu care în primăvara lui 1854 era şeful eteriştilor la Atena şi conducea de acolo insurecţia greacă.)

Callimachi, numit în locul lui Alexandru Suţu, anunţase apropiata sosire a caimacamilor săi; erau aşteptaţi de la o zi la alta; deodată se află de înaintarea lui Ipsilanti. Boierii din Bucureşti, indecişi, aleargă de colo pînă colo, se tot sfătuiesc, fără să ia vreo hotărîre. Alcătuiesc între ei o cîrmuire provizorie, în Bucureşti erau însă alţii mai bine informaţi. Iordache[23], comandantul gărzii de arnăuţi era de mult timp în înţelegere cu Ipsilanti. Unul dintre afiliaţii săi principali era *Tudor Vladimirescu*, fost sublocotenent în serviciul Rusiei. El trebuia să răscoale Oltenia şi de asemenea să revolte pe sîrbi. De aceea se afla la Cerneţi[10]. Dar Vladimirescu era patriot român. El nu s-a adresat boierilor, ci ţăranilor. Cum a auzit despre cele dintîi mişcări ale lui Ipsilanti, a şi chemat la arme pe ţăranii din munţii Olteniei; coborî cu dînşii la Craiova, adună poporul şi îi făcu cunoscut planurile sale de eliberare. În cîteva zile era stăpîn pe întregul banat al Craiovei. Primul său act de autoritate a fost reforma legilor fiscale: reduse capitaţia la ceea ce fusese sub vechile legiuiri; desfiinţă darea pe vii şi pe vite. Ţăranii alergau în masă în jurul său, nu-l mai numesc decît *Tudor Vodă* (principele Tudor). Trupa sa creşte considerabil cu voluntari ţărani şi cu cete armate venite

[10] **Cerneți** este o localitate din județul Mehedinți, Oltenia, România.

din munţi. Prin păduri şi munţi peste tot ţărani deznădăjduiţi căutau răzbunare ca haiduci. În 1821, printre căpeteniile de cete sînt renumiţi Svedko (sîrb) şi Mihalachi (român); ei atacau conacurile, pedepseau pe fanarioţi şi pe boieri. În sfîrşit albanezul Cîrjali[24] era duşman al turcilor.

Vladimirescu şi ţăranii săi erau de partea turcilor. Ceata lui porni spre Bucureşti. *Boierii ocîrmuirii trimit împotrivă-i cîteva sute de albanezi*, care trec de partea lui. Atunci trimit la Tudor pe boierul Samurcaş[25]; Tudor stăruie pentru menţinerea reformelor introduse de el în banatul [Craiovei][26], pretinde în afară de aceasta capetele a 12 boieri. Între timp îşi continua marşul său. Boierii fug, la fel fac agenţii puterilor străine; înaintea tuturor prinţul Brîncoveanu[27].

Ocîrmuirea încredinţă paza oraşului *Căminarului Sava*[28], căpetenie de albanezi, care comanda ca la 2000 călăreţi. Sosesc Negri şi Vogoride, caimacamii lui Callimachi, anunţă *apropiata sosire a unei armate turce pentru pedepsirea rebelilor*. Mai întîi, ei fac lui Tudor propuneri conciliatoare. Tudor răspunse că „nu va permite stăpînului lor să treacă Dunărea mai înainte ca principatul să fi obţinut o constituţie bazată pe drepturile naţionale“. Caimacamii înspăimîntaţi părăsesc Bucureştii cu ultimii turci care se aflau în oraş şi se grăbesc să treacă Dunărea. Vladimirescu sosi în capitală însoţit peste tot de ţărani. *Intrarea* sa are loc la *27 martie 1821.* Sava se retrage cu trupele sale la Mitropolia puternic întărită, situată pe o înălţime şi dominînd oraşul ca o fortăreaţă. 2 000 oameni însoţeau pe Vladimirescu. Restul, munteni din banatul Craiovei, şi ţărani din Muntenia, 5 000 la număr, au fost încazarmaţi în mănăstirile din afara oraşului. Proclamaţia lui Tudor are un caracter naţional; invită pe boierii pămînteni a se uni cu dînsul; el nu vrea să conteste drepturile de suzeranitate ale Porţii. Pentru el, Rusul şi fanarioţii sînt duşmanii; el reclamă numai vechile drepturi etc. Adresează *Porţii asigurări de fidelitate*, *proteste împotriva actelor lui Ipsilanti şi Cantacuzino*, declarîndu-se decis a-i goni din ţară etc. Ipsilanti în acest timp înainta încet. Alături de dînsul, el avea printre alte trupe, batalionul sacru, format din tineri greci, instruiţi şi plini de entuziasm. În total are 10 000 oameni;

lasă 4 000 lui Cantacuzino, pentru Moldova, cu restul înaintează spre Bucureşti. Neliniştit de atitudinea partidului naţional, se opreşte la Colentina, (un conac situat la o leghe de oraş). Vladimirescu era cantonat aci de o săptămînă. Ipsilanti îl invită la o întrevedere care eşuează. Numai fanarioţii ţin cu dînsul. Tudor respinge alianţa rusă şi nu admite nimic comun între cauza grecilor şi cea a românilor. Se despart, Vladimirescu pentru a se retranşa în mănăstirea Cotroceni de unde domină toată ţara. Ipsilanti pentru a se aşeza la Tîrgovişte în aşteptarea evenimentelor. În sfîrşit, se anunţă sosirea turcilor.

Vladimirescu nu era ajutat pe cît ar fi meritat. În special boierii pămînteni s-au comportat ca nişte ticăloşi. Kiaya-Mehmed, paşa de Silistra, primi ordin să treacă Dunărea, în fruntea a 10 000 oameni şi să se îndrepte spre Bucureşti, Hadji-Achmet, paşa de Vidin, trebuia să năvălească în Oltenia, Jussuf, paşa de Brăila, mergea spre Moldova. Aceste trei corpuri de armată aveau aproximativ 30 000 oameni... în primele zile ale lunii mai se puseră în mişcare.

Fără să se urnească din Tîrgovişte, Ipsilanti îşi consumă timpul în petreceri, baluri etc. Nu se interesa de loc de soldaţii săi; în timp ce şefii dansau, soldaţii jefuiau. Ei se dedau la silnicii tot atît de crude ca şi turcii. Acesta a fost debutul Eteriei. Între timp turcii intrară în Bucureşti. Vladimirescu se îndreaptă spre Cîmpulung. Ipsilanti nu voia să aibă în spatele său un aliat suspect. Recurse de aceea la trădare.

Ca urmare a ordinelor sale, Iordache ceru o întrevedere lui Vladimirescu. Soseşte cu 300 de soldaţi, îi reproşează legăturile sale cu turcii. Vladimirescu nu tăgăduie aceasta, cauza grecilor nefiind cauza sa etc. Promite între timp a se depărta şi a lua o poziţie mai puţin îngrijorătoare pentru Ipsilanti. Vladimirescu n-a avut să se laude de atitudinea căpitanilor săi în timpul întrevederii. Aceşti căpitani, albanezi sau bulgari, nu înţelegeau de fel chestiunea românească ; erau aventurieri; principiul lor cel mai înalt, dacă aveau unul, era ura împotriva turcilor. Vladimirescu porunci să fie spînzuraţi, în secret, nouă dintre cei mai suspecţi. În acel timp Iordache surprinse noi scrisori din care văzu că Vladimirescu

era hotărît să izgonească pe Ipsilanti şi pe eterişti şi să facă cauză comună mai curînd cu turcii, decît să lase să renască domnia Fanarului şi supremaţia ruşilor. Iordache dădu ordin ca 1 000 de călăreţi să ocupe în secret poziţiile cele mai importante în jurul noii tabere a lui Tudor; ceru apoi iarăşi, însoţit de o numeroasă escortă, o întrevedere cu Vladimirescu, în prezenţa căpitanilor săi. Vladimirescu consimţi. Iordache izbuti să cîştige de partea lui pe căpitanii lui Tudor; dă ordin oamenilor săi să aducă pe Vladimirescu legat la cartierul lui Ipsilanti, acesta porunci ca Tudor să fie ucis cu lovituri de sabie. Asasinat mîrşav.

Cantacuzino trecu înapoi Prutul la ruşi. În urma lui lăsă pe căpitanul *Atanasie,* palicar din munţii Olimpului cu o trupă de numai 600 oameni. Ipsilanti, cantonat pe malul Oltului, vede aproape sub ochii săi, cum a fost masacrat batalionul sacru, fără să facă un pas pentru a-1 apăra şi o ia la fugă după bătălia care s-a dat fără el, abandonîndu-şi chiar şi pe albanezii şi pe cazacii săi, care se pun din nou pe tîlhării... Cînd Ipsilanti, fugar, ajunse pe teritoriul Austriei, Metternich porunci să fie închis în fortăreaţa de la Munkács[29]. Austria se opuse cu toată energia de asemenea şi intenţiilor ţarului, care sub pretext de pacificare, voia să treacă Prutul.

VII. Mizerie şi jale în Principate; boierii fug sau sînt masacraţi; sosirea ienicerilor etc. etc. Totuşi speranţa renăştea în inima românilor. Trădarea fanarioţilor deschisese ochii Divanului, fidelitatea lui Vladimireseu fusese înţeleasă. Poarta restitui românilor dreptul de a avea domnii lor pămînteni şi dreptul de a-i alege. Ei au fost invitaţi de a desemna în fiecare principat 7 candidaţi. Dintre aceştia sultanul a ales, pentru Moldova, pe *Ioan Sturdza* (romîn de neam – descendent din Vlad al III-lea), pentru Ţara Românească, pe *Grigore Ghica* (dintr-o familie grecească împămîntenită de mai bine de 150 ani).

Ienicerii şi hoardele tătăreşti din ambele Principate se indignează de a vedea ţările române redate în stăpînirea creştină. Blesteme împotriva sultanului şi Moldo-Valahilor.

La *12 august 1822*, în timpul nopţii, ienicerii pun foc Iaşilor din toate colţurile şi năvălesc asupra locuinţelor incendiate pentru a jefui şi ucide. Peste *2* 000 de case sînt arse, sîngele locuitorilor curge. Atrocităţi comise de ieniceri etc. Ienicerii din Bucureşti imită exemplul. Aci pagubele nu au fost atît de mari. Noii domnitori îşi fac intrarea în mijlocul acestor ruine.

Eteria reia din nou iniţiativa în Grecia. Insurecţia grecească. În acest timp Alexandru, la Verona, îşi dădea osteneala de a tăgădui orice plan de cucerire... Simulează simpatii pentru români; cere Porţii evacuarea trupelor de ocupaţie din Principate. Divanul răspunde, la 25 februarie 1823, că evacuarea avut loc în acelaşi timp cu instalarea domnilor. Această minciună era cunoscută. Alexandru era stingherit de Sf. Alianţă; nu mai avea ambasador la Constantinopol.

În *1825* în momentul culminant al negocierilor, *Alexandru* muri la Taganrog[11]. *Nicolai I* îi urmă. Demersurile sale pentru evacuarea Principatelor deveniră mai vii şi mai ameninţătoare. *La 1 august 1826* avu loc conferinţa de la Akkerman[30]. *Convenţia de la Akkerman*[12] stipula printre altele : „în cazul cînd pentru consideraţii grave numirea candidatului ales (la domnie) nu corespunde cu dorinţa înaltei Porţi, după ce aceste consideraţii ave vor fi recunoscute ca juste *de către ambele curţi*, va trebui să se procedeze la o nouă alegere ... Dacă pe timpul guvernării lor, domnii ar comite oarecare abateri, înalta Poartă va informa despre aceasta pe *ministrul Rusiei* şi dacă, după verificare de către *o parte şi cealaltă,* se va fi constatat că domnul este în adevăr vinovat, destituirea sa va fi permisă, dar numai în acest caz... Dacă se va întîmpla ca unul dintre domni să abdice înainte de împlinirea termenului de şapte ani, înalta Poartă *va aduce faptul la cunoştinţa Curţii Rusiei* şi abdicarea va putea avea loc după *un acord prealabil al celor două curţi*… Domnii vor trebui să ţină seamă de demersurile ministrului M. S. Imp. de acelea pe care consulii Rusiei le vor adresa pe baza

[11] **Taganrog** (în limba rusă: *Таганрог*) este un oraș și port la Marea Azov, în regiunea Rostov din Rusia.

[12] **Convenția de la Akkerman** a fost un tratat semnat pe 7 octombrie 1826 de Imperiul Rus și Imperiul Otoman în orașul Cetatea Albă (denumit pe atunci de către turci *Akkerman*; astăzi în Ucraina).

ordinelor acestuia. Un articol dispunea rechemarea boierilor moldoveni eterişti şi, le restituia rangurile şi proprietăţile. *Ultima clauză a tratatului: „Domnii vor fi obligaţi* să se ocupe, fără a mai mică întîrziere, împreună cu divanurile respective, de măsurile necesare pentru a îmbunătăţi starea Principatelor, încredinţate grijei lor, şi aceste măsuri vor face obiectul unui regulament general pentru fiecare principat". Boierii însărcinaţi redactarea Regulamentului organic îşi cheltuiră timpul lor în lupte personale, dezbateri sterile, rivalităţi puerile, şi fiecare invoca de partea sa sprijinul şi sugestiile consulului rus Minciaky. Regulamentul organic nu a fost redactat prin deliberările de la Iaşi şi Bucureşti, ci pe baza instrucţiilor venite de la St. Petersburg. Minciaky[31] era arbitrul suprem. Boierii se întreceau care mai de care în servilism. Domnii nu erau mai independenţi decît boierii. Ei voiau ca după şapte ani să fie din nou aleşi. Prin aceasta Rusia domina. Totuşi domnii au pus la locul de cinste limba românească dispreţuită de către retorii Fanarului. Mişcarea literară data din sec. XVIII. Anume, în timp ce limba română era înăbuşită în Principate, românii din Transilvania păstrau cu fidelitate graiul strămunilor... Modeste lucrări de gramatică şi istorie ...

Maghiarii erau stăpîni cruzi, supunînd pe ţărani la cele mai grele corvezi. În *1784*, un ţăran, cioban, în comitatul Zarandului, anume *Horea*, plănuieşte eliberarea neamului său. Un păstor ca şi el, Cloşca, deveni locotenentul său. Ei strîng în jurul lor ţărani. Curînd izbucnesc incendii în timpul nopţii pe cele mai bogate domenii ale maghiarilor. Cete ale lui Horea atacă în scurt timp, în plină zi, castelele întărite. Sîngeroasă jacherie[13]. La 5 nov. 1784, Horea are în jurul său 5 000 de oameni. Ia titlul de împărat al Daciei; pretindea că este învestit cu conducerea operaţiilor de către împăratul Austriei. În scurt timp Horea era în fruntea a 15 000 oameni, însă cea mai mare parte fără arme. Din momentul în care a văzut că nu este vorba de o simplă masacrare a nobililor maghiari, ci de propria sa coroană, Iosif al II-lea porni cu trupele sale împotriva lui. Lupta s-a

[13] **JACQUERÍE** s. f. Răscoală țărănească antifeudală care a avut loc în provinciile din nordul și nord-vestul Franței la jumătatea sec. XIV. [Pr.: *jacherie*] – Cuv. fr. Sursa: DEX '09 (2009) . [*que* pron. *che*].

dat într-un colţ al Carpaţilor între ţăranii armaţi în cea mai mare parte cu furci şi coase şi soldaţii Austriei. Preoţii fac pe mulţi ţărani să se retragă din luptă. Cei mai dîrzi urmară în munţi pe Horea şi Cloşca, care luptară cu deznădejde în contra armatelor imperiale. În fine, urmăriţi în ultimele lor adăposturi, sînt prinşi împreună cu rămăşiţele micii lor oşti. *La 25 fevr. 1785,* amîndoi au fost traşi pe roată.

Horea a devenit eroul povestirilor populare şi simbolul renaşterii Daciei.

Sentimentele de jale ale poporului de la ţară sînt exprimate de poeţii de la oraşe, ceea ce a contribuit la dezvoltarea literaturii române. Printre reprezentanţii şcolii româneşti din Transilvania cei mai însemnaţi sunt: Iorgovici (în special gramatic), Ţichindeal (fabulist), *Petru Maior* (despre originele romînilor), Şincai şi *Samuel Clain*[32]. Transilvania a deschis *calea* scriitorilor Moldo-Valahiei.

În *1816, Gheorghe Lazăr* se stabileşte printre ruinele mănăstirii Sf. Sava la Bucureşti, unde deschide cursuri de matematică şi de filozofie în limba naţională. (Pătruns de spirit naţional, el explică elevilor săi originile românilor.) În cinci ani el a format vreo douăzeci de discipoli entuziaşti, care s-au răspîndit în Moldo-Valahia. Această mişcare literară nu a fost străină de răscoala naţională a lui Vladimirescu; capătă avînt după moartea acestuia şi după reîntoarcerea domnilor pămînteni. Citäm: *Paris Mumuleanu* (Plîngerea [şi tânguirea] Valahiei); *Beldiman* (Sîngeroasa tragedie); *Asachi* slăveşte Moldova renăscută. *I. Văcărescu* cîntă iubirea. Printre elevii lui Lazăr s-a remarcat: *Ioan Eliade Rădulescu*. Lazăr a murit în 1822. Eliade îl înlocuieşte [la şcoala] din ruinele de la Sf. Sava, unde a fost, fără plată, profesor timp de şase ani (a predat şi matematicile). În *1826, Constantin Golescu* se reîntoarce din exilul (pricinuit de participarea sa la răscoala lui Vladimirescu), se asociază cu Eliade pentru a lucra la reorganizarea ţării. Redactează împreună statutele unei *societăţi* menite a lupta pentru *progres* în Ţara Românească, ceea ce suscită neîncrederea consulului rus Minciaky. Ghica, neîndrăznind să facă mai mult, consfinţeşte primul aşezămînt al lui Lazăr

(Colegiul Naţional Sf. Sava). Mulţumită sprijinului public ia fiinţă un al doilea colegiu, la Craiova. Primul profesor a fost *Căpătineanu,* elev al lui Eliade. Golescu, Eliade și Cîmpineanu[33] au alcătuit un triumvirat politic, angajîndu-se să organizeze propaganda naţională etc.

Domnia primilor domnitori pământeni începea cu o neobişnuită bunăstare, cînd deodată noi calamităţi au venit să distrugă aceste făgăduieli.

Continuarea insurecţiei greceşti. Grecii erau pe punctul de a fi învinşi. Nesfîrşitele intrigi ale Rusiei erau pe cale să eşueze. Atunci ea făcu apel la generozitatea Franţei şi a Angliei. Simpatiile opiniei publice, erau de partea sa. *Tratat între Franţa şi Englitera cu Rusia, la 6 iulie 1827*[14]*. Navarino*[15].

Prin *tratatul de la Alexandria*, *din 8 april 1828*[16], Grecia şi-a reluat locul său printre naţiuni. 1828 – 1829 războiul turco-rus. La *7 mai 1828*, 150 000 oameni se revărsau în Moldo-Valahia. Ioan Sturdza a fost silit să se constituie prizonier. Ghica se refugiază la Braşov, în Transilvania.

Mareşalul Wittgenstein[34] se înfăţişează romînilor ca un liberator. În protestele sale, din 1826, Rusia se înduioşa de nenorocirile ţării; ea dovedi în 1828, cît valorau tînguirile sale. Au avut loc excese groaznice. Contribuţii de tot felul în produse, furaje, vite, corvezi, hoţii, omoruri etc. Bărbaţi şi femei au fost înhămaţi la care cu vizitii cazaci care nu-şi cruţau nici bîta, nici vîrful lăncii lor. Peste 30 000 de români fură smulşi de la munca eîmpului pentru a servi ca animale de muncă. Cei mai fericiţi fugiră în munţi, unde singura lor hrană era scoarţa de copac. Guvernul rus răspunse la proteste: „Nu interesează să ştim cine face lucrul, oamenii sau animalele, numai ordinele să fie executate“. Haosul şi jaful aduseseră foametea, ciuma etc. Din momentul intrării lor în Principate, ruşii puseseră mîna pe administraţia ţării. Contele Pahlen[35], delegat al ţarului, instituise

[14] Cele trei puteri au semnat Tratatul de la Londra (**Tratatul pentru pacificarea Greciei**) pe 6 iulie 1827.

[15] **Bătălia navală de la Navarino** a avut loc pe 20 octombrie 1827, în timpul Războiului de Independență al Greciei (1821 – 1832), în golful Navarino (Pylosul zilelor noastre), pe țărmul de vest la Peninsulei Peloponez, în Marea Ionică. Urmare: sultanul a declarat caducă Convenţia de la Akkerman. Negocieri la Alexandria (eşuate).

[16] Orice șansă pentru rezolvarea conflictului pe calea negocierilor a dispărut odată cu declarația de război a Rusiei din aprilie 1828.

o administraţie centrală provizorie, al cărei şef era el, sub denumirea de prezident plenipotenţiar al Divanelor Ţării Româneşti şi Moldovei. Găsi bunăvoinţe laşe care îi permiteau să camufleze uzurparea sub o aparenţă de consimţire naţională. Se aflau destui boieri slugarnici pentru a alcătui un divan la ordinele lui Pahlen. Cinci zile după intrarea ruşilor în Bucureşti, la 28 iunie 1828, acest divan trimise ţarului o slugarnică adresă. În aceeaşi zi, o deputăţie de moldoveni aduse la Nesselrode, lîngă zidurile Isaccei, un act de supunere împodobit cu aceeaşi retorică.

Tratatul de la Adrianopol[17]*(14 sept. 1829)* conţine cu privire la Principate: Cetăţile turceşti de pe malul sting al Dunării şi de pe malul Prutului vor fi dărîmate şi teritoriul dependent de aceste fortăreţe va fi restituit Principatelor. Domnii vor fi numiţi pe viaţă („adică ei nu vor putea fi depuşi decît cu consimţămîntul Rusiei"). Poarta renunţă la dreptul său de a preleva contribuţii în natură şi în bani, la dreptul de a cere prestaţii de servicii, la dreptul de a fixa preţul produselor; consimte la deplina libertate a comerţului; drept compensaţie pentru abandonarea tuturor acestor drepturi îi va fi acordat un tribut anual fix. Poarta se angajează să confirme regulamentele administrative făcute în timpul ocupaţiei Principatelor de către Rusia. Principatele vor rămîne 10 ani sub ocupaţia militară a ruşilor pînă la plata despăgubirilor de război, fixate la 125 milioane franci. Se vor acorda 10 ani Turciei pentru a le plăti.

(Orloff, în numele ţarului, propune sultanului să cumpere cele două provincii, oferindu-i 30 000 000 fr.).

---

17 Edirne (învechit **Adrianopol**, în greacă Αδριανούπολις, transliterat Adrianoupolis, în bulgară Одрин, transliterat Odrin) este un oraș în Turcia europeană.

VIII. La începutul ocupaţiei Principatelor (1828), Nicolae ia măsura ca să fie reprezentat acolo de către tătarul *Jeltuhin*[36]. După pace, voind să cîştige simpatiile locuitorilor, se face reprezentat. prin generalul Kisseleff[37] (acesta folosi toate formele exterioare ale bunăvoinţei). Kisseleff a introdus îmbunătăţiri materiale : a organizat tribunalele, şcolile, armata, magaziile de rezervă, a întemeiat portul Brăila, a transformat în oraşe cetăţile de la Dunăre etc.

Comitetul de redactare al Regulamentului Organic şi-a reluat la *20 iulie 1829* lucrările întrerupte. Consulul rus *Minciaky* preluă în mod samavolnic preşedinţia. Fiecare articol trebuia comunicat la St. Petersburg, [de unde se întorcea] mutilat, amendat, transformat, în directă contradicţie, de cele mai multe ori, cu legile fundamentale ale ţării şi cu tratatele. Constituţia se elabora prin curieri... în *noiembrie 1829* a sosit Kisseleff; avea puteri nelimitate. Îndată ce Regulamentul a fost gata, a fost convocată o adunare extraordinară de boieri.

Kisseleff numi ca preşedinte pe consulul rus Minciaky (în locul mitropolitului, preşedintele legal, exilat). Numai cîţiva făcură act de curaj, *I. Văcărescu* de pildă, cel mai tînăr dintre boieri, protestă contra acestui fel de adunare naţională. Fu imediat dat pe mîna judecătorilor militari. Kisseleff îl surghiuni din Bucureşti. Dintre boierii bătrîni se asociară la procesul lui Văcărescu: banul Bălăceanu, logofătul Cîmpineanu, banul Văcărescu şi vornicul Crisoscoleu Buzoianu; toţi muriră „din întîmplare“ în aceeaşi săptămînă, înainte de închiderea Obşteştii Adunări. Chiar în această Adunare Kisseleff a găsit cu cale să introducă pe furiş un articol pe care nu l-a făcut cunoscut nici unuia dintre cei subscrişi (un fals în acte publice). Pe ultimul sfert al ultimei pagini s-a adăugat următorul articol, prin care se răpea ţării dreptul la autonomie („Nici o lege votată de adunare şi confirmată de domn nu va putea fi promulgată, dacă ea nu a fost în prealabil aprobată de către Curtea protectoare“). De altfel în această pretinsă constituţie totul este înşelătorie. (Cu tot Regulamentul, domnul n-a fost ales de adunare decît o dată, anume în 1842.) în adunare domină marii boieri. Pe lîngă aceasta, opoziţia între Adunare şi domni este organică. În caz de tulburări în Adunare

– conf. *art. 53* – domnul o prorogă şi raportează înaltei Porţi şi Curţii protectoare, solicitînd autorizarea de a putea convoca o altă Adunare Obştească. *Art. 54.* Obişnuita Obştească Adunare (Adunarea Obştească *extraordinară* era aceea care trebuia să desemneze pe domn) are dreptul să arate prin *anaforale* (rapoarte) adresate domnului năpăstuirile şi plîngerile ţării şi chiar, de va fi trebuinţă, să le aducă la *cunoştinţă superioară,* arătînd mijloacele cele mai potrivite pentru îndreptare.

Sub pretextul de a face faţă la întîmplări nenorocite, Regulamentul ordonă ca în permanenţă să existe provizii de porumb în magaziile săteşti, astfel ca întreaga cantitate de rezervă să fie de cel puţin *4* milioane do hectolitri – prevedere în favoarea soldatului rus.

Kisseleff a introdus în preambulul Regulamentului dreptul de „protecţie". La început a fost intervenţie diplomatică, apoi supraveghere, apoi garanţi, în sfîrşit protectorat.

Prin tratatul din *29 ianuarie 1834* (tratatul de la St. Petersburg) [Poarta] recunoştea noua constituţie. De îndată violează amîndouă puterile. În fapt, Alexandru Ghica pentru Ţara Românească era prezentat de Rusia şi , Mihai Sturdza pentru Moldova, de către Poartă. (Rusia l-a acceptat numai la „ameninţarea" Porţii). – *Mehmet Ali.* Ibrahim, fiul paşei, a repurtat victorii asupra armatei turce, la *Emessa,* 9 iulie 1832, la *Beylan,* 30 iulie 1832, la Konieh, 21 dec. 1832. (Tratatul de la Unkiar Skelessi[18]). – În *octombrie* 1834, Rusia evacua în sfîrşit Principatele. Înainte de plecarea sa, Kisseleff încredinţă toate posturile parte fanarioţilor, parte altor levantini. În miliţia Ţării Româneşti, impuse ca şefi pe Odobescu, Garbaski, Banov, şi, ca ofiţeri subalterni, ruşi sau creaturi ruseşti. În sfîrşit, baronului *Rückmann*[38], consul general al Rusiei, i se conferiră puteri atît de întinse încît îl făceau stăpîn pe administraţia interioară şi îi puneau la discreţie toate serviciile publice.

[18] În 1833, Rusia a negociat cu turcii tratatul de la Unkiar-Skelessi, scris şi Hünkâr İskelesi (de la debarcaderul sultanului), (Istanbul, 8 iulie 1833).

Sub pretextul că ar avea motive să se teamă de indisciplina românilor neobişnuiţi cu instituţiile reprezentative, Rusia a sugerat lui Ghica, ca împreună cu Adunarea să ceară de la protectorul său două divizii de trupe. În acest caz l-ar fi asigurat împotriva oricărei tulburări interne. Ghica refuză. Consulul rus *Rückmann* plănuieşte pedepsirea lui: „să cadă sub o opoziţie naţională“. Constrînge pe Ghica să facă schimbări printre demnitari, apoi îl denunţă celor care au fost îndepărtaţi. Găseşte complici printre boieri; slujbele publice le sunt rezervate, dar aceste slujbe sînt amovibile, trienale şi în mod obişnuit negociate şi vîndute. Toţi se adresează lui *Rückmann*. Toate nemulţumirile se îndreaptă către dînsul, aşa încît însuşi domnul este constrîns să se apere înaintea lui *Rückmann*. Totuşi există şi o opoziţie înăuntru şi în afara Adunării. Din rîndurile opoziţiei fac parte, dintre boieri, Cîmpineanu[39], Rossetti[40], Cantacuzino[41], dintre publicişti, Eliade şi Aristia.

Rückmann instigă pe Cîmpineanu asociindu-se la nemulţumirile acestuia – contra lui Ghica, la care este secundat de întreaga opoziţie. Totodată *Rückmann* încuraja pe domn să pună la locul ei o opoziţie hărţuitoare. Ghica a avut naivitatea de a cădea în cursă. Printr-un act oficial, el denunţă opoziţia ca „tulburătoare a liniştii obşteşti“, obligînd pe Preşedintele Adunării să extirpe acest spirit periculos, împotriva căruia el se va vedea silit să ia măsuri. Protest energic al Adunării. La începutul lui 1837 s-au făcut noi alegeri pentru Adunare; opoziţia revenise mai compactă şi mai puternică. *Rückmann* l-a împins pe domn la acte de extremă îndrăzneală.

IX. Rusia voi să dea şiretlicului strecurat în Regulamentul organic o formă legală. *Rückmann* porunci lui Ghica să procedeze la consacrarea articolului de către Adunare. În acelaşi timp *Rückmann* instiga pe opozanţi şi întărîta pe Ghica. Boierii în unanimitate au respins articolul. *Rückmann* se duse la Constantinopol, solicitator imperativ; se reîntoarse la Bucureşti, aducînd un firman prin care se poruncea inserarea în Regulament a articolului contestat, şi se cerea expres domnului şi boierilor de a-şi pune semnătura lor. ***15 mai 1838***. Şedinţă a

boierilor, convocaţi pentru a se supune ordinelor sultanului. De două ori Ghica aruncă condeiul: subscrise totuşi la urmă. Boierii făcură la fel. Cu doi ani înainte Moldova a făcut acelaşi sacrificiu din cauza fricii. Cîmpineanu, cu Eliade şi Aristia, fondă „Societatea filarmonică“, pentru înfiinţarea unui teatru naţional. S-a început cu traduceri. *Dl Vaillant*[42] (un francez), adus la Bucureşti de către marele ban Gheorghe Filipeseu pentru a organiza instrucţia publică, întemeia, în urma unui contract cu guvernul, în clădirile de la Sf. Sava, un colegiu cu internat. Ruşii şi fanarioţii intrigară împotriva lui. În 1834 Ghica îl destitui. În 1836, Vaillant publică o gramatică franco-romînă. În ***1838,*** el dădu un specimen din marele său dicţionar. În ***1839,*** Adunarea votează cumpărarea a 500 de exemplare din marele său dicţionar, ceea ce reprezenta o subvenţie de 30 000 lei. Rückmann n-a permis însă lui Ghica să sancţioneze votul Adunării.

Ruşii au chemat înapoi în ţară, în timpul ocupaţiei lor, familiile fanariote; acestea erau instigatoare de tulburări cu totul la discreţia consulului. În afară de aceşti aliaţi greci, se aflau boieri ambiţioşi, care voiau să ia tronul lui Ghica. Printre ei mai ales: *Ştirbei* (ministru de justiţie), fratele său *George Bibescu* şi *A. Villara*. În sfîrşit, boierii bătrîni care formau partidul *bătrînilor.* Partidul naţional îi denumea pe toţi la un loc *rumano-fanarioţi.* Ghica se aruncă în braţele fanarioţilor.

Rückmann, deja bătrîn şi respingător, fu cuprins de o pasiune nebună pentru una dintre cele mai frumoase femei din Bucureşti, doamna Glogoveanu[43], născută Bălăceanu. Ghica *şi* boierii manevrează ca Rückmann să o ia în căsătorie şi ca ea să se despartă de soţul ei. Divorţul pronunţîndu-se, Rückmann se căsătoreşte cu ea. Era foarte gelos. Rămînerea sa în Bucureşti, unde e luat în rîs, era pentru dînsul doar un lung supliciu *şi* o ridiculă comedie. Ţarul îl trimite la Constantinopol ca însărcinat de afaceri, însă aci continuă să fie de rîsul tuturor şi privit fără nici o consideraţie de către doamnele din corpul diplomatic. Este tri-

mis în Italia, în sfîrşit la Viena, unde a înnebunit şi a murit în cele mai triste împrejurări.

Urmaşul lui *Rückmann* la Bucureşti a fost *Titoff*[44], cumnat al lui Butenieff, şi rudă prin căsătorie cu Nesselrode. Eliade luă pe faţă *partea lui* Ghica. Tot aşa a făcut şi noul reprezentant francez *Adolphe Billecocq*[45]. Acesta sosi la Bucureşti în momentul culminant al luptelor dintre Ghica şi cele două opoziţii. A înţeles manevrele ruseşti. Dar din momentul în care guvernul lui Guizot căzu în mrejele dnei Lieven[46], totul eşuă. –Tratatul din 15 iulie 1840. Guizot devenind ministru de afaceri străine fu urmat de dna Lieven la Paris. Tratatul de la 13 iulie 1841 –. Billecocq sfătuieşte pe Ghica să se bazeze pe opoziţia naţională. Consulatul rus era ocupat pe atunci de *Daşcov*[47], actualmente ministru la Stockholm. – Titoff, după un an de funcţionare la Bucureşti a fost numit ambasador la Constantinopol –. O înţelegere între Billecocq şi Eliade putea deveni primejdioasă.

Eteriştii formaseră un partid puternic printre slavii din Bulgaria, oferind ţarului un pretext de intervenţie. În acelaşi timp eteriştii, rumano-fanarioţii şi Daşcov instigau prin Oltenia şi organizau o mişcare care trebuia să găsească un sprijin la Bucureşti, să aducă răsturnarea lui Alexandru Ghica etc.

La începutul lui iunie 1841, Alexandru Ghica e prevenit că 200—300 greci, albanezi sau bulgari, refugiaţi în Rusia, se strîngeau în grabă la Brăila şi cereau să treacă Dunărea pentru a alerga în ajutorul fraţilor lor răzvrătiţi. *Simon Andreievici*[48], consul rus la Galaţi, îi proteja şi îi încuraja în plină stradă. Ghica ceru sfatul lui Billecocq; acesta l-a sfătuit să nu permită trecerea bandelor. Astfel el înarmă miliţiile sale româneşti, le trimise pe malul Dunării, împresură pe şefii principali greco-bulgari în carantina de la Brăila, împuşcă pe cei care încercară să treacă Dunărea şi deferi tribunalelor pe toţi cei care au fost arestaţi. Mulţi dintre aceştia erau greci eterişti. Consulul Daşcov înlesni evadarea celor mai importanţi. Simon Andreievici fu rechemat. Poarta trimise lui Ghica o sabie de onoare, daruri pentru trupele sale, pentru ofiţeri etc.

În Adunare o anumită opoziţie era condusă de fraţii *George Bibescu* şi *Ştirbei,* nepoţii unui geambaş din Craiova. Amîndoi fraţii fuseseră crescuţi în Franţa, erau strălucit căsătoriţi şi protejaţi de Kisseleff. Ştirbei era partizan pe faţă al ruşilor. Bibescu era filo-rus sub masca opoziţiei naţionale. Prin aceşti fraţi, fanarioţii şi naţionalii se întorc în acelaşi timp împotriva lui Ghica. Mişcarea din Oltenia era dirijată în mod secret de Daşcov şi Gheorghe Bibescu. Atitudinea fermă a lui Ghica a împiedicat-o să izbucnească; dar Bibescu a fost aşa de imprudent încît a purtat corespondenţă în scris cu emisarii din Oltenia şi scrisorile sale au fost predate domnului. Ele conţineau probe evidente contra lui, a lui Daşcov şi a o mulţime de alţi conspiratori. Toţi ştiau că sînt la discreţia domnului. *Daşcov* propuse atunci să se născocească un complot anterior celui al său, un complot popular îndreptat împotriva privilegiaţilor; să se prezinte tentativa Daşcov-Bibescu ca o organizaţie de apărare, o măsură de ordine şi prevedere; Eliade, duşmanul declarat al ruşilor şi al boierilor fanarioţi, să fie arătat ca şef al complotului, să se provoace prin denunţuri mincinoase o duşmănie pe faţă între Eliade. şi Billecocq, în sfîrşit să se în- venteze complicităţi printre ofiţerii intimi ai domnului.

Un medic *francez,* anume *Tavernier*[49], scăpătat, încă de mai demult *duşman* al lui Eliade, fu atras la consulatul rus, unde a fost aţîţat împotriva lui Eliade şi unde a primit un cadou de 100 ducaţi (1200 fr.). În primele zile ale lui februarie 1842, Billecocq primi la consulatul său vizita lui Tavernier, care îi spuse misterios: „Eliade mi-a făcut ieri propunerea de a conduce în Bulgaria, unde am stat mult timp pe lîngă paşa de Vidin, 1000 de bulgari sau greci, răzvrătiţi împotriva drepturilor Porţii otomane etc. etc.“. Apoi Tavernier făcu în biroul consulului o declaraţie oficială asupra complotului etc. Billecocq, considerînd aceasta ca o cursă împotriva unui francez, alergă la Ghica şi ceru arestarea lui Eliade, confiscarea hîrtiilor sale etc. Un decret al domnului numi o înaltă comisie cu însărcinarea de a judeca pe Eliade. (Acesta locuia în afară de oraş). Un nou denunţător (mincinos) — *Sorano.* [în faţa argumentelor prezentate de Eliade în apărarea sa], judecătorul fu nevoit, firește, să

lase pe Eliade în libertate. Tavernier primi ordinul de a părăsi Ţara Românească. *Sorano* fu ridicat în aceeaşi noapte din Bucureşti. De la acesta află Eliade (la mănăstirea Cernica) mai tîrziu, întreaga intrigă. Acest Sorano era unul dintre conţopiştii de la Obştească Adunare şi fusese mituit de Bibescu.

În zadar s-a bizuit Ghica pe Franţa, Billecocq fu abandonat de bătrînul Guizot. O dovadă : Ghica previne pe d. Billecocq că consulul Başcov intenţionează şă supună la o taxă specială mărfurile franceze importate în Principatele dunărene ; Biliecocq se grăbeşte să avertizeze pe Guizot; depeşa are soarta tuturor celorlalte, şi taxa rusească este instituită pe mărfurile franceze, fără nici o opunere.

Adunarea Votează o adresă către Ghica, în care fiecare paragraf era un act de acuzare. Ea fu adusă la cunoştinţa celor două curţi de la Constantinopol şi Petersburg. Ca urmare, sînt trimişi la Bucureşti doi comisari, din partea ruşilor generalul Duhamel[50], din partea turcilor Şekib[51] Effendi.

Duhamel fusese trimis în ajutorul acuzatorilor lui Ghica. Şekib Effendi ia şi el atitudine împotriva acestuia din urmă, pentru că, dacă Ghica îi remisese 4000 ducaţi, ambiţioşii săi rivali îi dăduseră 15 000. Între timp, Poarta şovăia. Ambasadorul francez de la Constantinopol, Bourqueney[52], i-a dat lui Ghica un sprijin lipsit de fermitate.

Principele Miloş[53], silit să renunţe în 18391a tronul său din Serbia, se retrăsese în Ţara Românească. Ţarul, prin actul adiţional din tratatul de la Akkerman, ridică Serbia la rangul unui principat tributar Turciei, Rusia rezervîndu-şi în Serbia drepturi de protectorat. Miloş vrea să opună mişcarea slavilor de sud, mişcării slavilor de nord [atacînd] în acelaşi timp Turcia şi Rusia. Sîrbi, iliri, croaţi, bosniaci, bulgari [trebuiau să formeze prima sa armată].

Miloş îşi puse nădejdea în Franţa, într-o noapte făcu propuneri lui Billecocq etc. Billecocq pune la curent pe bătrînul păstor din Serbia cu mizeria politicii franceze. Decepţionat, Miloş se aruncă în braţele Rusiei, şi deveni, în mijlocul slavilor de sud, emisarul cel mai activ al slavilor de nord, agentul acreditat al împăratului Nicolae.

Cîtva timp după aceste conferinţe misterioase, *Mihai* (fiul lui Miloş) cade de

asemenea victima manevrelor de la Petersburg. Sîrbii, ca urmare fură chemaţi să aleagă un principe, pentru a ocupa tronul. Aceasta se întîmpla în momentul culminant al intrigilor contra lui Ghica, cînd, după raportul celor doi comisari, Poarta nu luase încă nici o hotărîre. Nicolae voia să-şi valorifice dreptul său de protectorat, şi anume, să pună pe tronul sîrbesc un principe ales de dînsul; în consecinţă trimise la Belgrad pe generalul baron Lieven (unul din aghiotanţii săi), pentru a îndruma alegerea în sensul rusesc.

În ziua de alegere, 30 000 sîrbi înarmaţi se adunară pe cîmpul din vecinătatea Belgradului; ei aleseră pe fiul lui Cerni Gheorghi, pe care îl proclamară sub numele de Kara-Gheorghevici[54].

Insucces pentru Rusia. Abia a adus Lieven lui Nicolae ştirea şi acesta a ordonat lui Butenieff să plece de îndată la Constantinopol şi să ceară de la Poartă, chiar la sosirea sa, depunerea lui Alexandru Ghica. La 7 oct. 1812, Ghica primi ştirea oficială a destituirii sale.

X. În *1842,* pentru prima oară, domnul este desemnat prin alegere. Potrivit prevederilor Regulamentului organic, pînă la alegerea noului domn, guvernarea ţării fu încredinţată unei *căimăcămii,* adică unui guvern provizoriu, compus din trei miniştri responsabili purtînd în această situaţie numele de *caimacami.*

Cei trei, binevoitori ruşilor, au pregătit împreună cu Daşcov, lucrările de candidatură. Ştirbei era candidatul oficial al partidului ruso-fanariot. Fratele său, Bibescu, care combătuse pe Ghica, în numele intereselor obşteşti, se prezenta drept candidat al bătrînilor şi al amintirilor de independenţă. În orice caz victoria ruşilor era asigurată, indiferent care din cei doi fraţi ar fi fost ales. În partida tinerilor ies la iveală rivalităţi mizerabile; între ei sînt 30 candidaţi. Conform cu art. 26 din Regulament, oricare dintre candidaţii aflaţi pe liste trebuia exclus, dacă boieria sa nu mergea cel puţin pînă la bunic. Acest paragraf a fost invocat împotriva celor doi fraţi. Caimacamii nau ţinut deloc seama de asta. Alte manevre în legătură cu art. privitor la sistemul de votare. Villara este folosit pentru a influenţa atît pe slujbaşii în funcţie, cît şi pe slujbaşii *in spe.* În Ţara Românească, slujbaşii erau un fel de ieniceri civili.

În timpul acesta sosi de la Constantinopol *Savfet-Effendi*[55], comisarul turc. Billeeocq îl previne.

Alegerea are loc *la 1 ianuarie 1843*. Bibescu este ales. Daşcov lasă să se creadă că Rusia a avut un eşec; în fapt *Nesselrode* scria lui *Daşcov*: „Alegerea tînărului Bibescu a corespuns perfect dorinţelor noastre".

Bibescu făcu totul ca să *înşele* opinia publică; comandă pentru instalare un costum la fel cu acel pe care îl purtase Mihai Viteazul.

Bibescu folosi bunele dispoziţii ale Adunării pentru a-şi asigura masive alocaţii băneşti. Ca un veritabil parvenit, el începu prin jaf şi agiotaj.

Credincios promisiunilor electorale luate de Villara, el repuse în posturi slujbaşii destituiţi pentru delapidare de fonduri. Îi iertă de amenzi.

Villara deveni ministru de justiţie; hotărîrile judecătoreşti se vînd public aci, numărul acestora era, nesfîrşit din pricina lipsei de siguranţă a dreptului de proprietate.

Nici judecătorii, nici apărătorii nu-şi ascundeau tranzacţiile; tot oraşul cunoaşte tariful fiecărui proces cîştigat. Bibescu a încurajat această stare de lucru. El încărcă pe ţărani cu noi dări şi stabili taxe noi la intrarea în oraşe.

O lege fu prezentată de către guvern, prin care soţul obţinea dreptul de a ipoteca averea soţiei sale. Soţia lui Bibeseu, dra Mavrocordat era fiica adoptivă a ultimului Brîncoveanu; ea avea 300 000 fr. rentă. La cîţiva ani după căsătorie, a înnebunit; dobînzile pe care Bibescu le încasa, nu-i mai ajungeau. Acesta era secretul noii legiuiri. El trăia în văzul lumii, cu Dna Gbica, soţia lui Constantin Gbica, fratele ultimului domn. Pentru dînsa trebuia jefuită [Zoe] Mavrocordat[56].

În ziua dezbaterilor legii care au fost furtunoase, răsunară aluzii dezonorante. Bibeseu destitui pe toţi demnitarii care, deţinînd funcţii judecătoreşti şi administrative, au votat împotriva lui. El ceru acum formal divorţul.

Bibeseu devenea din ce în ce mai slugarnic faţă de Rusia.

Un rus *Trandafirof* [57] venise în Ţara Românească sub pretextul de a înfiinţa o mare exploatare minieră. Obţinu concesii enorme, fără să se ţină seamă de drepturile

proprietarilor; el anunţă public că va dispune să vină din Rusia cinci mii de lucrători. Şi aceasta fără aprobarea Adunării. Atunci a apărut „Grădinarul şi măcieşul“ [Măcieşul şi florile] (fabulă, al cărei autor era Eliade). Era o satiră împotriva lui Trandafirof. Opinia publică se ridică împotriva contractului Trandafirof.

Adunarea, printr-o adresă, cere explicaţii de la domn.

În special un tînăr boier: Constantin Filipescu, rosti cuvîntări violente (a murit de curând la Paris), Bibescu a răspuns: „Consider această Adunare incapabilă de orice deliberare serioasă“.

Ordonă suspendarea Adunării, deşi bugetul nu fusese încă votat. Rusia îi veni în ajutor, constrîngînd şi Poarta în acelaşi sens. Aceasta dădu un firman prin care decidea suspendarea Adunării pentru un timp nedeterminat.

Astfel Poarta nu-şi exercita suzeranitatea decît în beneficiul rivalului ei.

Bibescu – un ţigan înfumurat – era acum stăpîn absolut.

Se remarcă întotdeauna prin lovituri de samsar. Delapida oriunde şi în orice ocazie.

În *1846* în Ţara Românească a fost o recoltă foarte bogată. Grîul era foarte ieftin; se făcuseră pentru oraşul Bucureşti enorme aprovizionări. În *1847,* municipalitatea vîndu, la ordinul lui Bibeseu, grînele pe care le stocase la preţul de cost. Cumpărătorul, Paciuri, era un asociat ai familiei Bibeseu. Nevoile Europei produseră beneficii enorme. După Chainoi[58] (I. Ghica), sub Bibeseu s-a deturnat numai de la departamentul lucrărilor publice suma de 33 000 000 fr. Rudele şi creaturile sale vindeau slujbele publice la mezat. Tot atîta ticăloşie ca în epoca cea mai ticăloasă a fanarioţilor. Daşcov era atotputernic (pe Bibeseu îl numea public, el însuşi, aghiotantul său). Bibescu închise şcolile înfiinţate de Alexandru Ghica. El căuta să se debaraseze de Billecocq. Un grec oarecare Piccolos, fost cenzor imperial rus la Bucureşti, cîştigase la Paris bunăvoinţa lui Guizot; Guizot spuse că Daşcov ar trebui în acest caz să fie şi el rechemat ca şi Billecocq. Dna Ghica, rămasă însărcinată de Bibeseu, este trimisă în 1844 la Paris cu

recomandaţii şi scrisori către dna Lieven, şi bine provăzută cu ducaţi şi diamante. La dna Lieven, ea întîlneşte pe Guizot. Acesta se arată cam dificil.

Daşcov scrie fără încetare la Petersburg: dacă s-ar putea să fie debarasat de Billecocq. Dna Lieven primeşte de asemeni ordine de la St, Petersburg. Nefericitul Guizot aruncă vina pe comportarea imorală a lui Bibeseu.

Prin urmare Bibescu trebuie cu orice preţ să-şi consfiinţească legătura prin căsătorie. Divorţul devenea astfel necesar. Mitropolitul a refuzat cu fermitate.

Se adresară, atunci, patriarhului din Constantinopol, şi ambasadorul Rusiei servi ca mediator. Dar şi aci scrupule. Cu bani, distribuiţi Divanului, se cumpără schimbarea patriarhului şi urmaşul fu avertizat de primele obligaţii pe care avea să le îndeplinească. Divorţul pronunţat – Ghica de fapt era corect[19] – căsătoria avu loc în septembrie 1845. Acum conştiinţa lui Guizot putea fi liniştită. Billeeocq fu rechemat. Printr-o scrisoare a lui Guizot din 19 februarie 1846 (primită de Billeeocq în *martie* 1846), d. de Nyon[59] a fost numit în locul său. – Doamna de Lieven era ministru de afaceri străine la Paris şi Guizot primul ei slujitor –. Guizot scrise lui Billeeocq că putea părăsi postul fără să fi sosit încă Nyon. Billeeocq rămase pe loc. La 1 mai 1846 (obiceiul era ea în ziua de 1 mai, de onomastica lui Ludovic-Pilip, miniştrii domnului să facă vizită la consul) Bibescu neglijă înadins să facă acest lucru. Drept urmare, Billeeocq coborî pavilionul consular, încredinţă protecţia supuşilor francezi consulului general al Angliei, ceru paşapoartele şi părăsi Bucureştii plecînd spre Paris. Guizot fu furios pe Billeeocq. El dădu instrucţiuni lui Nyon de a se comporta la Bucureşti ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Nyon era linguşit de Bibescu, de partea căruia trecu cu totul, şi cu tot entuziasmul.

Sultanuul sosi la Rusciuc[20], unde chemă pe domnitorii Serbiei, Moldovei şi Ţării Româneşti. Boierii reînnoiră plîngerile lor adresate lui Reşid-paşa. Bibescu, la

[19] Divorţul fusese pronunţat în defavoarea lui Ghica, prin mărturii false, deşi toată lumea ştia că nu era el cel incorect; cf. Regnault, p. 248.

[20] Ruse (în bulgară Pyce), **Rusciuc** în română, (în trecut în bulgară Golyamo Yorgovo, "Giurgiu Mare"), este un oraș în nordul Bulgariei, la Dunăre.

prima sa vizită la vizir, primeşte ordin „de a pune în legalitate guvernarea sa prin convocarea reprezentanţilor“. La acea dată expira mandatul Adunării suspendate. Trebuiau convocate prin urmare colegiile electorale, ceea ce a fost făcut pentru 15 nov. 1846. Bibescu excluse din liste 9/10 din eligibili etc. Înainte de alegeri modifică circumscripţiile electorale, obligînd pe cea mai mare parte a alegătorilor să voteze în capitală. Astfel în judeţele din afara Bucureştilor erau cel mult 20 alegători pe care putea să-i cîştige de partea sa etc.

Bibescu avu astfel o Adunare după voinţa sa. Hoţia fu legalizată.

Un vot al acestui „tribunal excepţional“ acordă lui Bibescu dreptul de a confirma fără apel botărîrile tribunalelor de primă instanţă.

Fiecare slujitor în localitatea sa, deveni şeful unui despotism jefuitor. Guvernarea nu era decît un dezmăţ. Opoziţia era alcătuită parte din boieri mari, nemulţumiţi, parte din tinerime. Iarna lui *1847* a fost o epocă de frămîntări generale. Au loc mişcări şi printre ţărani. Bibescu cu miniştrii săi şi boierii se acuzau reciproc de nenorocirile ţării“.

Spre *sfârşitul lui 1847*, Daşcov fu transferat într-un alt post; Kotzebue deveni urmaşul său[60]. Consulatul rus împingea pe domn la măsuri severe, pe boieri la revoltă; se amesteca chiar, prin agenţii săi, în partidul naţional, pentru a-l abate din drumul său şi a-l compromite. Kotzebue (fiul bătrînei otrepe) fusese şase ani consul la Iaşi. La Bucureşti toată lumea conspira. Domnul, pentru a-şi consolida puterea, printr-o insurecţie înfrîntă; consulul pentru a putea provoca, sub motivul tulburărilor, intervenţia rusă; boierii pentru a recîştiga foloasele pe care le aveau de pe urma jefuirii bunurilor obşteşti; clasa mijlocie, cîţiva boieri luminaţi, publiciştii patrioţi, masa ţăranilor pentru a scăpa de protectoratul rus.

XI. *Ideea politică* fundamentală a revoluţiei din 1848 de la Bucureşti, a fost o mişcare împotriva protectoratului rus. În toate celelalte privinţe, ea a fost o revoluţie socială, [observînd totuşi] un respect vădit pentru suzeranitatea turcească.

Boierii. Cuvîntul la origine însemna „războinic”; astăzi înseamnă „o persoană scutită de serviciul militar“. Ei nu plătesc nici o dare; sînt cei dintîi curtezani ai stră-

inului, gazdele zeloase ale invadatorului.

Fiecare secol a mărit şi mai mult corupţia din clasa boierească. Cele cîteva excepţii sînt azi în exil.

Nu există nici o aristocraţie de naştere. Din 30 familii de mari boieri din Ţara Românească sînt numai 19 al căror rang de boierie este mai vechi de 20 ani. În Moldova din 10 familii de mari boieri abia una este mai veche de 1828.

Familia domnească Cantacuzino (ca şi cum s-ar trage din împărații greci), se numea la origine Măgureanu.

Cei mai mulţi boieri nici nu sunt de origine românească. Mavrocordaţii şi Mavroghenii sînt originari din insula Miconi (Arhipelag), Ghiculeştii vin din Albania, Racoviţeştii din Asia Mică, Ipsilanţii şi Moruzeştii din Trebizunda, Suţuleştii sînt bulgari, Caragea raguzani, Roseteştii din Genova etc. O parte din vechii boieri români, Goleştii, Grădiştenii, Brătienii sînt în exil; alţi descendenţi din astfel de vechi boieri sînt aruncaţi în slujbe mici, unii au devenit cămăşi. O parte a acestor victime se chiamă *neamuri* (oameni de viţă boierească). (Clasă creată de fanarioţi.)

Sub fanarioţi, grecii luară ranguri de boierie. Curînd survin lupte între boierii pămînteni şi fanarioţi. Domnul sprijinea pe cei din urmă. Însă boierii fanarioţi încetau de a mai fi boieri, dacă protectorul lor înceta de a mai fi domn; or, acesta nu domnea mult niciodată. O lege nouă hotărî, de aceea, că prin căsătoria fiicei unui boier pămîntean cu un boier fanariot, acesta se împămîntenea şi devenea boier pămîntean. Astfel grecul pătrunse în orice familie. Se produse o invazie prin alianţă. Cei cîţiva boieri care rezistară fură persecutaţi. Urmaşii lor căzură în clasa ţăranilor neamuri. De aceea boierii produseră hibrizi.

În rîndurile majorităţii aşa-numiţilor boieri pămînteni din această cauză nu este aproape nici un român. Ruşii au desăvîrşit opera de dezagregare a boierimii. Regulamentul organic împarte boierii în trei categorii, boieri mari, boieri de a doua și de a treia clasă. Pînă atunci, din punct de vedere politic, nu exista nici o deosebire de la boier la boier. Plenitudinea drepturilor politice este acum limitată la un mic număr.

Acţiunea moscovită se întărea concentrîndu-se. În Ţara Românească cei 70 boieri mari erau reprezentaţi în Adunare prin 20 deputaţi. Cei 3 000 de boieri de a doua şi a treia clasă, numai prin 18.

Orice ofiţer sau slujitor devotat Rusiei putea fi numit boier. Boieria era un titlu personal. Deoarece cea mai mare parte a slujitorilor erau ruşi, sau plasaţi de către ruşi, rezultă că aceşti mici boieri erau agenţi ai protectorului.

În afară de asta există influenţa femeilor boierilor care îşi deschid alcovul ofiţerului rus sau turc. Prin uşurinţa cu care se obţine divorţul, femeile sînt schimbate ca nişte mobile de ocazie.

Ţăranii. Rasă puternică, primitivă, în special în munţi şi în Banatul Craiovei. La fel ţăranii din Transilvania. Ironici. Fizionomie meridională. Zeflemişti. Mare putere de asimilare. Traian e un fel de zeu naţional. Superstiţii (strigoi, de ex.). Au prejudecăţi împotriva industriei fierului etc., fiindcă toate uneltele de fier şi de aramă erau făcute exclusiv de ţigani, care sînt de altfel singurii potcovari din ţară. Românii din Transilvania sînt mai puţin înapoiaţi. Boierii, care de drept posedă monopolul tuturor băuturilor alcoolice de pe moşiile lor, ţin cîrciume şi propagă beţia. Ţăranul îşi petrece toate numeroasele sărbători ale ritului ortodox la cîrciumă. Unica hrană a familiei e mămăliga (pastă de mălai gătită cu apă). La zile mari, mămăliga se mănîncă cu lapte, brînză proaspătă sau cu peşte sărat. Pînă acum cîţiva ani, locuinţele lor nu erau decît nişte vizuine întunecoase, gropi săpate în pămînt (numite bordee, locuite astăzi mai ales de ţigani). Acum, aproape pretutindeni sînt colibe acoperite cu stuf. Acesta e meritul lui Kisseleff. Costumul ţăranului de la Dunăre e acelaşi ca pe timpul lui Traian.

Cînd, după o aşteptare de trei secole, refugiaţii s-au coborît din nou din munţi în cîmpia părăsită de barbari, ei au reluat munca în comun şi au făcut din cîmpia întreagă o proprietate comună (ager publicus).

La munte, îndelungata obişnuinţă de locuire şi de exploatare individuală a pămîntului a creat proprietatea privată ereditară. În consecinţă, clasa proprietarilor moşneni se dezvoltă spre deosebire de proprietarii colectivi [în devălmăşie].

Mai tîrziu, prin transformări *arbitrare sau consimţite,* au apărut moşneni şi la cîmpie.

Dar în vremea lui Radu Negru şi Bogdan, proprietatea pămîntului era individuală la munte, colectivă [devălmaşă] la cîmpie. Tocmai fiindcă aci pămîntul aparţinea domeniului public, domnii s-au crezut îndreptăţiţi să rupă fîşii din el, la început pentru a răsplăti serviciile unor boieri sau şefi militari.

Danii au fost făcute şi unor boieri, sate şi oraşe, legînd de ele condiţii de binefacere publică. Multe danii, guvernate de regimul comunal, s-au păstrat intacte pînă în zilele noastre. Au început curînd danii particulare unor favoriţi ai domnului. Ulterior se făcură donaţii bisericilor şi mănăstirilor cu condiţia să ţină şcoli, să îngrijească de săraci etc. etc. Călugării nu erau decît fideicomisari [mandatari]. Dar pe aceste moşii desprinse trăiau ţărani cultivatori, proprietari, nu cu titlu individual, ci cu titlu colectiv. Deci tranzacţia a fost ca o consacrare a dreptului anterior al ţăranului. Noii proprietari, boieri, mănăstiri sau comune, împărţiră solul în trei părţi egale: două din aceste părţi fură cedate, subîmpărţite în loturi mici, colonilor posesori. A treia parte era rezervată noii proprietăţi şi trebuia cultivată de coloni în folosul proprietarului. Acest drept de proprietate al ţăranilor era grevat de o ipotecă ereditară în muncă. Această împărţire teritorială domină încă.

Această nouă constituţie a proprietăţii a fost extinsă treptat pe măsură ce s-au făcut noi donaţii. La început n-a avut altă regulă decît împărţirea în trei; amănuntele au fost lăsate arbitrarului. Numărul zilelor de clacă nu era determinat. Ţăranul a fost astfel adeseori silit să-şi lase propriile sale ogoare în paragină.

Şi la cîmpie s-a format o clasă numeroasă de mici proprietari individuali, numiţi moşneni, o clasă mijlocie. Boierii şi mănăstirile au dus împotriva lor un război iscusit de şicane şi de violenţe. Boierii şi mănăstirile au obţinut de la domni scutire de dări, ceea ce a înmulţit sarcinile asupra moşnenilor. Apoi războaiele cu polonii, ungurii, turcii şi tătarii au impus moşnenilor neîncetat prestaţii în bani şi oameni. Ei au recurs la împrumuturi oneroase. Singurii creditori erau boierii şi clerul, care împrumutau cu dobînzi cămătăreşti. Moşnenii cad astfel cu proprietatea lor în

mîinile cămătarilor. În sfîrşit judecăţile strîmbe au venit în ajutorul cametei. S-au cerut titluri originare [de proprietate] acolo unde nu exista decît dreptul primului ocupant.

Acolo unde existau titluri, ele au fost falsificate sau sustrase de către agenţii domnului sau boierilor. În sfîrşit, la judecată, ţăranul găseşte că tot boierul hotărăşte. Preoţii şi / boierii se sprijineau reciproc. Astfel mica proprietate se destramă repede. Cea mai mare parte a moşnenilor au fost prefăcuţi în şerbi. Clasa mijlocie dispăru, şi cu ea forţele vitale ale națiunii.

Ţăranii s-au răzbunat asupra boierilor prin fanarioţi, Aceştia au folosit aceleaşi silnicii şi uneltiri pentru a prăda pe boierii 1 pămînteni, de care aceştia s-au servit împotriva moşnenilor Mari mase au fost prefăcute de ei deopotrivă în ţărani, neamurile de azi. Boierii fanarioţi sau fanariotizaţi continuă azi acelaşi sistem de jaf. în ambele principate continuă aceleaşi tîrguieli între tribunale şi jefuitori. De treizeci de ani averile moderne se bazează pe procese de hotărnicie. De pildă, Ştirbei pe care austriecii l-au adus înapoi – avea lîngă Craiova, ca avere patrimonială, moşia Mehedinţi, constînd dintr-un mic număr de hectare. Acum, aceasta a devenit una din moşiile cele mai întinse din Principate, cu o rentă de 50 000 franci, datorită proceselor intentate tuturor moşnenilor dimprejur.

Ţăranul român nu s-a lăsat degradat de mizerie.

Decăderea a fost săvîrşită prin constituţia lui Şerban[61], care a transformat ţăranul cultivator în şerb. Ei sînt acum vînduţi împreună cu pămîntul; proprietarul moşteneşte pe şerb dacă acesta n-are moştenitori direcţi; proprietarul fixează durata muncii; proprietarul e obligat să dea instrumentele de lucru şi să hrănească pe ţăran în caz de foamete sau de boală. Proprietarul nu poate vinde pe şerb separat de pămînt. Această [ultimă prescripţie] este eludată. În Moldova, mai ales, şerbii erau confundaţi cu ţiganii robi, vînduţi cu bucata. Diferite răscoale au fost încurajate de domnii fanarioţi (împotriva boierilor pămînteni). De aceea, Constantin Mavrocordat, prin **actul** din *5 august 1746* a hotărît desfiinţarea şer-

biei şi, la 6 aprilie 1749, Adunarea obştească a Moldovei a luat aceeaşi hotărîre. În schimb, a fost creată ticăloasa instituţie a scutelnicilor.

Proprietarul nu mai e obligat de acum înainte să dea nici instrumentele de lucru etc.

Astfel ţăranul devine şi mai dependent de stăpîn. Decretul lui Mavrocordat obliga pe proprietari să pună la dispoziţia cultivatorilor cele două treimi din moşie. Munca obligatorie a ţăranului a fost fixată la *24* zile, în afară de dijma din produse. Dar aceste limite n-au fost respectate în practică. Prin această pretinsă emancipare cad asupra ţăranilor şi dările către stat şi rechiziţiile. Ţăranii sînt acum de două ori jefuiţi.

În *1768,* Ţara Românească s-a depopulat atît de repede, încît Poarta, ameninţînd pe Scarlat Ghica[62], a poruncit să pună frîu stoarcerilor. Înspăimîntat, el a determinat prin făgăduieli pe emigraţi să se întoarcă. Deja, un hrisov din *6 februarie* le dădea garanţii de uşurare: 1) ţăranii întorşi, se puteau aşeza pe orice domeniu după alegere ; 2) zilele de clacă au fost reduse la trei, pentru primul an, la şase, pentru anul al doilea şi la nouă pentru anul al treilea şi pentru anii următori. Dijma pentru proprietar rămîne în vigoare. Dar aceste angajamente erau încă provizorii. Boierii nu s-au sinchisit de ele; în curînd, ţăranii fug din nou în păduri şi în munţi. În 1775, zece mii şi-au părăsit deodată plugul, s-au împrăştiat în ţară şi s-au răzbunat asupra boierilor prădîndu-i. Alexandru Ipsilanti reînnoi făgăduielile din 1768. Lăcomia nesăţioasă a boierilor a provocat noi decepţii.

La fel s-au petrecut lucrurile în Moldova. Răscoalele ţăranilor provoacă intervenţia domnului. Printr-un *hrisov din 1 ianuarie 1766,* Grigore Ghica a redus claca la 12 zile. Boierii, după cîţiva ani de comploturi tenebroase, răbufnesc. În *1775*, şapte boieri mari, în frunte cu mitropolitul, se prezintă în faţa domnului, îl somează să revoace hrisovul şi-i cer 36 zile de clacă. Grigore Ghica le respinge cererea. Totuşi, la *30 septembrie 1777,* e silit să acorde un spor de două zile şi să adauge la obligaţiile ţăranului: 1) un transport gratuit în folosul proprietarului; 2) repararea dependinţelor proprietăţii, magazii, arii, mori, cîrciume, zăgaz de iazuri, etc. etc.

Ura boierilor împotriva lui Grigore Ghica a rămas; ei au îndemnat pe turci să-l asasineze, după ce a protestat împotriva cedării Bucovinei.

În *1790,* o protestare generală a proprietarilor devine prilejul unei noi constituţii rurale, numită *urbariu.* Ea suprima zilele de clacă şi le convertea în norme determinate prin măsuri de suprafaţă atît pentru arat cît şi pentru prăşit şi pentru cosit etc. Astfel, ţăranul cunoştea limitele obligaţiilor sale în muncă. Dar pentru boier legea nu exista decît dacă oferea pretext pentru noi şicane. El a înmulţit mereu zilele de clacă în măsuri de suprafaţă. Dar a fost menţinută împărţirea pământului în trei părţi, din care două treimi pentru cultivatori.

Un nou urbariu decretat de Caragea în 1816 era o combinaţie a două moduri de exploatare. El a adăugat două zile de clacă, una toamna, alta primăvara, plus transportul unui car de lemne în preajma crăciunului, din pădure la conacul boieresc, şi un alt transport la şase ore depărtare.

Alte modificări ale proprietăţii funciare: transformarea proprietăţii colective a ţăranilor în embatic[21] sub numele de *clacă*. „Claca, spune articolul întîi, este un fel de embatic, obişnuit în Ţara Românească. Ea are loc, cînd proprietarul pri meşte pe clăcaşi, adică pe embaticari, să şează pe moşia lui".

Ceilalţi fanarioţi încercaseră să restrîngă abuzurile proprietarilor pentru a mări proporţional dările asupra ţăranului. Caragea înmulţeşte abuzurile proprietarului şi fiscului. Delapidator de frunte, el a întrecut pe predecesorii săi. Acest regim a contribuit mult la revoluţia lui Tudor Vladimirescu, făcută în numele ţăranilor contra boierilor şi fiscului.

În răscoala lui Vladimirescu armata era compusă aproape numai din ţărani. Domnii pământeni au impus mai întîi moderaţie boierilor. Grigore Ghica a apărat energic pe ţărani. Anii 1822-1828 au fost cei mai buni pentru ţărani. Dar în *1828* invazia rusă a transformat ţăranii în animale de muncă pentru a trage tunurile şi

[21] **EMBATÍC,** *embaticuri,* s. n. (Învechit, în feudalism) Formă de arendare a unei proprietăți pe timp lung, la expirarea căruia arendașul cîștiga drepturile de proprietate. Sursa: DLRLC (1955-1957)

EMBATÍC, *embaticuri,* s. n. (Înv.) Formă de arendare a unei proprietăți pe termen foarte lung, în intervalul căruia arendașul beneficia de toate drepturile de proprietate. – Din ngr. **embatíkion.** Sursa: DEX '09 (2009)

carele de război.

Kisseleff îşi dădea aerul de protector al ţăranilor; a promis reforme, dar a încredinţat elaborarea reformei unei comisii de boieri, printre care figurau Ştirbei şi Bibescu.

În *1831,* a intrat în sfîrşit în vigoare Regulamentul Organic. Se asigură ţăranilor 2/3 din moşia fiecărui proprietar. Îmbunătăţirile pe care le aduce constau în garanţii contra isgonirii, îngăduite numai ca pedeapsă individuală, şi în acest caz numai cu despăgubire.

Îndatoririle ţăranului sînt de două feluri: 1) *Renta (dijma)* din produse. în Ţara Românească ea se împarte după cum urmează: 1/10 din toate produsele, 1/5 din fîn, 1/20 din vin. În Moldova, 1/10 din vin. Astfel, dacă produsele fac 1000 franci, ţăranul are să dea 100, iar dacă venitul net e egal cu 200, 50% ; dacă e egal cu 100 – dijma îl va absorbi în întregime.

Ţăranii primesc, *în Ţara Românească*: 1) pentru locul de casă şi de grădină 400 stînjeni (stînjenul echivalează cu 2 m.p.) la cîmpie şi 300 la munte; 2) 3 pogoane (1 pogonul, 1/2 ha [22]) de loc de arătură, 3) 3 pogoane de fînaţ, dacă ţăranul are 5 vite cornute; dacă are mai puţine, mai puţin; dacă n-are deloc, nici un fînaţ.

2*) Zile de clacă şi de cărăuşie.* Fiecare ţăran datorează proprietăţii: 1) 12 zile de clacă; 2) o zi de plug; 3) un transport de lemne. În Moldova, ultima condiţie e şi mai grea. Dar zilele nu se socotesc după măsura timpului, ci după cantitatea de lucru. După Regulamentul Organic, cele 12 zile de clacă fac 36 de zile, o zi de plug – 3, transportul 3 zile. *Total 42 zile.* În Moldova, *48 de zile.* Odinioară, cînd muncile la boier nu se terminau în zilele anumite pe care le acorda legea, el se adresa ţăranilor care le făceau de bună voie; dar proprietarul aştepta pînă cînd ei îşi terminau propriile lor lucrări şi pentru ajutorul, dat le organiza hore şi le dădea de băut. *Regulamentul Organic* a prefăcut aceasta în servitute obligatorie. Satele au fost silite să dea proprietarului, pentru munca

[22] De fapt 1 pogon = 1/2 ha.

extraordinară, 4 oameni din 100 de familii, 3 din 63-75 familii, 2 din 38-50, unul din 13-25. La fel în Moldova. Această nouă îndatorire se numeşte *iobăgie*[23] cuvînt străin de limbă română, însemnînd servitute).

Această iobăgie echivalează cu 14 zile pentru fiecare ţăran din Ţara Românească, 36 în Moldova pentru locuitorii unui sat de 200 familii, 72 pentru alţii. Toate acestea fac 56 zile de clacă pentru ţăranul muntean ; 84 în Moldova pentru prima categorie, 120 pentru a doua.

Or, din cauza asprimei iernilor lungi, anul agricol n-are, decît 210 zile. Din acestea trebuie scăzute 30 duminici, 10 zile de sărbătoare, 30 de timp prost. *Total*: *70.* Rămîn 140 zile. Ţăranului îi rămîn în Ţara Românească 84, în Moldova 56 şi numai 20 în satele avînd sub 200 familii. Acestea sînt zilele oficiale de muncă. Pe lîngă aceasta, Regulamentul adaugă, determinînd munca fiecărei zile, în aşa fel încît pentru a termina norma să mai rămînă de lucru şi pentru a doua zi. Munca pentru o zi e aşa fel determinată, încît nici un om să n-o poată termina într-o zi.

Ziuă de prăşit, de exemplu, e astfel hotărîtă de Regulamentul economic, încît începe (cu întreruperi, bineînţeles) în mai, pentru a sfîrşi în octombrie. în afară de aceasta, proprietarul îşi alege întotdeauna timpul cel mai bun. Astfel ţăranul e silit să-şi neglijeze ţarina lui. Darea şi foamea îl silesc să se împrumute ; creditorul ţăranului e proprietartul. *I se dă cu împrumut* nu bani, ci *pîine* la preţul curent, adică preţul pieţii pe care vînzătorul l-ar obţine la Brăila sau Galaţi. Pentru aceasta, ţăranul îşi zălogeşte munca liberă: acumularea muncii impusă de Regulament şi a muncii impuse de nevoie răpeşte tot timpul populaţiei rurale. Astfel concedarea de pămînt e iluzorie, de vreme ce n-are pentru el nici timp, nici instrumente de lucru.

La boierii din Moldova, exploatarea e fără ruşine, făţişă, brutală; la cei din Ţara Românească deghizată sub forme legale şi sub contracte. Primii sînt ca nişte

---

[23] **IOBĂGÍE** s. *(IST.)* rumânie, șerbie, vecinătate, vecinie, (livr.) servitute, (rar) servaj. *(Starea de dependență a țăranului s-a numit ~ în Transilvania, „rumânie” în Țara Românească și „vecinie” sau „vecinătate” în Moldova.)* Sursa: Sinonime (2002) .

IOBÁG s. *(IST.)* rumân, șerb, vecin, (rar) serv, (înv.) prost. *(Țăranul dependent se numea ~ în Transilvania, „rumân” în Țara Românească și „vecin” în Moldova.)* /<ung. *Jobbágy*. Sursa: Sinonime (2002)

baroni feudali, ultimii, ca evreii din evul mediu.

După un articol al Regulamentului, boierii au dreptul să ceară de la ţărani zile de clacă în muncă sau în bani. În Moldova, boierul face ca zilele de clacă să dureze anul întreg. Ţara Românească preferă specula financiară.

Tariful pentru evaluarea zilei de lucru în bani e stabilit legal după Regulament la fiecare trei ani de Obştească Adunare (compusă exclusiv din boieri).

Preţul legal nu e niciodată în raport cu valoarea reală. În afară de aceasta, mai sînt şi învoielile de bună voie. Mai întîi, obligaţia ţăranilor e fixată în bani, mai sus decît o poate plăti, apoi convertită în zile de clacă înzecite de dobînzi.

Cele 330 000 de familii de ţărani în Ţara Românească, dacă arenda s-ar plăti la 5% din valoarea pămîntului, ar avea de plătit proprietăţii pe an 11 500 000 de lei. Or, după evaluarea Regulamentului, ei plătesc 51 810 000 lei. Această sumă multiplicată cu 22 (numărul anilor de cînd se aplică Regulamentul), dă 885 720 000 lei prelevaţi cămătăreşte de boieri asupra poporului. În Moldova, pentru acelaşi timp, acest surplus produce 668 800 000 lei. Împreună 1 554 520 000 lei, sau circa 540 000 000 franci. În această sumă nu intră dijma, transporturile, nici abuzurile.

După *articolul 146* al Regulamentului, proprietarul singur are dreptul să vîndă pe moşia sa vin, rachiu şi alte băuturi, să ţină scaun de carne şi băcănie, să aibă moară şi să pescuiască în iazuri. Proprietarul are deci monopolul tuturor articolelor de consum, pe care-1 arendează evreilor şi grecilor. Astfel articolele de primă necesitate sînt cu 30% mai scumpe la sate, decît în oraşe. În timpul iernii, boierul îşi desface direct băuturile, pentru muncă vara.

Acum fiscul. Boierii şi mănăstirile nu plăteau nici un impozit, toată povara dărilor cădea deci asupra ţăranilor. *Capitaţia*[24]: după Regulament, fiecare ţăran plăteşte anual 30 de lei.

În afară de aceasta trebuie adăugat:

1) 6 zile corvoadă pentru construcţia şoselelor, care, după sistemul obişnuit, fac 24 zile ;

[24] **CAPITÁȚIE,** *capitații,* s. f. Impozit direct, perceput în Evul Mediu, sub formă de cote fixe, pe cap de contribuabil. – Din fr. **capitation,** lat. **capitatio.** Sursa: DEX '09 (2009)

2) 2 *parale* pentru fiecare vită de muncă, pentru a putea intra şi circula în oraşe şi 4 parale pentru capitală;

3) taxa de trecere pe podurile publice şi particulare construite de ţărani ei înşişi;

4) serviciul militar prin conscripţie[25]: un om din 50 familii.

În sfîrşit, în *urma uşurării dărilor*, spune Regulamentul, *preţul sării a trebuit urcat*.

Vin apoi obligaţiile către comune. Fiecare ţăran plătea în casa comunală sub diferite titluri: pentru drumurile vicinale, registre, pîrcălabi şi instrucţiunea elementară, pentru depunerea în magaziile de rezervă a unei cantităţi de porumb. *Toate* aceste contribuţii către stat şi comună fac, în Ţara Românească 150 lei. Aşa a ajuns ţăranul adevărat rob al gliei.

În principiu, ţăranul are dreptul să părăsească pămîntul pe care se află, dar numai *unul cîte unul* (după Regulament). Numai două familii pot părăsi aceeaşi moşie în cursul anului. Un ţăran care vrea să se strămute, e obligat : 1) să înştiinţeze cu 6 luni înainte pe ispravnic (prefect) şi pe proprietar; 2) să plătească peşin[26] şi în prealabil proprietarului toate prestaţiile anului socotite din ziua în care va părăsi proprietatea; 3) să verse în casa comunală o sumă egală cu capitaţia comunală anuală; 4) să se achite de mai înainte de capitaţie pentru toţi anii care mai rămîn pînă la viitoarea catagrafie[27] (art. 149 al Regulamentului). Or, catagrafia se face numai din şapte în şapte ani, încît el are adesea de plătit capitaţia cu anticipaţie pe 5—6 ani. In sfîrşit, casa sa pe care a clădit-o, ţarina pe care o lucrează rămîn proprietarului fără despăgubire. Astfel orice strămutare e imposibilă.

În Ţara Românească, ţăranii au protestat împotriva Regulamentului: soldaţii

---

[25] **CONSCRÍPȚIE,** *conscripții,* s. f. (Învechit) înscriere anuală în rolurile militare; recrutare, înrolare. *Conscripția sosește, îl iau, îl fac oștean.* NEGRUZZI, S. II 249. *Strîngerea ostașilor se face prin conscripție și intrare de bunăvoie.* BĂLCESCU, O. I 36. – Pronunțat: *-ți-e.* Sursa: DLRLC (1955-1957)

[26] **PEȘÍN** adv. **1.** (Pop. și fam.; de obicei în legătură cu verbe ca „a da", „a plăti") În numerar, cu plata pe loc. ◊ (Adjectival) *Bani peșin.* **2.** (Înv.) Îndată, imediat, numaidecât. [Var.: (înv.) **peșim** adv.] – Din tc. **peșin.** Sursa: DEX '98 (1998)

[27] **Catagrafia**, în limba greacă: *kataghrafí (καταγραφή)*, este un vechi act de cancelarie în Țările Române cu semnificația de recensământ sau inventar. Regulamentul Organic dispunea să se întocmească catagrafii de repartizare a impozitelor pe cap de locuitor, din 7 în 7 ani.

ruşi, trimişi în sate, au dovedit cu focuri de armă blîndeţea Regulamentului.

În Moldova, nemulţumirea a luat un caracter de răscoală ţărănească: reprimarea a fost mai cruntă; sîngele inundă brazdele de care era înlănţuit ţăranul.

Fugă necurmată a ţăranilor moldoveni în Bucovina, Basarabia, Dobrogea; cei din Ţara Românească s-au îndreptat spre Transilvania, Serbia, Bulgaria, în zadar malurile rîurilor erau straşnic păzite şi ca în stare de asediu, emigranţii treceau prin intervalele unde nu erau trupe, mai ales iarna cînd Dunărea era îngheţată.

Mai mult de 40 000 familii se stabilesc de-a lungul malului sîrb; în Bulgaria şi

pînă în Rumelia[28] sînt astăzi mai mult de 100 000 oameni care au părăsit ţara de la începutul domniei Regulamentului Organic, şi numărul lor creşte în fiecare zi.

După războiul din 1828, o colonie de 30 000 bulgari crease în Ţara Românească splendide aşezări agricole. Asupririle Regulamentului au silit colonia să se dizolve. Bulgarii au trecut din nou Dunărea; aceia care au rămas au întemeiat două tîrguşoare, dar s-au lăsat de agricultură. în *1834, 1835* şi *1836,* mai mult de 12 000 familii transilvane aşezate în Ţara Românească de o jumătate de secol s-au întors în ţara lor.

Depopularea a fost atît de rapidă încît Al. Ghica s-a înspăimîntat. Din *1837* pînă în *1842* a intervenit pentru ţărani împotriva boierilor. Acest fapt a ridicat Obştească Adunare împotriva lui. În 1842, un boier a strigat în Adunare: *„ţăranul e*

[28] **Rumelia** sau **Rumeli** (turcă *Rumeli* („Țara romanilor“ de la termenul *Rum*: „Grec“ [înainte „Roman“] și *El*: „Țară, tărâm”); greacă *Ρούμελη*, *Roúmeli*; bulgară *Румелия*, *Rumelia*) este un nume utilizat începând din Secolul al XV-lea pentru a desemna regiunea din sudul Balcanilor aparținând Imperiului Otoman. „Rumeli” înseamnă „țara Romanilor”, o referire la Imperiul Roman de Răsărit, fosta putere dominantă din regiune înainte de expansiunea otomană. În Secolul al XI-lea și al XII-lea, termenul a fost folosit în mod curent pentru Anatolia în timp ce era cucerită treptat.

capitalul boierului”. Bibescu, deşi a scăzut două zile din iobăgie (în 1843, reducîndu-le de la 14 la 12 zile), a sporit zilele de corvadă pentru şosele, a dublat taxa la barierele oraşelor şi a legat şi mai strîns pe ţărani de moşia boierului.

Cler, mănăstiri

Preotul de sat în Moldo-Valahia împărtăşeşte viaţa şi havalelile[29] ţăranilor. El nu ştie să citească decît cărţile bisericeşti tipărite, să facă slujba religioasă şi să recite evangheliile în limba naţională. În 1848, el a luptat cot la cot cu ţăranul. Ţăranul nu cunoaşte altă lectură decît evanghelia, nu ştie decît de vrăji, blesteme, superstiţii.

Preoţii de la oraşe sînt intriganţi; tot atît de ticăloşi, ca şi boierii. La fel şi mitropoliţii.

Mănăstirile, la început erau un fel de fideicomise[30] ale domeniilor statului (ager publicus) cu sarcini obligatorii. Deja sub domnii pămînteni, în înţelegere cu boierii, ele au uitat clauzele daniilor. Fanarioţii, ispitiţi de bogăţiile lor, se amestecă curînd în administraţia averilor mănăstireşti. Ei distrug mai întîi titlurile lor originare de proprietate, le înlocuiesc apoi cu propriile lor *hrisoave,* prin care *închină* pe cele mai bogate din aceste mănăstiri comunităţilor greceşti de la Sf. Mormînt, de la Muntele Sinai şi de la Muntele Athos. De atunci, aceste mănăstiri sunt obligate să trimită daruri mănăstirilor sus-menţionate. Acestea obţin în curînd de la fanarioţi autorizaţia de a avea în mănăstirile închinate *egumeni*[31] (abaţi) pentru a-i reprezenta şi a le administra în numele lor. Omagiul a degenerat în servitute; egumenii greci au

[29] **HAVALEÁ,** *havalele,* s. f. Îndatorire constând din prestarea de zile de clacă, podvezi etc., pe care o aveau țăranii pe vremea clăcii. ♦ Prestație în bani sau în natură făcută în contul haraciului. – Din tc. **havale.** Sursa: DEX '98 (1998)

havaleá, *havaléle,* s.f. (înv.) **1.** îndatorire, sarcină constând din prestarea de zile de clacă, corvoadă, podvezi etc. pe care o aveau țăranii în vremea clăcii; prestația în bani sau în natură făcută în contul haraciului. **2.** ordin, mandat al Porții otomane prin care se cerea Țărilor române haraciul (contribuție în bani și în natură). **3.** contribuție în bani și natură cerută de Poartă, în contul haraciului. **4.** belea; nevoi zilnice, griji materiale. Sursa: DAR (2002)

[30] **FIDEICÓMIS** *s.n.* Dispoziție testamentară prin care testatorul dispune ca moștenitorul sau legatarul său să remită unei terțe persoane o parte din averea pe care i-o lasă. [Pron. *-dei-*. / cf. fr. *fidéicommis*, lat. *fideicommissum* < *fidei* – bunei-credințe, *commissum* – lucru încredințat]. Sursa: DN (1986)

[31] **egúmen (egúmeni),** s. m. – Superior al unei mănăstiri de călugări ortodocși; stareț. Erau numiți de episcopi (începînd cu Miron Barnovski, 1627, de călugării înșiși) și prezentați Domnului de Marele Sfetnic sau Logofăt. De la constituția lui Constantin Mavrocordat (1734) au fost desemnați de mitropolit și confirmați de Domnitor. – Var. *igumen.* Mt. *igumin.* Ngr. ἡγούμενος, cf. bg. *igumen* (Conev 108). – Der. *egumenie,* s. f. (demnitate de egumen), din ngr. ἡγουμενία; *egumenesc,* adj. (propriu unui egumen). Sursa: DER (1958-1966)

pus mîna pe întreg venitul. În curînd ei dispun de proprietate.

> Moşiile românilor de baştină sînt închinate mănăstirilor bogate de la Sinai şi Athos, şi aproape o treime din proprietatea funciară din cele două ţări încape pe mîini străine. Aceste uzurpări au durat pînă la alungarea fanarioţilor.

Atunci Grigore Ghica şi Ioan Sturdza au reclamat Porţii, care a silit, pe călugării greci să restitue ceea ce luaseră.

În *1828,* Rusia aduse înapoi pe călugării greci în Principate, îi repuse în stăpînirea mănăstirilor. Regulamentul consacra acest fapt. Regulamentul a hotărît că o redevenţă anuală de 2 000 000 lei (700 000 franci) va fi alocată de mănăstiri casei şcolilor din Moldova şi Ţara Românească, dar în acelaşi timp 300 000 de lei erau atribuiţi patriarhului de la Constantinopol, ca subvenţie şcolilor greceşti din Turcia.

> Din 59 mănăstiri în Ţara Românească şi 43 în Moldova, 28 sînt închinate Muntelui Athos. Venitul total al acestor mănăstiri se ridică la 10 milioane de franci; astfel amîndouă Principatele plătesc în fiecare an mănăstirilor greceşti situate în afară de ţară. Mănăstirea de la Muntele Athos figurează aproximativ cu un sfert.

În afară de aceasta, la protestul călugărilor greci, ambasadorul rus la Constantinopol hotărî că, timp de zece ani, călugării greci nu vor plăti nici o dare către statul ale cărui moşii le stăpîneău, adică pînă în 1843. În acelaşi an, Rusia a propus ca locuitorii de pe moşiile mănăstirilor şi călugării greci ei înşişi să fie transformaţi în supuşi ruşi, dependenţi de consulatele de la Bucureşti şi Iaşi. Aceasta însemna că 1/5 din teritoriul Principatelor să fie supusă jurisdicţiei consulare ruse. Călugării au respins propunerea. Atunci ţarul i-a lăsat în seama duşmăniei românilor. Bibescu i-a supus la contribuţii de tot felul: împrumuturi forţate, daruri considerabile la orice prilej, ca recunoaşterea egumeniei lor etc. În *1847,* călugării au fost siliţi să facă apel la Rusia. Un firman dictat de ambasadorul rus, fixa contribuţia anuală a mănăstirilor la 20 000 ducaţi (240 000 franci pentru ambele Principate).

> O parte din aceşti bani conferă călugărilor greci preponderenţă în Palestina. O bună parte e rezervată legaţiei ruse de la Constantinopol care se folo-

seşte admirabil de ea în intrigile sale.

Ţiganii: robie. În ambele principate ţiganii formează o populaţie totală de 300 000 de suflete, fiind mai numeroşi în Moldova decît în Ţara Românească; în Transilvania, Bucovina, Banatul Timişoarei, ei se ridică la 140 000 (în englezeşte sînt numiţi *Gypsies;* (ei înşişi se numesc romi). În 1848 guvernul provizoriu proclamă dezrobirea lor.

În *1830*, boierii, deja nemulţumiţi de a-şi fi pierdut scutelnicii, obţin din partea lui Kisseleff consacrarea dreptului lor de proprietate asupra ţiganilor.

În *1834,* colonelul Cîmpineanu şi-a eliberat toţi robii. Cei mai mulţi, ignoranţi şi goi, n-au ştiut ce să facă cu o libertate care-i lăsa muritori de foame. Ştirbei s-a remarcat ca vînzător de ţigani, mai întîi cu bucata, apoi tot restul bancherului Opran pentru 120 000 franci. Opoziţia naţională voia despăgubire pentru răscumpărare. Ştirbei, geambaşul neruşinat, a vrut să-şi atribuie meritul unui astfel de proiect de lege. Indignare generală.

În *1837,* Al. Ghica a decretat eliberarea tuturor ţiganilor aparţinînd statului. 4 000 de familii astfel eliberate au fost repartizate pe moşiile boierilor, cu obligaţia pentru aceştia de a le da pămînt de arătură şi de a-i trata deopotrivă cu ceilalţi ţărani. Ţiganii au fost impuşi la dări către vistierie. (Printre ei erau căldărari, lăcătuşi, potcovari etc.). Aceste 4 000 de familii aduc statului astăzi 90 000 franci venit anual.

La *31 ianuarie 1844,* Ioan Sturdza a prezentat Obşteştii Adunări moldovene un proiect de dezrobire a robilor mănăstirilor şi clerului.

Clasa mijlocie. Evrei şi greci. Comerţul este în mîinile evreilor şi grecilor. în Ţara Românească evreii expulzaţi au fost înlocuiţi cu greci.

Prin aceasta nu s-a schimbat decît numele cămătarului. Comerţul era dispreţuit din cauza comerciantului.

Boierii îşi arendează adeseori proprietăţile lor la evrei şi la greci. Aceştia subarendează altora, de acelaşi neam cu ei Sînt Middlemann-ii Irlandei. Contractele de arendă se bazează pe numărul ţăranilor legaţi de moşie. În realitate, ţăranul e arendat. Evreul comod boierilor pentru toate viciile lor. Evreii împrumută şi boieri-

lor; niciodată sub 12 %, adesea cu 20%. Cea mai mare parte a moşiilor le este ipotecată.

XII. Rezultatul politicii maghiare a fost că sîrbii şi croaţii au restabilit tronul răsturnat al Austriei, iar romînii din Transilvania au deschis armatelor ruse trecerea Carpaţilor.

În *1848* s-a produs răscoala romînilor din Transilvania împotriva ungurilor. Această răscoală a fost precedată de o luptă paşnică.

[*Elementele diverse ale populaţiei:]* Ungurii s-au aşezat în sec. al X-lea în munţii din vecinătatea Moldovei, la izvoarele Oltului[32], ocupînd astfel un colţ al vechii Dacii. Ei se numesc *secui* (resturi ale oştirilor lui Attila). Ei au devenit aliaţii maghiarilor veniţi mai tîrziu din Asia. Cete maghiare conduse de regele Tuhutum[63] au întîlnit armata romînilor lîngă Gyula, unde au obţinut victoria. Românii au jurat credinţă ungurilor într-o cîmpie, numită de atunci Eskiello, din *eshudni,* a presta jurămînt. Ungurii i-au redus în vasalitate şi şi-au împărţit între dînşii pămîntul şi cetăţile.

[Către mijlocul] *sec.* ***XII,*** *colonii săseşti,* agricole şi comerciale, au fost chemate de regele Geza II. Principalele lor centre: Sibiul şi Braşovul. Teritoriile lor se numeau *fundus regius.* Organizarea lor nu era feudală. Saşii erau numai supuşi ai regelui. Formau corporaţii libere, cu instituţii municipale, sub administraţia căpeteniilor din naţiunea lor, alese de ei. Aceste colonii s-au dezvoltat puternic sub stăpînirea austriacă.

Ungurii fiind învinşi de către turci, Soliman separă Transilvania de Ungaria şi o dă ca provincie tributară Isabelei[64], văduvă lui Ioan Zapolya. Dar ungurii au rămas stăpîni, iar românii cultivatori şi vasali. În fruntea armatei transilvane se văd întotdeauna unguri ca Báthory-eştii, Bethlenii, Rákóczieştii.

În *1526* ungurii din Ungaria, pentru a se elibera de turci, se închină Austriei.

[32] Textul din Regnault este următorul: „Românii din Transilvania s-au menţinut liberi pînă în secolul X. Dar cîteva resturi ale soldaţilor lui Attila s-au aşezat în munţii din vecinătatea Moldovei» la izvoarele Oltului....” (p. 352).

În *1699,* ungurii din Transilvania procedează la fel prin tratatul de la Carlowitz. Ungurii consideră pe nedrept Transilvania ca parte integrantă a Ungariei.

După legea ungară – *pînâ în 1848* – românii în Transilvania, asimilaţi cu grecii, evreii, slavii, armenii, ţiganii, erau consideraţi pe propriul lor pămînt, „naţiune tolerată". „Românii sînt opriţi să poarte haine şi pantaloni de postav, cisme, pălărie mai scumpă de un florin şi cămaşă de pînză fină". Ei erau numiţi „plebea vagabondă", deşi formau 2/3 din populaţie, în timp ce ungurii, saşii, secuii, grecii, armenii formează numai cealaltă treime. Principiul fundamental al legii maghiare: *Nobilitas hungarica est.*

În secolele XII, XIII, XIV, lupte sîngeroase între unguri şi români. Aceştia au sprijinit invaziile turceşti, ceea ce a constituit una din cauzele principale care a permis turcilor să pună stăpînire pe Banatul Timişoarei. Drept răsplată, turcii au restituit românilor drepturile lor. Cu austriecii, jugul maghiar s-a lăsat din nou greu asupra populaţiei româneşti. Curtea de la Viena a trebuit uneori să intervină, cum a fost de exemplu în timpul răscoalei lui **Horea...** Românii din Transilvania, Banat şi Bucovina numesc Moldo-Valachia şi *ţară* **(patria)...** După răscoala lui Vladimirescu, un jurnal special, organ al românilor, a fost întemeiat la Braşov, cu numele *Gazeta de Transilvania ...*

Cîţiva ani înainte de **1848**, ungurii ceruseră guvernului, austriac înlocuirea limbii latine cu limba maghiară, ca limbă oficială (1846). *„Nolumus magyarisari /"* Deja în 1846 o răscoală împotriva maghiarilor, era pe punctul să izbucnească, ca urmare a protestului deputaţilor croaţi (singurii admişi printre slavi) la Dietă. Guvernul maghiar n-a acordat decît o amînare ... Széchenyi[65]...

1835. Ludovic Gaj[66] acţionează în oraşul Agram[33]. O mişcare literară slavă se dezvoltă în Austria. Agram devine centrul mişcării ilirice... Acelaşi rol este jucat în Transilvania (în literatura română) de profesorul Simion Bărnuţiu...

În *Dieta din 1847* s-a manifestat cel mai injurios dispreţ faţă de slavi şi de români: a topi toate naţionalităţile în naţionalitatea maghiară. Kossuth datora acestei politici parte din influenţa sa asupra Dietei.

[33] Agram (Croaţia), Agram (Croația), numele istoric german-austriac pentru Zagreb. Zagreb, Croaţia.

Şedinţele furtunoase din lunile noiembrie şi decembrie 1847 au continuat şi *în primele zile ale anului 1848.* Kossuth propune deschis ca limba maghiară să fie introdusă în şcolile primare ale slavilor şi românilor, să se înlăture orice altă limbă şi chiar şi preoţii să fie siliţi să slujească în ungureşte. Tirania nu mai folosea menajamente. Cînd a izbucnit *revoluţia din februarie 1848*, maghiarii au crezut momentul sosit de a întemeia pe ruinele celorlalte naţionalităţi, *marea patrie ungară, puternica şi viguroasa naţiune maghiară.*

La 13 martie 1848 a izbucnit revoluţia de la Viena.

La *14 martie 1848*, Kossuth propune să se trimită o deputăţie la Viena. Trei sute de magnaţi, îmbrăcaţi în tunica naţională, cu calpacul în cap şi cu sabia la şold, au prezentat lui Ferdinand adresa Dietei şi s-au întors la Pesta cu semnătura regală. Articolul al XII-lea al acestei noi constituţii decreta încorporarea Transilvaniei la Ungaria. Pe bazele adoptate la Viena, Dieta maghiară a elaborat constituţia: Transilvania e declarată ţară maghiară, limba maghiară era singură admisă în municipalităţi şi în comitetele districtelor însărcinate cu alegerea deputaţilor. Dreptul electoral era bazat pe cens: şi toţi cei ce au avere sînt unguri.

În şedinţa Dietei din *18 martie 1848,* Kossuth declară că Ungaria nu-şi datoreşte existenţa decît nobilimii. Nobilul e maghiarul. Numai nobilimea are să conducă naţiunea.

Kossuth[34] *era slovac,* fiu al unui plugar sărac din Tjkely; numele său în limba slovacă înseamnă *cerb*; s-a căsătorit cu Tereza Meszlény[67], fiica unui magnat... Datorită acestei protecţii, a ajuns în Dietă. Alegerea acestui parvenit l-a costat pe Batthyány 100 000 florini...

Art. 18 al Constituţiei, paragraful 6, prevede „patru ani închisoare pentru toţi aceia care ar îndrăzni să vorbească împotriva *perfectei unităţi a naţiunii maghiare".* Pe lîngă aceasta, provocări prin foi volante împotriva celorlalte naţionalităţi.

[34] **Lajos Kossuth de Kossuth et Udvard** (AFI:ˈlɒjoʃ ˈkoʃuːt) (n. 19 septembrie 1802, Monok, Ungaria – d. 20 martie 1894, Torino) a fost un revoluționar maghiar, guvernator de facto al Ungariei în timpul Revoluției de la 1848. Lajos Kossuth s-a născut într-o familie din mica nobilime sărăcită, lipsită de proprietate funciară. Mama lui Kossuth, Karoline Weber, a fost de etnie germană și confesiune evanghelică-luterană. Părinții ei erau originari din *Eperjes*, azi Prešov în Slovacia. Între 1824-1832 a practicat avocatura în orașul Monok din comitatul Zemplén.

Mişcări (pregătitoare) în nord, la slovaci şi la ruteni în sud, la sîrbi, la croaţi, la sloveni; în vest, la germani. Dar totul n-a fost decît ameninţare; dimpotrivă *art. 7 din Constituţie* decreta încorporarea Transilvaniei. Au avut loc întruniri în toate satele. Mişcare generală la ţară. Alarmă în Dieta Transilvaniei, compusă exclusiv din maghiari. Seniorii maghiari fug la Cluj, sediul guvernului. Ei stăruie acolo ca Dieta să decreteze încorporarea, care singură putea împiedica masacrul general al ungurilor, plănuit de români. Ei ademenesc pe Leményi, episcopul de Blaj să ridice vocea sa pastorală în favoarea unirii. Dar el n-a fost ascultat.

La *25 martie 1848,* o proclamaţie manuscrisă a fost pusă în circulaţie printre românii din Sibiu. (Autorul anonim era Simion Bărnuţiu). Ea se termina prin cuvintele: *„Nu vrem unire cu ungurii, înainte de a avea dreptul să tratăm cu ei de la naţiune liberă la naţiune liberă“*. în aceeaşi zi a fost lansat un protest energic al croaţilor, în care ei refuză să recunoască guvernul ungar şi noua constituţie.

La *26 martie 1848,* o a doua proclamaţie a lui Bărnuţiu invită poporul să se întrunească într-o adunare generală. Ea fu răspîndită de tineri la ţară. *În seara aceleiaşi zile,* tineretul de la Blaj, se întruneşte în casa lui *Avram lancu.* Acolo se hotărî să se convoace poporul la Blaj pentru *30 aprilie 1848* (într-o duminică). Actul de convocare, redactat de profesorul de la Blaj *Aron Pumnu,* a fost răspîndit de tineri.

Guvernul a depus în toate cancelariile oraşelor, pentru a fi semnat, un act de adeziune la unire. S-a recurs la ameninţări, la ademeniri etc., violenţa guvernului ungar n-a folosit la nimic; s-au făcut arestări (printre altele a avocatului Micaş)[68].

La *30 aprilie 1848*, (Duminica Tomii) poporul se revărsa din toate părţile la Blaj. Guvernul înconjurase cu trupe sala adunării. Iancu şi Buteanu[69] sosesc cu oamenii de la munte, (Iancu era avocat, fiu al unui ţăran bogat). Ei se îndreaptă spre biserică, unde episcopul oficiază sărbătoarea naţională. Sosirea lui Bărnuţiu. Viitoarea zi de întrunire a fost fixată pentru *15 mai 1848,* cînd trebuia să se ia hotărîri. În raportul comisarului guvernamental maghiar, întrunirea din 30 aprilie a fost numită: *„întrunirea plebei contribuabile“*.

Saşii erau hotărît contra unirii. Soldaţii maghiari, străbăteau satele pentru a împiedica adunările ţăranilor; pe străzile oraşelor cei ce vorbeau de adunarea de la 15 mai erau arestaţi, biciuiţi.

Profesorii Bărnuţiu, Bariţiu, Cipariu şi Laurian pregăteau programul adunării. Gazetele româneşti (*Organul luminării* la Blaj, *Gazeta de Transilvania* la Braşov, sub direcţia lui Bariţiu) luară drept deviză: *„Nu vrem unirea cu Ungaria“*. Pe de altă parte, presa guvernamentală copleşea cu invective partidul naţional (flecăreli despre comunism etc.).

Începînd din *12 mai 1848,* locuitorii mai multor sate îşi fac apariţia la Blaj.

La *14 mai,* avu loc adunarea în aceeaşi sală, ca la 30 aprilie. Ţinură discursuri: Iancu, Bărnuţiu, Laurian, Bariţiu. Se ceru eliberarea lui Micaş.

15 mai 1848. Adunarea fu pregătită în biserică; comisarii maghiari sînt prezenţi în costum maghiar de mare ţinută; ei citesc în limba maghiară instrucţiunile pe care episcopul Şaguna le traduce în româneşte.

Adunarea s-a ţinut în cîmpia din faţa porţilor oraşului. Drapelele poartă inscripţia: *Virtus romana rediviva* (V.R.R.), culorile erau: roşu, alb, albastru. Deasupra stindardului fîlfîia o panglică negru-galben (reprezentînd culorile Austriei), (pentru a se pune sub scutul împăratului împotriva maghiarilor). Se aflau 50 000 de oameni. Ţăranii erau cu preoţii lor. Doi episcopi au fost aleşi ca preşedinţi; vicepreşedinţi: Bărnuţiu şi Bariţiu.

Bărnuţiu la tribună. Propuneri. Adunarea se declară adunare generală naţională a naţiunii române din Transilvania; ea declară credinţă Austriei; şi proclamă naţiunea română naţiune independentă şi parte integrantă a Transilvaniei, cu drepturile pe care le conferă egalitatea şi libertatea; jurămînt naţional, aclamaţie generală. Ţăranii aveau să plătească provizoriu proprietarilor toate redevenţele pînă ce iobăgia avea să fie desfiinţată. Fiecare naţionalitate avea să fie reprezentată proporţional în Dieta Transilvaniei. Abolirea privilegiilor etc. Instituţia juraţilor etc. *Petiţia* (conţinînd 16 articole), *redactată de Laurian,* fu primită cu unanimitate. Două deputăţii au fost alese: una pentru a prezenta petiţia împăratului, iar alta pentru a o

comunica Dietei. Un comitet permanent de 12 membri a fost desemnat pentru Sibiu.

La *17 mai,* s-a desfăşurat o a treia şi ultima adunare, unde, în prezenţa comisarilor guvernului (care au lăudat ţinuta avută în Adunare), au fost adoptate procesele verbale etc.

La *29 mai 1848,* Dieta magnaţilor Transilvaniei a votat încorporarea la Ungaria. Deputăţia trimisă de la Blaj află la Pesta că cine nu recunoaşte unirea va fi declarat rebel.

> XIII. *Mihai Sturdza,* numit domn al Moldovei, în 1834, de Kisseleff, s-a remarcat printr-o cruntă exploatare fiscală şi delapidări fără ruşine. Chiar şi Rückmann a trebuit să intervină, la cererea boierilor, la Petersburg şi să-l silească să restituie vistieriei statului 500 000 franci. Averea sa personală atinge astăzi 40 de milioane.

15 martie 1848. Două mii de boieri (de frica ţăranilor) se adună la Iaşi, la Hotel Regensburg. Pruncu[70], şeful poliţiei şi Ştefănică Catargi[71] asistă. Se semnează o adresă către domn conţinînd o schiţă de constituţie şi cerînd unele *schimbări neînsemnate la redevenţele ţăranilor.* Sturdza a răspuns binevoitor. Printre boieri, elemente tinere plănuiau răsturnarea unui domn aservit cu totul Rusiei. Ei s-au pus în legătură cu românii din Bucovina. Aspirau la restaurarea vechii Dacii etc. Agenţii ruşi în mijlocul lor îi instigau,... Ei se întruneau în casa lui Mavrocordat.

La *28 martie 1848,* Sturdza trimise acolo pe cei doi fii ai săi, pentru a-i avertiza să evite violenţele etc. şi să vină să discute cu el. Toţi (erau în total 20) se duc la domn, dar în curte sînt legaţi fedeleş de soldaţi şi tîrîţi în închisoare. Emoţie în oraş. Victimele aparţineau primelor familii. În aceeaşi noapte Sturdza a înconjurat cu soldaţi şi a ocupat casele principalilor patrioţi. Majoritatea au fost imediat închişi, unii împuşcaţi pe loc.

La *29 martie* şi în zilele următoare, continuă arestările, exilurile, deportările. Teroarea domnea. [Temîndu-se de răzbunare, Sturdza] se retrase la Paris, la intra-

rea ruşilor în Iaşi, în 1848. Astăzi se găseşte la Baden-Baden, unde s-a retras la începutul războiului cu Rusia.

A doua zi după execuţii apare la Iaşi generalul Duhamel, comisar rus; vorbeşte ca stăpîn împotriva spiritului revoluţionar şi ameninţă în acelaşi timp cu o anchetă asupra actelor ilegale care provoacă revolta moldovenilor. Deoarece acţiunea rapidă a lui Sturdza premersese intervenţiei ruşilor, Duhamel pleacă la Bucureşti (din toate privinţele mai important).

La *Bucureşti,* partidul naţional era pentru Turcia; el nu cere decît să se unească cu ea împotriva Rusiei. *Şefii partidului naţional erau: cei patru fraţi Goleşti* (veche familie boierească). Tatăl lor, Constantin Golescu, fusese părtaş la răscoala lui Vladimirescu. Vărul lor era Alexandru Golescu. Toţi au lăsat rolul întîi mai vîrstnicului lor *Nicolae Golescu.*

Christian Tell şi Gheorghe Magheru erau doi şefi militari; (Tell era maior al miliţiei; Magheru era din Oltenia, duşman al turcilor, fapt pentru care în 1828 a luptat sub drapelul rus, ca şef al cetei sale de panduri. De la 1830 e judecător de pace, preşedinte al tribunalului, numit în 1848 de Bibescu ispravnic al judeţului Romanaţi). *Heliade,* (redactor al Curierului românesc). *Printre preoţii de ţară*: *Ioan*[35] *Şapcă*, preot la Celei, judeţul Romanaţi (în 1848, exilat la Muntele Athos). *Prinţul Ioan Ghica*. Printre *tinerii români*, crescuţi la Paris, martori ai revoluţiei franceze: *Dimitrie şi Ioan Brătianu, Rosetti.* Toţi sînt de acord: *suzeranitate otomană în opoziţie cu protectoratul rus.*

Cînd s-a aflat la Bucureşti de încercarea neizbutită din Moldova, Bibescu a trimis pe Villara la Duhamel. Eliade şi Magheru, proştii, sperau – din spirit de legalitate – să convingă pe Bibescu să se pună în fruntea mişcării. Promisiunile lui Duhamel îi redaseră lui Bibescu toată aroganţa. Puţin după aceea, Duhamel soseşte la Bucureşti. [Nemulţumit de duplicitatea lui Bibescu,] Duhamel a însărcinat pe Mavros să pună la cale o conspiraţie împotriva lui Bibescu. La agenţii ruşi ai lui Ma-

[35] Corect.: Radu

vros s-au alăturat cîţiva vechi eterişti de la Brăila, care reuşesc să atragă pe unii tineri. Duhamel ceru suprimarea Curierului românesc al lui Heliade. Bibescu se execută.

Comisarul turc *Talaat Effendi* soseşte la Bucureşti. *Odobescu* comandantul armate romîne, devotat Rusiei avea sub ordinele sale, ca şef al garnizoanei din Bucureşti, pe Solomon, curtizan al ruşilor în 1828. La Izlaz, mic port la Dunăre, compania era sub căpitanul Pleşoianu, Tell comanda la Giurgiu, etc. etc.

6 iunie 1848, Heliade şi Ştefan Golescu pleacă împreună din Bucureşti.

La *7* ***iunie*** *1848*, ei ajung la Izlaz. Un soldat a fost trimis la Bucureşti, cu ştirea că la *9 iunie 1848* mişcarea va izbucni la Izlaz. În adevăr, în ziua aceea avu loc melodrama la Izlaz.

> Proiectul de constituţie cuprindea 22 articole. Partea care nu era „franceză“ în această constituţie proclama izgonirea egumenilor greci, restituirea mănăstirilor în favoarea clerului naţional, dreptul de proprietate asigurat ţăranilor, desfiinţarea tuturor redevenţelor cu despăgubire, abolirea robiei ţiganilor, de asemenea cu despăgubire pentru stăpînii lor; recunoaşterea suzeranităţii turceşti, *suprimarea Regulamentului organic.* Capul statului avea să se cheme tot domn, ales pe cinci ani, eligibil în toate clasele. Semnatarii proclamaţiei erau: popa Şapcă, Heliade, Tell, Ştefan Golescu, Pleşoianu.

Insurecţia s-a întins în Oltenia, Craiova etc.

11 iunie. Scenă în Bucureşti. Bibescu semnează constituţia. I se impune un nou guvern. Din el face parte *Odobescu,* ministru de război! Dar Magheru la finanţe. Aceste numiri provoacă protestele guvernului provizoriu de la Craiova.

14 iunie 1848. Bibescu îşi dă demisia şi se retrage în Transilvania. Duhamel şi Kotzebue se retrag de asemenea din Bucureşti, şi rămîn la Focşani. În *guvernul provizoriu,* remaniat, Odobescu rămîne la ministerul de război. Proştii de la Craiova îşi concediază trupele şi sosesc fără arme la Bucureşti (nu mai rămîn cu ei decît (sau mai exact, vin încet în urma lor) cele două companii ale lui Pleşoianu şi Zalic, corpul de cavalerie al lui Racotă şi cîteva sute de voluntari).

La *16 iunie,* membrii guvernului provizoriu pleacă singuri la Bucureşti, în bluze, cu trei trăsuri şi ajung seara la Bucureşti.

Clubul proprietarilor (boieri).

La *18 iunie,* clubul proprietarilor trimite o deputăţie (contrarevoluţionară) la guvernul provizoriu.

La *19 iunie,* statul major şi ofiţerii garnizoanei sînt prezentaţi guvernului provizoriu de către Odobescu. La strigătul „vin proprietarii", Odobescu arestează guvernul provizoriu. Solomon apare la începutul tumultului urmat de două companii etc.

În aceeaşi zi, poporul eliberează guvernul; Odobescu este arestat; Solomon ordonă să se tragă în mulţime etc. etc., se retrage cu trupele sale în cazarmă. Poporul ridică baricade în jurul palatului pentru a împiedica evadarea lui Odobescu; pe de altă parte, el asediază cazarma şi ameninţa să-i dea foc.

Solomon, la propunerea mitropolitului, predă artileria sa, poporul fraternizează cu soldaţii.

15 zile au trecut: guvernul provizoriu nu face nimic, nehotărîre, şovăieli.

28 iunie: Rosetti vine în fugă la sediul guvernului, aducînd ştirea că ruşii ar fi la Focşani. (Vestea era falsă). La aceasta guvernul provizoriu a decis să se retragă la Tîrgovişte.

28—29 iunie, Heliade arde să fugă singur şi nu împrună cu ceilalţi.

La *29 iunie,* boierii, din nou aroganţi, formează împreună cu mitropolitul Neofit, o *caimacamie* (acest mitropolit în ajun fusese preşedintele guvernului provizoriu). Odobescu şi Solomon, puşi în libertate, reluară, unul comanda armatei, celălalt a garnizoanei. Reacţiune insolentă, de o cruzime laşă.

30 iunie, Martinescu chiamă poporul la Bucureşti, la luptă. Caimacamia dispare la suflul poporului. Un guvern provizoriu se formează, compus din mitropolit, Cîmpineanu, Creţulescu, Mincu şi I. Brătianu.

2 iulie, Heliade şi Filipeseu se întorc la Bucureşti; Magheru şi colegii săi sosesc la *5 iulie,*

XIV. Ruşii erau deja la malul Prutului. Ocazie faimoasă pentru Turcia. – Două luni trecuseră într-o serbare generală. Discuţii asupra reformelor, dar chestiunea proprietăţii este tratată atunci cînd contrarevoluţia era pe punctul de a triumfa.

Şovăielile Porţii, indiferenţa cabinetelor occidentale, încrederea neghioabă în Franţa republicană. Boierii iar insolenţi, mai ales prin declaraţiile lor asupra proprietăţii etc.

Comisia proprietăţii era compusă din 18 boieri şi 18 ţărani. Guvernul a îndrăznit să facă primul pas de partea acestora din urmă. Boierii, în loc să facă sacrificii, nu căutau, sub pretexte false, decît să obţină noi avantaje.

La *19 aug*. comisia mixtă a fost dizolvată.

După încercările neizbutite din 19 şi 29 iunie, Rusia a exploatat la Constantinopol credulitatea şi ignoranţa turcilor, arătînd că mişcarea românească nu ar fi o răscoală anarhică îndreptată contra autorităţii sultanului etc. etc.

Turcia era convinsă de contrariu. Ambasadorul rus ameninţă: dacă Turcia nu intervine, va interveni Rusia. Omer paşa primeşte ordinul să înainteze, în fruntea a 20 000 oameni, şi cu comisarul Divanului, Suleiman Paşa, spre Ţara Romînească.

La *31 iulie,* guvernul provizor află că armata turcească a trecut de la Rusciuc şi şi-a aşezat tabăra la Giurgiu. În aceeaşi zi apărea un manifest al ţarului Nicolae, care prezenta „revoluţia română, opera unei minorităţi turbulente, ale cărei idei de guvernămînt nu erau decît un plagiat împrumutat de la propaganda democratică şi socialistă a Europei“. Turcia n-avea niciun drept să intre cu mîna înarmată pe teritoriul Principatelor.

Scrisoarea oficială a lui Suleiman Paşa, adusă la Bucureşti de secretarul său, comunicată boierilor şi notabililor convocaţi în adunare publică, era un manifest contra revoluţiei, plin de insulte şi de ameninţări. (Scrisoarea fusese dictată de ambasada rusă la Constantinopol.) Ea poruncea românilor să dizolve guvernul provizoriu şi să numească o locotenenţă sau caimacamie.

La *25 iulie,* guvernul provizoriu îşi depune mandatul şi îndeamnă poporul să

numească o caimacamie. Au fost aleşi Heliado, Nicolae Golescu şi Tell. Suleiman, printr-o notă oficială, anunţă corpul diplomatic din Bucureşti că, în numele sultanului, recunoaşte locotenenţa şi-l invită să intre în relaţii cu ea. Suleiman Paşa în fond a ghicit gîndul ruşilor şi se arată dispus să sprijine mişcarea naţională. O comisie fu numită pentru a prezenta proiectul de constituţie la Constantinopol. În drumul ei spre Turcia, Suleiman o primeşte şi o ospătează în tabăra sa de la Giurgiu.

> Cel mai perfect acord domnea între guvernul român şi trimişii Porţii. Suleiman petrecu trei zile la Bucureşti, unde primi omagiile populaţiei etc. Intrigile şi ameninţările Rusiei reîncep la Constantinopol. Jurnalul *Pruncul[Român]* redactat de Rosetti insultă Rusia. De aici ameninţările Rusiei către Poartă. Turcia fu părăsită de Franţa şi de Anglia. Deputăţia română care se dusese la Constantinopol pentru a obţine confirmarea constituţiei, n-a fost primită do Divan. Suleiman Paşa fu înlocuit cu Fuad-Effendi şi acesta primi ordinul să nu acţioneze decît sub direcţia lui Duhamel.

Dezordini în sînul guvernului român, mai ales după numirea lui Rosetti la direcţia ministerului de interne şi a lui I. Brătianu, la ministerul poliţiei, în locul lui Moşoiu (văr al lui Heliade).

> La *6 septembrie,* 20 indivizi se prezintă celor trei locotenenţi cerînd originalul Regulamentului organic şi *Arhondologia (cartea de aur* în care sînt înscrise numele boierilor) ca să le ardă în public. Strigăte puternice în stradă.

I. Brătianu în fruntea celor mai sgomotoase grupuri.

> Mulţimea pătrunde în interiorul palatului, forţează uşile secretariatului statului, ridică cele 12 volume in-folio ale Arhondologiei, dar Regulamentul nu era acolo. Fusese depus la un francez, Lagrange[72], însărcinat de guvern să facă două copii. Ei ridică Regulamentul de la acesta pentru un auto-da-fé public. Apoi ei dărîmă un monument ridicat pe colina mitropoliei, sub auspiciile lui Kisseleff, în amintirea Regulamentului organic.

Duhamel primeşte o scrisoare în tabăra turcească. Fuad[73] ordonă lui Omer să pornească contra Bucureştilor *(Omer Paşa,* altă dată Ioan Lattas, era de origine

croată).

Magheru *se* afla în fruntea unei armate regulate de 1 500 oameni şi 2 000 panduri în Oltenia, într-un loc numit Tabăra lui Traian.

Locotenenţa a trimis lin ministru să complimenteze pe Fuad. N-a fost primit. Tabăra turcească fiind la două leghe de capitală, o nouă deputăţie (compusă dintr-o mulţime de cetăţeni şi mitropolitul) s-a prezentat fără a fi mai bine primită; armata turcă a luat poziţie la apus de oraş, pe o colină situată la nord de mănăstirea Cotroceni. În mijlocul taberei se găsea cortul lui Duhamel.

La *24 septembrie,* Fuad aduce la cunoştinţa mitropolitului că va primi în tabăra sa o deputăţie de boieri şi de notabili ai oraşului.

La *25 septembrie,* soseşte delegaţia, compusă din peste 200 de persoane. Fuad citeşte un manifest, în care revoluţia e declarată „inspirată de comunism". Comisarul pronunţă apoi dizolvarea locotenenţei şi numirea unui singur caimacam *(Constantin Cantacuzino).* Acesta, prevenit, era prezent în mijlocul deputăţiei. Fuad strigă : „Oamenii credincioşi Regulamentului să mă urmeze". Cantacuzino şi 40 de ciocoi îl urmează. Ceilalţi au fost arestaţi etc. Noaptea au fost închişi în mănăstirea Cotroceni. *

Între timp, noul caimacam şi boierii reacţionari se întorc la Bucureşti, escortaţi de batalioanele turceşti. Brutalitate turcească. „Heliade se retrage".

> 25 sept Brutală cruzime a turcilor, infamiile turcilor. (Duhamel se găsea în dosul masacrelor de la cazarmă).

În noaptea de 25–26 sept., jaful s-a întins şi în biserici; în ziua următoare excesele continuară etc. După două zile de hoţii şi de omoruri, consulii străini se prezentară lui Fuad şi Omer paşa, pentru a-i întreba care era rostul acestor saturnale. Omer se arătă tot atît de indignat ca şi el. Fuad îşi recunoaşte neputinţa. Prin excesele lor, turcii au justificat intervenţia ruşilor. Duhamel scrie generalului Liiders[74] care se afla cu tabăra la graniţă. •

> La *29 sept. 48,* ruşii intrară în Ţara Românească, ca „liberatori". Magheru, retras în Tabăra lui Traian, refuză să recunoască pe noul caimacam şi înrola

numeroşi soldaţi.

26 sept. Două proclamaţii publicate de el la 26 septembrie chemau gărzile naţionale şi dorobanţii la arme.

O scrisoare din 26 sept., semnată de caimacam şi de Omer Paşa, îi ordonă să-şi licenţieze armata. Magheru află în acelaşi timp despre masacrele de la cazarmă.

În scrisoarea sa către Fuad Effendi, datată din *30 septembrie,* îl îndemna să ia contra Rusiei o atitudine demnă de o mare putere. Precizînd între altele că: „instigatorii acestor masacre sînt ruşii etc.“, enumeră resursele pe care le poate oferi alianţa românilor. Proiectele lui Magheru ofereau o ocazie favorabilă pentru turci. Dar Fuad nu era decît un simplu instrument al lui Duhamel.

Pentru *9 oct. 1848,* Magheru comandase o revistă; 30 000 soldaţi, panduri, dorobanţi şi ţărani. S-au luat toate măsurile pentru a merge împotriva ruşilor. Atunci s-a prezentat în tabără secretarul consulului englez la Bucureşti, aducînd o scrisoare de la agentul britanic Colquhoun[75] pentru Magheru; îl îndemnă să renunţe la luptă şi să se menţină pe terenul legal, date fiind garanţiile Turciei şi ale celorlalte state europene.

La *10 oct.* Magheru cedează, dar protestînd împotriva invaziei ruse; îi vine greu să-şi licenţieze armata. Magheru se retrage la Sibiu, cu vreo douăzeci de ofiţeri.

În tabăra de la Izlaz, poporul de ţărani inaugurează revoluţia; la Bucureşti o salvează; în Tabăra lui Traian numai el nu-şi pierde nădejdea.

XV. Măgarul de Fuad protestează în numele sultanului de îndată ce ruşii au intrat.

La *11 oct. 1848,* ruşii îşi aşează tabăra la porţile Bucureştilor, în cîmpia de la Colentina. Cu toate acestea, bunele raporturi ale lui Fuad cu Duhamel continuă. În timp ce ţăranii erau crunt biciuiţi, înalta societate dădea la Bucureşti baluri liberatorilor. Prostituţia boieroaicelor cu ruşii şi cu turcii.

Dieta Transilvaniei, care votase încorporarea avea 300 deputaţi, dintre care 26

saşi şi 3 români, toţi ceilalţi, maghiari, îndată guvernul ridică pe întregul teritoriu spînzurători şi ţepe cu drapele maghiare şi cu inscripţia : *unire sau moarte.* Ciocniri sîngeroase la sate între populaţia celor două rase.

O dietă generală convocată la Pesta. Croaţii şi românii din Transilvania refuză să ia parte la ea. Românii din comitatele Banatului Timişoarei iau parte, numărînd 15–16 voturi şi avînd ca şef pe deputatul *Murgu.* Aceştia se constituiră curînd în opoziţie în sînul Dietei maghiare.

Bărnuţiu şi Laurian fură închişi; o nouă adunare fu convocată la Orlat, lîngă Sibiu. Primul regiment românesc, care îşi avea aici garnizoana, făcu cauză comună cu poporul. Adunarea de la Orlat protestă împotriva unirii; declară că nu recunoaşte guvernul Kossuth şi că se va adresa direct cabinetului de la Viena.

60 000 de oameni, înarmaţi cu suliţe, securi, coase se adună pe *Cîmpia libertăţii* lîngă Blaj. Se decise să se unească cu Austria şi se proclamă înarmarea generală a tuturor românilor. Cauza naţională cîştigă teren. Al doilea regiment român din Transilvania se alătură şi el etc. etc. Acesta avea ca comandant pe *colonelul Urban*[76]... Deputaţii *saşi şi români,* care protestaseră la Dieta din Pesta, au trebuit să fugă la Sibiu. Acolo, într-o adunare mixtă, saşii şi românii încheiară o alianţă împotriva maghiarilor. Ludovic Gaj obţine numirea lui Jellačić[77] ca ban al Croaţiei.

v. La *28 mai* izbucnise o nouă insurecţie la Viena.

La *11 sept.* Jellačić pătrunde pe teritoriul Ungariei.

Războiul din Transilvania nu fu în curînd decît un şir de atrocităţi reciproce. *Generalul* austriac *Puchner*[78], întărit cu titlul de guvernator general al Transilvaniei, fu curînd stăpîn pe toate regiunile de cîmpie. *Iancu* se retranşă în munţi. Acest ţinut al minelor (centre : Zlatna, Turda, Abrud) deveni centrul adevăratului război naţional.

La *sfîrşitul lui decembrie 1848,* Bem[79] în Transilvania îl bate pe Puchner pretutindeni. La 21 ianuarie asediază Braşovul. Românii şi saşii trimit deputaţi la Lüders pentru a cere intervenţia rusă.

La *1 februarie 1849,* 10 000 ruşi trecură defileurile Carpaţilor, sub ordinele generalului Engelhardt şi ale comandantului Skariatin. După 15 zile au trebuit să se retragă (şi Austria a dezavuat pe Puchner, fiindcă a permis demersul pentru intervenţia rusă). Iancu se menţine în munţii de la Abrud... Îl bate pe Hatvany... Dragoş (şi el român) e trimis cu propuneri de la Pesta să negocieze. În timp ce conferinţele erau considerate ca o cursă, Iancu, Buteanu, Dobra sînt surprinşi de către maiorul Hatvany[80]; primul reuşi să scape; Dobra fu masacrat pe, loc. Buteanu în ziua următoare fu spînzurat. Trădare laşă. – În cîteva zile 3 000 oameni se adunară în jurul lui Iancu. Îl atacă din nou pe Hatvany şi-l bat zdravăn.

Armata lui Iancu se ridică la 6000 oameni. Cartierul maghiar din Abrud fu supus masacrului şi incendiului. În zadar Bem l-a avertizat pe Kossuth. Ungurii, furioşi pe Bem. Ei s-au încăpăţînat, deşi tot atunci primeau propuneri de alianţă din partea Ţării Bomâneşti, prin Nicolae Bălcescu, trimis la Kossuth din partea emigraţiei române. În zadar a scris şi Magheru lui Kossuth (scrisoarea e datată din Baden[36], 29 martie 1849); (îl prevenea cu privire la intervenţia rusă; îi propune o unire între poporul maghiar şi român, „care ar constitui o barieră de netrecut pentru slavii de nord“; el voia să formeze o legiune română care să lupte pentru unguri). Transilvania întreagă ar fi apărat trecerea Carpaţilor şi intervenţia rusă ar fi devenit imposibilă pe această graniţă. Generalul Lüders a mărturisit el însuşi mai tîrziu unui diplomat francez la Bucureşti, că fără românii din Transilvania, comandaţi de Iancu, ruşii n-ar fi fost în stare să se măsoare cu Bem. Kossuth respinse cu dispreţ propunerile românilor. Iancu bătu zdravăn pe unguri. Aşa fură paralizate victoriile lui Bem. Austria n-a răsplătit cu nimic pe români.

XVI. La *17 iunie 1849*, Paskevici[81] trecu Carpaţii dinspre Galiţia. În primele zile ale lui *iulie*: generalul Gortenhjelm pătrunse în Transilvania prin Bucovina, Liiders prin Ţara Bomânească. 20 000 de oameni din trupele lui Bem ah fost imobilizate de români. Maghiarii au făcut din cauza lor cauza unei caste.

[36] **Baden** este un oraș și o stațiune în Austria Inferioară, 26 km sud de Viena.

La *1 iunie 1849,* fu semnată convenţia de la *Balta Liman*[37,38]. Principalele articole: anularea drepturilor electorale, numirea domnilor de către cele două curţi, suprimarea Obşteştii Adunări, înlocuită în funcţiile deliberative de un Divan ad boc, numirea arbitrară a unor comisii de boieri pentru revizuirea Regulamentului. Naţiunea era lăsată la cheremul domnului şi domnul la bunul plac al St. Petersburgului. Poarta a trebuit să numească în Moldova pe ***Grigore Ghica***, candidatul lui Reşid; ***Ştirbei*** fu desemnat pentru Ţara Românească de către generalul Grabbe[82]. Acelaşi Ştirbei fusese redactorul Regulamentului organic, spoliatorul moşnenilor, vînzătorul de ţigani ... delapidator în interior, servil în afară. Cîrmuirea lui nu fu decît un necurmat trafic de funcţiuni. A ales pentru cele mai bune posturi pe cele mai compromise canalii ale regimului lui Bibescu – oameni din Fanar, agenţi ai Rusiei, corifei ai boierimii, judecători venali, ispravnici jăcmănitori etc. în Moldova, excesele erau aceleaşi, dar slabul şi indolentul domn nu li s-a asociat. Ştirbei şi-a îmbogăţit întîi de toate familia. Ginerele lui, Plagino (prin sentinţa supremă a Divanului lui Ştirbei) a răpit proprietatea a 70 familii de moşneni care se învecinau cu moşiile lui.

Acesta era regimul la care erau supuse Principatele, cînd la ***1 iulie 1853,*** ruşii au trecut Prutul. Rusia a poruncit domnilor să-i verse tributul destinat sultanului. Ghica nu s-a supus şi s-a retras la Viena. Ştirbei n-a aşteptat ca ruşii să sosească în Ţara Românească şi a trimis ofiţeri în Moldova să asigure pe Gorciakov de devotamentul său. La ***25 iulie,*** consulul general al Angliei i-a remis invitaţia formală a Porţii să părăsească imediat şi provizoriu Principatul. El a refuzat să se supună. La ***8 august,*** cum nu s-a supus nici injoncţiunilor lui Poujade[83], consulul general francez la Bucureşti, acesta a coborît pavilionul şi a părăsit Bucureştii. Speriat, Ştirbei s-a refugiat la Viena.

În ***septembrie 1853*** — cum toate puterile care se pregăteau de război căutau

---

[37] La 19 aprilie 1849, stil vechi (1 mai 1849, stil nou), are loc semnarea convenţiei ruso-turce de la Balta-Liman, nu departe de Istanbul, care consfinţeşte pe plan diplomatic internaţional înăbuşirea Revoluţiei de la 1848 din Moldova şi Valahia.

[38] **Balta-Liman** n. cartier în Constantinopole unde se încheiă între Rusia și Turcia Convențiunea dela 1849, care regulă dreptul lor de intervențiune în Principatele Române. Sursa: Șăineanu, ed. VI (1929)

alianţa Austriei – un memoriu secret, semnat foştii domni Ştirbei, Bibescu, Sturdza şi Grigore Ghica, a fost prezentat cabinetului de la Viena. Semnatarii, dîndu-se ca reprezentanţi ai celor două Principate şi promiţînd concursul celor mai de seamă boieri, se angajau să pună Moldo-Valahia sub suzeranitatea Austriei, în caz că Rusia ar fi învinsă. Austria a acceptat această concesiune şi a trimis pe maiorul Thom la Bucureşti şi Iaşi pentru a culege adeziunile boierilor şi a face propagandă în favoarea guvernului austriac. Misiunea lui Thom[84] se îndeplinea în mijlocul ocupaţiei ruse. Era deci el însuşi agent rus.

În ***martie 1854***, a fost încheiată alianţa între Turcia, Franţa şi Anglia.

Poarta, sigură acum de un sprijin, voia să intre în acţiune, precedînd intrarea armatelor sale de un apel către[|români. Firmanul era gata; autonomia Principatelor, drepturile şi privilegiile lor erau consacrate în mod solemn; se încuraja o insurecţie naţională, cînd pe neaşteptate, Austria renunţînd la tăcerea sa, se declară dispusă să intre în alianţa puterilor occidentale, cu condiţia să i se cedeze Moldo-Valahia drept compensaţie pentru sacrificiile pe care le va face cauzei comune. Stratford de Redcliffe fu imediat de acord. Românii, ale căror drepturi au fost de atîtea ori recunoscute, nu **puteau** fi aşa de simplu sacrificaţi. Era singura obiecţie pe care Stratford a opus-o Austriei. Drept răspuns aceasta a arătat pactul secret al domnilor, şi Redcliffe[85], lămurit, sau prefăcîndu-se a fi, şi-a luat sarcina să smulgă consimţămîntul Porţii. El a obţinut, ca primă garanţie, revocarea firmanului relativ la drepturile moldo-românilor. Pentru moment, Austria s-a mulţumit cu aceasta. Cu această condiţie ea promitea să adere în curînd la alianţa turco-anglo-franceză. Prima ei condiţie a fost excluderea absolută a oricărui element popular sau naţional.

Încă din octombrie 1853, Nicolae şi Alexandru Golescu s-au dus la Constantinopol. Heliade şi Tell veniseră din Chio[39], Magheru de la Viena, Rosetti şi Ştefan Golescu de la Paris.

Au fost bine primiţi de **Reşid Paşa[86].** Dar internunţiul austriac Bruck[87] face

[39] **Chios** (greacă *Xíoç*) este o insulă din Grecia, aflată în Marea Egee, la 7 km de coasta Turciei.

presiune asupra Divanului, susţinut de Redcliffe.

După trei luni de aşteptare şi de făgăduieli deşarte, unii emigraţi români s-au dus la Belgrad şi de acolo la Vidin[40], pentru a încerca o răscoală în Oltenia. Dar n-au găsit la autorităţile turceşti nici sprijin, nici bunăvoinţă. Puţine zile înainte de sosirea lor, 400 de plăieşi români (grăniceri) se prezentaseră înarmaţi la comandantul armatei din Calafat, Ahmet Paşa, oferindu-se să se înroleze în trupele sale. El i-a dezarmat şi i-a trimis acasă cu dispreţ. 60 dintre ei, la întoarcere au fost prinşi de ruşi şi împuşcaţi pe loc. Şi totuşi era lucru sigur, şi Ahmet Paşa o ştia, că de la Calafat pînă la Cerneţi, pe o distanţă de 30 de leghe de-a lungul Dunării, populaţiile riverane n-aşteptau decît un semnal pentru a se alătura trupelor otomane.

Aşa s-au încurajat eforturile patriotismului.

Ştefan Golescu a obţinut misiunea din partea tuturor refugiaţilor de la Vidin de a se prezenta în numele lor lui Omer Paşa la Şumla[41].

Acolo se afla de cîteva zile Tell cu cîţiva ofiţeri români, veniţi pentru a-şi oferi serviciile Porţii. *Eliade* era şi el în anturajul lui Omer, care îl chemase la el. Ceilalţi vorbiseră mai înainte în treacăt despre independenţa României de sub suzeranitatea

[40] **Vidin** (cunoscut și sub vechiul nume românesc **Diiu**, în bulgară Видин *Vidin*) este un oraș pe malul sudic al Dunării, în nord-vestul Bulgariei. Se află în apropiere de granițele cu Serbia și România și este de asemenea centrul administrativ al Regiunii Vidin.

[41] **Şumla** f. oraș în Bulgaria. Sursa: Şăineanu, ed. VI (1929) .

Porţii. Omer Paşa i-a spus lui Golescu că unii dintre ei ar fi publicat în 1850 un manifest în care respingeau suzeranitatea Porţii; pentru a accepta serviciile lor era nevoie de dezavuarea publică a acestui act. Omer Paşa a pus aceeaşi condiţie şi lui Nicolae Golescu, care de asemenea sosise puţin mai înainte. Amîndoi au refuzat. Chiar dacă ei ar fi consimţit, Omer *ar fi trebuit* să-i refuze. Aşa de pildă l-a purtat cu vorba Beşid Paşa pe Magheru. De mai multe ori a fost avertizat să fie gata de plecare pentru a forma o legiune românească, de tot atîtea ori a fost înşelat. Toate şiretlicurile tradiţionale ale Divanului au fost puse în joc.

La *14 iunie 1854*, Turcia a încheiat cu Austria un tratat, prin care Austria consimţea să ocupe Principatele, somînd Rusia să le evacueze.

La *7 august 1854*, nota lui Nicolae anunţa că „din consideraţie pentru Austria, el consimţea să-şi retragă trupele din Principate".

Manuscrisul B 86 a

Regulamentul organic, hărăzit de către Ruşi (Kisseleff cu boierii) fu pus în vigoare în 1831.

În ceea ce priveşte Ţara Românească, el cuprinde următoarele dispoziţii:

„Regulamentul organic debutează... prin principii echitabile“. Dispune anume: „măsura pămîntului care urmează să fie cedată trebuie să se bazeze pe adevăratele nevoi ale cultivatorului şi munca acestuia trebuie să corespundă cu valoarea acestui pămînt“. Regulamentul adaugă: „Reciprocitatea între cultivator şi proprietar pentru ca să fie echitabilă trebuie să compenseze, pe cît posibil avăntagiile şi obligaţiile pe care le are o parte ca *şi* cealaltă” (p. 305).

În Ţara Românească cultivatorul primeşte:

1) pentru casă şi grădină, 400 stînjeni ([stînjenul] = aproximativ 2 metri pătraţi la cîmpie şi 300 la munte; 2) 3 pogoane (1 hectar 1/2)[42] de pămînt pentru arătură; 3) 3 pogoane de fînaţ.

Cele 3 pogoane de fînaţ sînt afectate pentru hrana a 5 vite cornute.

[42] 1 pogon = 1/2 ha.

Dacă ţăranul nu are atîtea vite întinderea de 3 pogoane scade proporţional; dacă nu are nici o vită nu i se dă fînaţ.

Să nu uităm că aceste concesii denumite de către Regulament avantagii sînt făcute proprietarilor adevăraţi; că, prin urmare, pe bună dreptate n-ar trebui să rezulte de aci nici o obligaţie. Dar, în realitate, Regulamentul transformă pe proprietari în arendaşi; prin aplicarea acestor dispoziţii proprietarul va face din ţărani servi.

Obligaţiile sînt de două feluri: 1) o rentă; 2) zile de clacă şi cărăuşie.

(În Ţara Românească dijma se împarte după cum urmează: dijma din toate produsele 1/10; din fîn 1/5; din vin 1/20; în Moldova vinul dă 1/10)…

Orice ţăran este dator proprietăţii: 1) 12 zile de muncă; 2) o zi de plug; 3) un transport de lemne. În Moldova, articolul al treilea este mai greu; el pretinde: 1) 2 transporturi, unul toamna, altul primăvara; 2) un alt transport, la crăciun, de la 1 la 16 ceasuri distanţă sau 2 transporturi de 1 la 8 ceasuri... Cifre fictive. În realitate cifrele nu se socotesc după măsura timpului, ci după cantitatea de lucru. Astfel Regulamentul organic face ca cele 12 zile de muncă să fie egale în lucru cu 36 zile, ziua de arătură cu 3 zile, transportul cu 3 zile. *Total 42 zile.* Aceasta-i situaţia în Ţara Românească.

În Moldova, cele 2 transporturi, de toamnă şi de primăvară se urcă la 4 zile; transportul sau transporturile de crăciun la fel 4 zile. Trebuie să mai adăugăm la acestea, 4 zile care sînt hotărîte pentru reparaţii la acareturile de pe moşie. *Total pentru Moldova 48 zile.*

Dar asta nu-i totul. Înainte de Regulamentul organic dacă muncile la boier nu se terminau în zilele anumite pe care le acorda legea, boierul se adresa ţăranilor chemîndu-i să-l ajute. Totuşi, întotdeauna, el aştepta pentru aceasta pînă cînd ţăranii îşi terminau propriile lor lucrări, şi întotdeauna drept mulţumită pentru lucrul lor de bună voie le făcea hore, joc şi le da, de băut. Această ceea ce se numea să facă *clacă;* cuvîntul însemna bunăvoinţă. Astăzi încă ţăranii au obiceiul, cu toată mizeria în care se află, de a presta în comun acest ajutor văduvelor şi săracilor din sat. Or, această *clacă,* acest act de binefacere a ţăranului faţă de proprietar, a fost convertită

de către boieri, redactori ai Regulamentului, într-o servitute obligatorie. Satele au fost îndatorate să dea proprietarilor, pentru munca extraordinară 4 oameni din 100 de familii, 3 din 63 la 75 familii; **2** pentru 38–50,1 pentru 13–25.

În Moldova dijma în oameni a fost botărîtă la 1 om din 10 familii în satele de 200 familii şi mai mult şi 2 oameni pentru 10 familii, în satele cu mai puţini locuitori. Această nouă îndatorire s-a numit ***iobăgie,*** cuvînt străin de limba română şi însemnînd ***servitute***. De această dată, cel puţin, ruşii şi boierii, partizanii lor se arătau sinceri. Această ***iobăgie*** echivalează în zile de muncă, cu 14 zile pentru fiecare ţăran în Ţara Românească, cu 36 în Moldova, pentru locuitorii satelor de 200 familii, la 42 pentru celelalte... în total... ţăranul în Ţara Românească face 56 zile de muncă (clacă) în favoarea proprietarului; în Moldova, 84 zile într-un caz, 120 în celălalt. Or, din cauza asprimii iernilor lungi, anul agricol nu are ***decît 210 zile***. Din acestea trebuie scăzute 30 duminici, 10 zile de sărbătoare, 30 de timp prost: total 70. Rămîn 140 zile. Ţăranul n-ar avea deci în Ţara Românească decît 84 de zile de muncă pentru dînsul; în Moldova numai 56, şi doar 20 în satele sub 200 familii. Acesta este numărul oficial al zilelor pretinse ţăranului, număr recunoscut de Regulament, garantat proprietarului prin lege.

Regulamentul mai adaugă încă, determinînd norma [munca] pentru fiecare zi, în aşa fel încît totdeauna pentru a termina norma [munca] să mai rămînă de lucru pentru a doua zi... De exemplu: ziua de prăşit, hotărîtă la 12 prăjini, impunînd o normă raportată la întindere de două ori mai mare decît aceea pe care o poate face un om într-o zi, cuprinde o mulţime de munci accesorii care cer din capul locului mai multă muncă. Mai întîi, operaţia prăşitului, lucru foarte important într-o ţară în care bogăţia agricolă constă înainte de toate în culturi de porumb, cere o îngrijire dintre cele mai atente. Trebuie să smulgă buruienile care înăbuşe porumbul, apoi să-l răreasc㠠la o distanţă de cel puţin 40 centimetri; apoi după 20 de zile trebuie prăşit a doua oară şi cîte o dată a treia oară. Tot în această zi de praşilă, se cuprinde culesul, dezghiocatul, căratul şi punerea în coşare a recoltei; şi ca şi cum n-ar fi îndestul pentru o zi de lucru, ţăranul mai este obligat să facă şi coşarele şi hambarele; astfel

că ceea ce se cheamă *ziua* de praşilă, după Regulament, începe în mai şi se termină în octombrie (p. 306–310. Ultima parte privind praşila la pag. 310). „În Moldova – spunea un mare boier lui Regnault — cele 12 zile de muncă ale ţăranului prevăzute de regulament, în fapt echivalează cu 365 zile" (p, 311). (Regnault Elias, *Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes*, Paris, 1855.)

Manuscrisul B 91 (20)

.. .Nistru) sau Basarabia cedată. (Aceasta prin *tratatul de la Bucureşti).* Turcia nu putea ceda [ceea ce nu-i aparţinea], pentru că ea este numai suzerană a ţărilor române. Poarta singură a recunoscut acest lucru, cînd la Carlovitz, presată de polonezi să le cedeze Principatele moldo-valahe, ea a răspuns că nu avea dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulaţiile nu-i conferă decît un drept de suzeranitate (p. 107).

(În timpul ultimei lor ocupaţii, ruşii s-au arătat aşa cum sînt; liberatorii şi-au reluat adevăratul lor caracter etc. p. 109). „Moarte bragagiilor". La *sfîrşitul lui 1820* apăru la Chişinău, în Basarabia, *Alexandru Ipsilanti* general maior în armata rasă (născut în Fanar, 1895, fiul domnului care în 1806 s-a refugiat in Rusia). „Ţăranul român" nutreşte pentru „muscal" (moscovit) numai ură.

La *6 martie 1821,* Ipsilanti trecu Prutul cu vreo sută de *albanezi*; în aceeaşi zi el este la Iaşi, în palatul lui Mihai Suţu. Adresează împreună o chemare către greci (pentru eliberarea Greciei). Congresul de la Laibach[43]... era tocmai pe punctul de a

[43] Congresul de la Laybach (acum Ljubljana, Slovenia), a avut loc între 26 ianuarie şi 12 mai 1821.

se reuni... Vladimirescu (are alături de e1 revoluția țăranilor). Cum acesta nu este de acord cu planurile lui Ipsilanti, „şi nu admite nimic comun între cauza grecilor şi aceea a românilor“, el vrea să izgonească pe Ipsilanti şi pe eterişti şi să facă mai de grabă cauză comună cu turcii, decît să lase să renască domnia Fanarului şi supremația ruşilor. Iordachi (agent al lui Ipsilanti), într-o întrevedere îl prinse, îl duse la cartierul general al lui Ipsilanti, care porunci să fie ucis cu lovituri de sabie.

Dl. Ipsilanti, cantonat pe malul Oltului, ([…….] de turci), vede cum era „masacrat“, aproape sub ochii săi, *batalionul sacru,* elita armatei sale, fără să facă un pas pentru a-1 apăra, şi o ia la fugă, după bătălia care s-a dat fără el, abandonîndu-şi chiar şi albanezii şi cazacii săi … . În Ungaria, Metternich porunci să fie închis în fortăreaţa de la Munkács. Acesta se opuse intenţiilor lui Alexandru, care sub pretext de pacificare voia să treacă Prutul (p. 134).

Restabilirea domnilor pămînteni s-a făcut de către sultanul Turciei. (Între timp Principatele rămîn ocupate de turci, evacuarea cărora a fost în zadar reclamată de Alexandru I (†1825). Actualmente Nicolae face acelaşi lucru. Poarta cedează în această privinţă, în *convenţia de la Akkerman* (1826), prin care Rusia îşi arogă dreptul de control asupra Principatelor. Iată: „Domnii vor trebui să ţină seamă de demersurile ministrului M. S. Imp. şi de acelea pe care consulii Rusiei *le vor adresa pe baza „ordinelor acestuia“.* De altfel tot acolo mai există dispoziţii asemănătoare. *Ultima clauză a tratatului* : „Domnii vor fi obligaţi să se ocupe, fără cea mai mică întîrziere împreună cu divanurile respective de măsurile necesare pentru a îmbunătăţi starea Principatelor încredinţată grijei lor, şi aceste măsuri vor face obiectul unui regulament general pentru fiecare principat“.

Rezultatul a fost: *Regulamentul organic.*

Pozzo di Borgo[88] *transmite din Paris* în luna noiembrie 1828 : „Împăratul a supus unui examen sistemul turc şi maiestatea

sa l-a găsit că a început o organizare materială şi morală, pe care nu a avut-o pînă acum. Dacă sultanul a putut să ne opună *o* rezistenţă mai vie şi mai organizată, atunci cînd abia pregătise elementele noului său plan de reformă şi de îmbunătăţire, cît de formidabil l-am fi găsit în cazul cînd sultanul ar fi avut timp să-i dea mai multă soliditate".

(În legătură cu Grecia : „Rusia… mutilează posesiile continentale [ale Turciei], pentru că ea vrea să facă tot ceea ce este posibil pentru a slăbi Turcia, iar nu pentru a întări o naţiune regenerată").

Pretextul ruşilor pentru a face război este că: „Turcii oprimă pe sîrbi, pe români, pe moldoveni, iar ţarul era apărătorul oprimaţilor". La 7 mai 1828, 150 000 ruşi se revărsară în Moldo-Valahia. în protestele sale din 1826, împotriva ocupaţiei turceşti, Rusia se înduioşa faţă de nenorocirile ţării; acum ruşii se dedau la groaznice excese. „Niciodată " spune Saint Marc Girardin[89] însuşi (în ale sale Souvenirs de voyages)" n-a avut loc o mai inspăimîntătoare distrugere de vieţi". Un jaf enorm, hoţii de ale ofiţerilor, barbaria soldatului rus etc..

În ciuda acestei oribile administraţii, divanul boierilor a trimis lui Nicolae una dintre cele mai servile adrese: „Sire, divanul *Ţării Româneşti, interpret al sentimentelor întregului popor* se grăbeşte - a depune la picioarele tronului M. V. I. omagiul adîncii sale recunoştinţe şi a statornicii sale fidelităţi" etc. (p. 162).

Guvernul rus a răspuns la reclamaţii: „Nu interesează să ştim cine face lucrul (transportul) oamenii sau animalele, numai ordinele să fie executate".

Tratatul de la Adrianopol 14 sept. 1829. Stipulaţiile care privesc ţările române par o serie de binefaceri. Prin art. 5 Rusia se declară *garantă* a drepturilor acordate prin sprijinul său, consacrînd astfel, în favoarea ei, dreptul de intervenţie.

Ocupaţia rusă avea să se prelungească, (avea să dureze 10 ani), pînă ce turcii vor fi plătit 125 mil. despăgubiri de război.

(Nicolae voia chiar să cumpere Principatele, preţuite la 36 mil. fr.).

De asemenea în tratatul de la Adrianopol figura „recunoaşterea de către Poartă a independenţei greceşti".

Regulamentul Organic ***(Kisseleff).***

Întocmai cum erau bătrînul *Alexandru* (I) şi Constantin, primul „prieten al artelor şi civilizaţiei", celălalt „tatar", la fel sînt acum Alexandru II şi fratele său.

Dintre cele mai însemnate familii boiereşti nici una nu este de origine românească. „Mavrocordaţii şi Mavroghenii sînt din insula Miconi (Arhipelag); Ghiculeştii din Albania, Racoviţeştii din Asia Mică, Ipsilanţii şi Moruzeştii din Trebizunda; Suţuleştii sînt bulgari, Caragea din Raguza, Roseteştii din Genua etc. (p. 265).

Românii din *Ţara Românească* 2 5 0 0 0 0 0

Moldova 1 5 0 0 0 0 0

Transilvania *1 4 8 6 0 0 0*

Banatul Timişoarei *1 0 8 5 0 0 0*

Bucovina 3 0 0 0 0 0

Basarabia 8 9 6 0 0 0

7 676 000

Convenţia de la Balta Liman (1 iunie 1849): anularea drepturilor de alegere, numirea domnilor de cele 2 curţi, suprimarea Obşteştei Adunări, înlocuită în atribuţiile ei deliberative printr-un divan *ad-hoc*, numirea arbitrară a comisiilor de boieri pentru revizuirea Regulamentului..."

Manuscrisul B 63

1853 septembrie

RUŞII ÎN MOLDOVA ŞI ŢARA ROMÂNEASCĂ

(„Si viene di bassa a gr an fortuna piti con la fraude che con la forza"). [Mai curînd te ridici de la o condiţie inferioară la una superioară prin înşelăciune decît prin forţă]. (Machiavelli, *Discorsi)* cap. XIII, 2 ed., London, 1849).

Limba română e un fel de italiană orientală (3). Băştinaşii din Moldo-Valahia se numesc ei înşişi români; vecinii lor îi denumesc vlahi sau valahi (l.c.). În *1393, Valahii* au încheiat un tratat cu Baiazid, de la care pornesc pretenţiile Porţii de suveranitate asupra acestor provincii. Acest tratat, sau această capitulaţie, termen sub care este îndeobşte numit, era precum urmează:

Art. I. „Noi Baiazid, ca urmare a nemărginitei noastre îndurări faţă de Ţara Românească, care, împreună cu domnul care o stăpîneşte, s-a închinat invincibilului nostru Imperiu, hotărîm şi decidem că ţara va continua să se guverneze după propriile ei legi, şi că domnul Ţării Româneşti va avea libertate deplină să declare război vecinilor săi şi să încheie pace cu ei, cînd îi va conveni şi cum va crede de cuviinţă, şi că el va avea drept de viaţă şi de moarte asupra supuşilor săi.

Art. 2. Toţi creştinii care, după ce mai înainte au îmbrăţişat religia mohamedană, ar dori acum să părăsească teritoriul Imperiului nostru şi să se întoarcă la cultul creştin, vor fi respectaţi şi nu vor fi reclamaţi de noi.

Art. 3. Toţi românii care vor intra pe teritoriul Imperiului nostru, pentru afacerile lor, vor fi scutiţi de orice dări şi nimeni nu-i va putea supăra pentru modul lor de a se îmbrăca.

Art. 4. Domnii (care vor fi totdeauna creştini) vor fi aleşi de către mitropolit şi boieri.

Art. 5 fixează cifra tributului de plătit în fiecare an" (p. 5).

Moldova nu s-a închinat puterii turceşti decît după aproape un secol de la semnarea tratatului român; în *1513,* ea recunoaşte suzeranitatea Porţii în condiţii nu mai puţin favorabile. Aceste vechi tratate constituie baza relaţiilor dintre Principate şi Poartă şi au fost confirmate de sultanii următori şi recunoscute ca fiind valide şi în vigoare de guvernul rus, de Poartă şi de locuitorii Principatelor.

Legăturile *diplomatice* dintre Rusia şi Principate datează din *1710* cînd *Petru cel Mare* a încheiat un tratat cu *Dimitrie Cantemir,* domnul *Moldovei :*

„*Art. 1.* Moldova va dobîndi întreg teritoriul dintre Nistru şi Bugeac. Toate cetăţile aşezate pe malul stîng al Prutului vor aparţine de drept Moldovei. *Art. 2.* Moldova nu va plăti niciun tribut Rusiei. *Art. 3.* Domnul se obligă să ţină 10 000 de oşteni, plata cărora va fi acoperită de Rusia. *Art. 4.* Rusia nu se va amesteca în afacerile ţării, şi nici unui rus nu-i va i fi permis să se căsătorească şi să dobîndească moşii în Moldova. *Art. 5.* Titlul domnului va fi Alteţa Sa domn şi singur stăpînitor al Moldovei, aliata Rusiei". 4

Scurt timp după aceea, Petru a izbutit să convingă pe domnul Ţării Româneşti, să încheie un acord asemănător.

Cu toate acestea, Petru fiind bătut, a fost silit să-şi cumpere o retragere sigură în propriile sale domenii, prin mită dată generalilor turci.

De atunci, guvernul otoman a luat, pentru un secol, obiceiul de a alege dom-

nitorii Moldovei şi Ţării Româneşti nu printre băştinaşii ţării, ci printre grecii din *Fanar.* Aceşti greci, membri ai cîtorva familii favorizate, autorizate să locuiască între zidurile Constantinopolului, în cartierul de la care se trage numele lor de *fanarioţi***,** au fost educaţi pentru a se ocupa cu afaceri de stat. Pentru cunoaşterea limbilor occidentale şi a uzanţelor diplomatice ei au fost aleşi să împlinească sarcinile importante de interpreţi; şi, prin influenţa lor asupra Divanului, pe care o datorau talentelor lor, conducerea afacerilor externe ale Imperiului otoman le-a fost încredinţată în mare măsură. Sceptrul tributar al Moldovei şi al Ţării Româneşti a fost cel mai înalt obiect al ambiţiei lor. Titlul pe care îl dobîndeau prin posesiunea acestui sceptru era transmis descendenţilor lor, şi aceasta le procura, dacă se menţineau timp de cîţiva ani, înlesniri să strîngă o avere destul de mare pentru a susţine rangul unei case princiare. Titlurile pe care le-au purtat familiile *Cantacuzino, Mavrocordat, Callimachi* şi altele, se datoresc acestei origini.

Cîrmuirea *fanarioţilor* a fost totdeauna dezastruoasă Principatelor. Darurile prin care domnul dobîndea ridicarea în scaun trebuiau acoperite prin taxe stoarse de la supuşii săi. Suferinţele acestora erau înfăţişate Divanului, şi Divanul îşi avea, în vremea aceea de corupţie şi de decădere, motivele sale să se arate totdeauna dispus a le acorda uşurarea pe care le-o procura o schimbare de domnie.

Succesiunea rapidă a domnilor a agravat răul şi a făcut ca Rusia, *sub pretext de a curma acest abuz,* să intervină în afacerile interne ale Moldovei şi Ţării Româneşti şi în Imperiul otoman, la sfîrşitul secolului trecut şi la începutul secolului prezent. *Prima* dispoziţie relativă la Principate a constituit-o *art. 16 din tratatul de la Kainargi*[44] (1774).

Prin acest articol, „Poarta consimte ca, potrivit cu împrejurările celor două Principate, miniştrii Curţii imperiale a Rusiei să poată vorbi în favoarea lor; şi promite să ia în consideraţie aceste intervenţii cu prietenia şi respectul care se cuvine

[44] (**Tratatul de la Kuciuk-Kainargi** (var. Kuciuk-Kainardji, în limba turcă *Küçük Kaynarca*)) Numit astăzi Kainargea, şi situată în provincia bulgărească Silistra, orăşelul Kuciuk-Kainargi a fost locul unde s-a semnat, în vara anului 1774 (21 iulie 1774), pacea dintre Imperiul Otoman şi Rusia.

unor puteri“[45]. *Prin tratatul de la Bucureşti (1812),* Rusia a obţinut pentru ea însăşi cedarea a aproape 1/2 din Moldova, provincia Basarabia. *Convenţia de la Akkerman* (în 1826) şi *tratatul de la Adrianopol* n-a conferit Rusiei nici un drept de suveranitate. *Art. 5 al tratatului de la Adrianopol*: „Principatele Moldovei şi Ţării Româneşti, plasîndu-se prin capitulaţie sub suzeranitatea Înaltei Porţi, şi Rusia *garantînd prosperitatea lor,* este subînţeles că ele îşi vor păstra toate privilegiile şi imunităţile care le-au fost acordate fie prin capitulaţiile lor, fie prin tratatele încheiate între cele două imperii sau prin hatişerifurile emanate în diferite timpuri. În consecinţă, ele se vor bucura de exerciţiul liber a cultului lor, de o securitate completă, de o administraţie naţională independentă şi de o deplină libertate a comerţului..

... Generalii ruşi, în timpul războiului care s-a terminat cu tratatul de la Adrianopol, s-au ocupat să pregătească o *constituţie* pentru fiecare Principat sub numele de *Regulament Organic*... Art. 52 din *Regulamentul organic al Ţării Româneşti* prevede: „Orice act sau hotărîre a Obşteştii Adunări şi a domnului, care va fi împotriva privilegiilor Principatului, tratatelor şi hatişerifurilor, întărite pentru folosul acestui Principat, *precum şi împotriva drepturilor curţilor suzerană şi protectoare,* trebuie să se socotească nule şi neavenite“. Rusia a izbutit deci să obţină recunoaşterea într-un document public a titlului asumat de *protectoare a Principatelor*... Adrianopol prevede totuşi că *Regulamentul organic* (atunci incomplet) nu va putea încălca în nici un fel drepturile Porţii.

În 1837, cu prilejul publicării unei *noi ediţii a Regulamentului organic,* Rusia a cerut inserţiunea cuvintelor: „Aceasta în orice caz (adică, că Adunarea ar putea, cu consimţămîntul domnului, să facă în Regulament schimbări cînd acestea ar deveni necesare) nu poate avea loc fără consimţămîntul curţilor suzerană şi protectoare“ («sans le consentement de la cour suzeraine et protectrice»). Propunerea a fost întîmpinată printr-un refuz hotărît şi indignat de către Adunarea Ţării Româneşti. Dar Rusia a sfătuit Poarta să emită un firman, care să pretindă inserarea acestor cuvinte

[45] După textul tratatului: ...şi promite să-i asculte cu consideraţia ce se *cuvine unor puteri prietene şi respectate“ (cf.* Acte şi documente privitoare la istoria Renascerei României).

primejdioase, în Regulamentul organic... Firmanul contravenea drepturilor fundamentale ale poporului român de a reglementa afacerile interne ale ţării după propria lui voinţă; şi prevederile firmanului n-au fost niciodată acceptate de către *Adunarea Ţării Româneşti*...

În palatele nobililor sau boierilor români, luxul oriental se îmbină cu rafinamentul occidental. Dar masa poporului e cufundată într-o mizerie abjectă... Drumuri nu există aproape de loc. Şleaurile bătute, pe care, boierul, gonit de căldura verii, e tras de 6 sau 8 cai destul de repede, iarna sînt impracticabile.

Aceste provincii „s-au veştejit la umbra protecţiei ruse“ ... Vechile legi ale Principatelor, în multe privinţe sînt foarte imperfecte. O mare parte a populaţiei rămîne într-o stare de şerbie absolută. Boierul, în procesele cu un străin, e mai presus de lege; tribunalele sînt deschise unei corupţii pe scară mare... O parte influentă, deşi moderată, a nobilimii, dorea de mult să îndrepte aceste rele. Influenţa predominantă a Rusiei, pe de altă parte, a lucrat intens pentru a zădărnici astfel de planuri. A fi suspectat de a nutri sentimente patriotice era egal cu a fi exclus din funcţiuni publice. Servilitatea faţă de interesele Rusiei era un titlu de promovare... De la domn şi pînă la cel mai modest funcţionar, toţi ştiau că slujba lor era la bunul plac al consulului rus …

Rusia ţinea o armată de 30 000 de oameni în Basarabia... Unii boieri, în primăvara anului 1848, au prezentat o petiţie domnului Moldovei, cerînd anumite reforme. Domnul, acţionând sub influenţa consulului rus, nu numai că le-a respins cererea, dar i-a aruncat la închisoare. Tulburările produse de aceste evenimente au furnizat pretextul dorit**:** *Armata rusă a trecut graniţa (25 iunie 1848)* şi s-a apropiat de Iaşi. Reprezentanţii Rusiei pe lîngă curţile occidentale afirmau că generalul comandant a acţionat pe propria sa responsabilitate, că „trupele ruse au intrat în Moldova fără vreun ordin al Cabinetului de la Petersburg, scopul lor fiind menţinerea sau stabilirea ordinei, că ele *vor fi retrase cînd ocazia va înceta,* că intrarea lor s-a făcut pe baza *autorizaţiei domnului* şi că nu s-a dat nici o dispoziţie pentru achiziţia de teritorii“ … (Declaraţia lui *Palmerston* la întrebarea lui *Dudley Stuart,*

H.o.C., 1 sept 1848) … . Zvonuri frecvente circulau despre retragerea iminentă a trupelor ruse... Cum afacerile Europei occidentale deveneau din zi în zi mai complicate, ocuparea Moldovei de către trupele ruse putea fi considerată ca un *fapt împlinit*.

Între timp, *domnul Ţării Româneşti,* mai puţin expus influenţei şi mai îndepărtat de ajutorul Rusiei, la 11/23 iunie 1848, a garantat supuşilor săi reforme de natură mult mai importantă decît acelea care au fost refuzate moldovenilor. Aceste reforme nu ştirbeau de fel dreptul sultanului ca suprem suzeran al Principatelor, dar erau destructive pentru „Regulamentul organic“ al Rusiei. Ambasadorul rus la Paris a reuşit să intimideze guvernul turc asupra tendinţei primejdioase a reformelor Ţării Româneşti. Un manifest către cabinetele Europei arată intenţia ei de a interveni prin forţa armelor în afacerile Principatului. La *1 aug. 1848* o puternică armată rusă a trecut Prutul în marşul ei spre Bucureşti. Guvernul turc a trimis o armată turcă în Ţara Românească, sub comanda lui Suleiman Paşa ... Locuitorii Ţării Româneşti n-au adresat Rusiei nici o cerere de protecţie, la intrarea trupelor turceşti ... . Românii au consimţit ca guvernul provizoriu să fie înlocuit cu o comisie de trei persoane, numite de Paşa, pentru a împlini sarcinile domniei, vacante în urma fugii lui Bibescu; o delegaţie a fost trimisă la Constantinopol cu propuneri în vederea modificării cererilor iniţiale ale românilor încît să fie puse de acord cu vederile guvernului turc. Rusia ameninţa Divanul că va pune capăt dacă nu *cu, fără* Turcia, noii ordini a lucrurilor în ţară. Divanul a cerut sfatul ambasadorilor Angliei şi Franţei, care i-au recomandat să adopte linia politicii preconizată de Rusia. Prin urmare, Suleiman Paşa rechemat, Fuad-Effendi e numit. Armata turcă a înaintat spre Bucureşti şi a ocupat capitala la *25 septembrie.* Fuad Effendi a comunicat principalilor boieri firmanul care anula constituţia din 11/23 iunie 1848. Drept *pretext* a fost invocată tendinţa acesteia din urmă spre *socialism* (şerbia era desfiinţată în Constituţie şi lotul de pământ stăpînit de ţăran îi era cedat în deplină proprietate;

dar în acelaşi timp, acelaşi articol XIII prevedea că proprietarul va fi despăgubit de către stat pentru pămîntul cedat şi pentru pierderea muncii ţăranilor săi)... Măsurile Divanului erau dictate de Rusia – comisarul rus, generalul *Duhamel,* însoţea şi, de fapt, comanda armata turcă, şi firmanul turc fusese emis cu concursul său … . După 10 zile, armata rusă a invadat Principatul şi la 10 octombrie, generalul Duhamel declara lui Fuad Effendi că a ocupat provincia milităreşte în numele stăpînului său împăratul … Toată autoritatea, civilă, militară, legală, a fost ilegal uzurpată sau exercitată de soldăţimea rusă. Un ofiţer român, un supus al Porţii, a fost arestat chiar în casa lui Omer Paşa, comandantul suprem turc. Un supus britanic a fost arestat şi dus într-o închisoare depărtată. Toţi revoluţionarii, ostili ruşilor, au fost arestaţi şi ţinuţi şi acum în închisoare...

Ei au pus mîna şi pe veniturile Principatului, au revizuit tariful comercial şi au interzis exportul produselor româneşti. … Principatele au fost silite să întreţină, pe socoteala lor, imensa putere militară cu care, în ciuda tuturor protestelor lor energice, Rusia persista să împovăreze ţ a r a … 50 000 de ruşi.

Contribuţiile în bani, percepute la început pentru întreţinerea acestora, au rămas în general în buzunarele ofiţerilor care le strînseseră. În acest timp, trupa a fost silită să trăiască din jaf. Nenorociţii locuitori din mai multe sate au fost siliţi, din pricina acestei duble stoarceri, să caute refugiu în mijlocul zăpezilor Carpaţilor. Cînd devenise evident că armata imperială era în primejdie de a muri de foame, împărătul a permis aşa- numitului guvern român să deschidă un credit la St. Petersburg, ca să fie în stare a acoperi cheltuielile trupelor ruse. Şi acum Principatele au a garanta o mare datorie naţională faţă de Majestatea sa împăratul... Acesta avea un nou pretext pentru a menţine aceste ţări drept garanţie pentru propria ei despăgubire pecuniară (6–25) *„pînă cînd Rusia va fi închis poarta casei“,* aşa numea Alexandru acapararea Constantinopolului (29).

Preţul bumbacului tors e aproximativ de două ori mai scump decît al materialului brut, care a servit la fabricare; preţul mediu al stambei uni şi a celei imprimate din care consistă exportul nostru, e de cinci ori mai mare decît a materiei prime (35). Tariful turcesc pentru produsele manufacturate e de 3 pînă la 5% din valoarea actuală (36).

NOTE

[1] Grigore III Ghica, domn al Ţării Româneşti (1768 – 1769) şi al Moldovei (1764 – 1767, 1774–1777), ucis din ordinul Porţii pentru că a protestat împotriva cedării Bucovinei, Austriei.

[2] Tratatul de la Kuciuk-Kainargi, încheiat în 1774 în urma războiului ruso-turc din 1768 – 1774. Articolul XI al acestui tratat prevede, de fapt, că „în scopul respectării ordinii, întru totul, Sublima Poartă îngăduie de asemenea să fiinţeze consuli şi vice-consuli oriunde curtea Rusiei va găsi de cuviinţă să stabilească". Rusia a stabilit consuli la Bucureşti şi Iaşi în 1782, Austria în 1783.

[3] Ecaterina a II-a, împărăteasa Rusiei (1763—1796).

https://ro.wikipedia.org/wiki/Ecaterina_a_II-a_a_Rusiei

[4] Al. V. Suvorov (1730—1800), comandantul armatelor ruse în războiul austro-ruso-turc din 1787-1792, a obţinut victoria la Rîmnic (1789) şi Izmail(1790).

[5] Emile Gaudin s-a aflat la Bucureşti ca „agent confidenţial al Republicii franceze pe lîngă domnul Ţării Româneşti" din septembrie 1795 pînă în februarie 1796

[6] Între 1802 şi 1811 s-au făcut mai multe demersuri pe lîngă Napoleon. Dintre boierii refugiaţi la Braşov, banul Ghica, Emanuel şi Grigore Brîncoveanu şi C. Cîmpineanu semnează în 1802 o petiţie adresată ambasadorului Franţei la Viena Champagny. Pentru această epocă nu este nimeni cunoscut cu numele de Preda Brîncoveanu. Logofătul D. Sturdza elaborează în 1802 un proiect de constituţie republicană. La rîndul său G. Catargi face o călătorie la Paris în 1810 — 1811 căreia i s-au atribuit scopuri politice. Nu ştim ca Beldiman să fi luat parte la aceste demersuri.

[7] Diplomă solemnă semnată de sultan.

[8] Generalul H. Sebastiani (1772—1851), ambasador al Franţei la Constantinopol (1806-1807).

[9] Alexandru Suţu, numit domn al Ţării Româneşti şi revocat în acelaşi timp cu Scarlat Callimachi, a domnit numai între 1818 şi 1821.

[10] Scarlat Callimachi, numit domn al Moldovei în luna august 1806, revocat în octombrie, a fost reinstalat după pacea de la Bucureşti şi a domnit între 1812 şi 1819.

[11] J. J. Michelson (1740 — 1807), comandant al armatelor ruseşti, mort la Bucureşti.

[12] M. A. Miloradovici (1771 — 1825), general de infanterie, a obţinut asupra turcilor victoria de la Obileşti, lîngă Bucureşti (1806).

[13] Lude, unicate fiscală formată din mai mulţi contribuabili, solidar responsabili de achitarea dărilor

[14] Scutelnici, categorie de contribuabili sterşi din registrele fiscale şi daţi boierilor sau mănăstirilor cărora le prestau diferite servicii sau le plăteau o sumă anuală de bani.

[15] Capo d'Istria, conte. Diplomat rus, ministru al Afacerilor Străine, unul din organizatorii răscoalei din 1821.

[16] Alexandru Ipsilanti (1792—1828), nepotul omonimului său, domn al Ţării Româneşti, aghiotant al împăratului Alexandru I, efor general al Eteriei.

[17] Constantin Catacazi era cumnatul, iar nu socrul lui Al. Ipsilanti.

[18] De fapt Al. Ipsilanti se intitula „efor sau procuror general acţionând din împutrnicire superioară".

[19] Constantin Teodor Negri, caimacam al domnului Ţării Româneşti, eterist decapitat la Constantinopol în luna noiembrie 1821.

[20] Alexandru Filipescu-Vulpe, mare logofăt şi vistier al Ţării Româneşti în timpul răscoalei. A fugit în Transilvania o dată cu intrarea turcilor în Ţara Românească.

[21] Gheorghe Cantacuzino prinţ, colonel în armata rusă, însărcinat de Ipsilanti cu conducerea trupelor eteriste în Moldova; la venirea turcilor a fugit în Basarabia.

[22] Veniamin Costache (1768 — 1846), mitropolit al Moldovei (1803—1806, 1812—1843). Declarîndu-se pentru Eterie şi procurînd bani lui AI. Ipsilanti, a trebuit să se refugieze în Basarabia, de unde s-a întors în 1823.

[23] Iordache Olimpiotul de fapt. Comandantul gărzii de arnăuţi a domnului (1817 — 1821) şi unul din şefii militari ai Eteriei. După înfrîngerea eteriştilor la Drăgăşani (iunie 1821) a încercat să treacă în Bucovina, dar a rămas asediat, împreună cu alţi eterişti, în mănăstirea Secu, unde şi-a găsit şi moartea.

[24] Gheorghe Cîrjali, şef de bandă, s-a alăturat răscoalei din 1821.

[25] Constantin Samurcaş, unul din fruntaşii eteriştilor din Ţara Românească. După dezavuarea mişcării de către ţar, a fugit în Transilvania.

[26] E vorba de banatul Craiovei sau Oltenia.

[27] Grigore Brîncoveanu, prinţ al Sf. Imperiu Roman, eterist, membru în guvernul provizoriu.

[28] Căminarul sau bimbaşa Sava, şeful albanezilor din garda domnească, unul din membrii de seamă ai Eteriei din Bucureşti; după dezavuarea de către ţar s-a unit cu turcii pentru înfrîngerea eteriştilor. Drept răsplată pentru serviciile aduse, turcii l-au omorît împreună cu oamenii săi (august 1821).

[29] Munkács azi Munkacevo, în Ucraina subcarpatică (U.R.S.S.).

[30] Akkerman, convenţia din 7 oct. 1826 a reglementat dificultăţile rezultate din aplicarea tratatului de la Bucureşti din 1812.

[31] M. Minciaki, consilier de Stat şi consul general al Rusiei la Bucureşti (1822—1821) viceprezident al divanului Moldovei (1828—1834), a prezidat comisia de redactare a Regulamentului organic.

[32] E vorba de fapt de Samuil Micu Clain (1745 — 1806).

[33] Constantin Clmpineanu, membru al partidei naţionale (1782 —1832).

[34] L. Wittgenstein, mareşal (1769—1843) comandantul trupelor ruseşti care au trecut Prutul în 1828.

[35] Th. P. Pahlen, ofiţer rus, deplin împuternicit prezident al Divanurilor Moldovei şi Ţării Româneşti în 1828 — 1829.

[36] P. Ţh. Jeltuhin, general rus, prezident al Divanurilor Moldovei şi Ţării Româneşti în 1829.

[37] P. D. Kiselev (1788—1872), general şi diplomat rus, guvernator general al Principatelor Române (1829—1834), a condus elaborarea şi aplicarea Regulamentului organic.

[38] P. Rückmann, consul general al Rusiei la Bucureşti (1834—1839).

[39] Ion Cîmpineanu (1798—1863), şef al partidei naţionale, membru al guvernului provizoriu de la 1848.

[40] Ion Rosetti (1890—1866) unul din întemeietorii Societăţii filarmonice, membru al partidei naţionale.

[41] Grigore Gheorghe Cantacuzino (1800—1849) membru al partidei naţionale.

[42] Jean A. Vaillant (1804 — 1886), profesor şi istoric francez. În 1829 s-a stabilit la Bucureşti, unde a fost numit profesor la Sf. Sava; a luat parte la mişcarea naţională din 1840; a fost expulzat şi silit să se întoarcă în Franţa unde a publicat „La Romănie“ în 3 volume, Paris, 1844 – 1845.

[43] Maria Glogoveanu (1817 – 1881), fiica lui Constantin Bălăceanu şi a Măriei Văcărescu.

[44] V. P. Titov, diplomat şi arheolog, consul general la Bucureşti, apoi ambasador al Rusiei la Constantinopol, mort în 1891.

[45] Adolphe Billecocq, consul general al Franţei la Bucureşti (1839—1844), autor al mai multor lucrări despre Principate.

[46] Dorothée de Benkendorff, prinţesa de Lieven (1784—1857), soţia diplomatului rus Chr. A. Lieven, ambasador la Londra. S-a stabilit la Paris, unde a şi murit.

[47] I. A. Daşcov, i-a urmat lui Titov la consulatul general al Rusiei la Bucureşti.

[48] S.A. Carneev, viceconsul rus la Galaţi, rechemat după eşecul răscoalei bulgare de la Brăila.

[49] A. Tavernier, medic francez stabilit în Ţara Românească, s-a remarcat prin activitatea depusă în timpul campaniei împotriva holerii din 1831.

[50] Al. O. Duhamel (1801 — 1880), general rus, comisar al ţarului în Principatele dunărene în 1848 şi 1848 –1849.

[51] Şekib Effendi, comisar al Porţii, însărcinat să ancheteze împreună cu Duhamel administraţia lui Al. Ghica.

[52] François-Adolphe Bourqueney, conte (1799—1869), ambasador al Franţei la Constantinopol (1841–1848).

[53] Miloş Obrenovici, principe al Serbiei (1815-1839), şi (1858-1860).

[54] Caragheorghe Petrovici (1752—1817), conducătorul mişcării de eliberare sîrbeşti şi principe al Serbiei (1804—1813). Fiul său, Alexandru Caragheorghevici a domnit între 1842–1858.

[55] Islad Savfet Effendi, primul dragoman al divanului Porţii.

[56] Zoe Mavrocordat (1805—1892), fiica lui Alexandru Mavrocordat şi a Ecaterinei Balş, adoptată de Grigore Brîncoveanu. Prima soţie a lui Gh. Bibescu.

[57] Trandafirov, inginer, a obţinut în 1843 o concesiune pe 12 ani pentru exploatarea subsolului Ţării Româneşti, care i-a fost însă retrasă în urma campaniei purtate de opoziţie.

[58] Chainoi, pseudonimul lui Ion D. Ghica (1817–1897).

[59] Nyon, consul general al Franţei la Bucureşti în 1846.

[60] Carol de Kotzebue, consul al Rusiei, întîi la Iaşi, apoi la Bucureşti (1847-1854).

[61] În textul lui N. Bălcescu, preluat de K. Marx prin Regnault, nu se vorbeşte de „o constituţie a lui Şerban“, ci de regimul iobăgiei decurgînd din legămîntul lui Mihai Viteazul, a cărei primă menţiune se află într-un document de la Radu Şerban (Regnault, p. 297; *Question icommique*, p. 15—16).

[62] Scarlat Ghica, e vorba în realitate de fiul său Alexandru, domn al Ţării Româneşti (1766-1768).

[63] Tuhutum, conducător al unui trib maghiar, care la începutul sec. X l-a înfrînt pe voievodul român Gelu.

[64] Isabela, văduva lui Ioan Zapolya, regentă a Principatului Transilvaniei în timpul minoratului fiului său, Ioan Sigismund.

[65] Ştefan Széchényf (1791—1860), nobil maghiar cu convingeri liberale, a propus desfiinţarea corporaţiilor, a şerbiei şi a scutirilor de impozite pentru nobili, crearea de Instituţii moderne de credit şi dezvoltarea navigaţiei cu aburi pe Dunăre.

[66] Ludovic Gaj, publicist croat (1809 — 1872).

[67] Kossuth s-a născut la Monok (Zemplén); a fost căsătorit cu Tereza Meszlény.

[68] Florian Micaş, avocat român din Cluj A luat parte la revoluţia din 1848 şi a fost ţinut arestat între 9 mai şi 20 septembrie 1848.

[69] Ion Buteanu (1821—1849) conducător al unui detaşament român în timpul revoluţiei de la 1848. Luat prizonier a fost spînzurat din ordinul lui Hatvany.

[70] Gheorghe Pruncu, prefect al poliţiei Iaşilor în 1848. Contrarevoluţionar şi antiunionist.

[71] Ştefan Catargi (1789—1866) mare boier moldovean. Ministru de Interne în 1848, a contribuit la reprimarea mişcării revoluţionare din Moldova. Membru al căimăcămiei în 1858.

[72] Emile de Lagrange, francez în slujba guvernului revoluţionar al Ţării Româneşti.

[73] Fuad Effendi Mehmet (1804—1869) om de Stat turc. Comisar al Porţii în Principate în 1848.

[74] Al. N. Lüders (1790 —1874), general rus, comandantul trupelor ţariste în Principate. În 1849 a condus operaţiunile armatei ruseşti în sudul Transilvaniei.

[75] Robert Gilmour Colquhoun, consul general al Angliei la Bucureşti în 1834-1859.

[76] Carol Urban, general austriac, comandantul regimentului român de grăniceri în 1848.

[77] Iosip Jellačić (1801 —1859), general în armata austriacă, ban al Croaţiei (1848-1859).

[78] Anton, baron de Puchner (1779—1852), general austriac, comandantul armatei imperiale din Transilvania (sept. 1848—aprilie 1849).

[79] Iosef Bem (1795—1850), general polonez, a emigrat după revoluţia poloneză din 1831 şi a intrat în serviciul revoluţiei din Transilvania. După capitularea din 1849 s-a refugiat în Turcia.

[80] Emeric Hatvany (†1850) comandantul trupelor maghiare îndreptate împotriva românilor din Transilvania.

[81] Ivan F. Paskevici (1782—1856), general feldmareşal rus, prinţ de Varşovia, guvernator general ai Poloniei.

[82] P. H. Grabbe (1789—1875), general, trimis extraordinar al ţarului la Constantinopol (1849).

[83] Pierre Eugène Poujade (1813—1854), diplomat, consul general fa Bucureşti (1849-1854).

[84] Thom (1785—1861), comandant ataşat pe lîngă statul major al generalului Mihail Gorceakov.

[85] Stratford Canning, lord Redcliffe (1786—1880), ambasador al Angliei la Constantinopol (1824-1829, 1842-1858).

http://www.britannica.com/biography/Stratford-Canning-Viscount-Stratford-de-Redcliffe

[86] Mustafa Reşid paşa (1802-1858), mare Vizir (1846 - 1852.1856 - 1858), ministru al Afacerilor Străine (1853 – 1856).

[87] Karl Ludovic Bruck (1798—1860), internunţiu şi ministru al comerţului Austriei.

[88] Pozzodi Borgo, conte (1764 — 1842), diplomat rus de origine corsican.

[89] Saint-Marc Girardin (1801 —1873), redactor al periodicului „Journal des Débats“. A făcut o călătorie în Principate pe care a istorisit-o în „*Souvenirs de voyages et d'études*”, 2 vol., 1852 – 1853.